LIVIU REBREANU

FRĂMÂNTĂRI

EDITURA: „LIBRĂRIA NAŢIONALĂ” SEB. BORNEMISA
ORĂŞTIE, 1912

DINTELE

1.

D-lui Mihail Dragomirescu

Într-o noapte dăscăliţa Aglaia Bujor se trezi leoarcă de năduşeală, gemând şi bâiguind ca un om bolnav:

— Vai de mine şi de mine!... Oare ce-i?... Aaa...

I se părea că nu i-e bine, dar nu-şi putea da seama ce o doare. Se uită împrejur cuprinsă de o frică neînţeleasă, în odaie însă stăpânea un întunerec tulbure, cenuşiu, din care de abia se deslușiau cele trei geamuri ca nişte lespezi muruite cu leşie, şi o tăcere limpede, subţire ca pânza de păianjen, tremurată de respirările tihnite ale celor ce dormeau.

— Uf!... uuuf! – suspină dăscăliţa după un răstimp de aiurealã, pipăindu-şi tâmplele. Apoi bâjbâi cu mâna pe scaunul din preajma căpătâiului şi, găsind un chibrit, aprinse în pripă lumânarea. Valuri, valuri de raze sprintene se împrăştiară prin toate unghiurile, în vreme ce femeea, ridicându-se în pat, îşi făcu cruce dârdâind şi prinse a murmura frânturi de rugăciuni cu ochii aţintiţi la o iconiţă

sfântă din perete.

Pe urmele luminii răsăriră în casă o droaie de umbre ciudate care se alungau, se răşchirau şi scădeau, împestriţând pereţii cu chipurile lor jalnice. Tavanul, cu grinzile groase, măslinii, par că se legănă şi el agale peste vălmăşagul de haine şi mobile încremenite care pe unde le apucase cea dintâi bătaie de aripă a nopţii. Numai cuptorul, culcat într-un colţ ca un bivol, se holbă neclintit spre fereastră cu ochiul său negru ca o prevestire urâtă.

— Patru! – şopti Aglaia privind la ceasornicul ce ţăcănea morocănos pe scaun. Mai este un ceas bun până ’n ziuă... Doamne păzeşte-ne de toate relele!

Se închină iar, acuma împăcată, se dădu jos din pat, bău de duşcă un pahar de apă şi pe urmă porni să se culce. Îşi şterse tălpile cu palma, îşi potrivi pernele şi se întinse pe spate. În clipa aceasta însă un junghiu subţire ca un ac o fulgeră prin falca de desupt, îi zgâlţâi de câtevaori gingiile şi dinţii, şi apoi încetă numai decât, lăsând în urmă-i o amorţeală grea, năbuşitoare.

Dăscăliţa Aglaia dintru ntâiu nu putuse zice nici vai. Se apucase numai cu pumnii de gură, apăsând şi strângând cu deznădejde. Dar după ce se dezmeteci şi i se mai potoli durerea, îşi trecu mâinile peste faţă, îşi netezi părul ce i se

încâlcise pe frunte şi şoşăi cu buzele uscate:

— Aaa... vai de mine! Ce-i asta?... Vai de mine! Uite, afurisitul de dinte cum începe să mă chinuiască! Uitel... Tot ăsta m a sculat şi adineaori, da, da... Vaaai de mine!...

Bolborosind mereu, scoase de subt pernă o năframă gălbuie cu pui, şi-şi înfăşură cu dânsa fălcile, gura şi nasul.

— Ce, Doamne, o mai fi având? – se gândi dăscăliţa Aglaia, zgârcindu-se înfrigurată subt plapomă. O fi dintele cel de aseară, de bună seamă că numai acela trebuie să fie... Vezi, vezi! S'o fi smintit când am muşcat din cojiţa cea uscată de pâine. Se clătina, ciolanul naibii, mai de mult şi mă necăjia, dar acu îşi face de cap, de cap îşi face. Dacă m o ţinea tot aşa, nu ştiu ce Dumnezeu să...

Junghiul însă o arse din nou mai prelungit, mai păgâneşte. Capul dăscăliţei prinse a clocoti de durere, parcă i l-ar fi strâns în nişte benzi de fier înroşit.

— Vaaail.. Gemu dânsa cu doi stropi mari de lacrimi în colţul ochilor. Oare ce vrea dintele ăsta? Ce e-e vreaaa?... Aşa ceva n-am mai pomenit de când trăiesc. Un dinte blestemat să-ţi facă atâta pacoste?... OoofL. Pe semne i-e voia să cază, Doamne fereşte! De, omul îmbătrâneşte şi...

Se întrerupse brusc, înspăimântată de gândul acesta.

— Încă nu, încă nu! – şopti îndurerată. Nu vreau să

rămân ştirbă, mai bine moartea. Ş’apoi tocmai dintele din faţă! Să ai tu colo în loc de dinte un loc negru... uf! încaltea de ar fi o măsea, treacă-meargă, dar... Nu pot! Mai degrabă să ştiu că are să-mi bubuie capul ca o căldare de smoală aprinsă, decât să rămân ştirbă de tânără...

Era de treizeci şi nouă de ani. De-acuma însă durerea i se încuibă în fălci şi n-o mai slăbi de loc. Clocea acolo, pâlpâia şi sfârâia ca un vierme ce roade fără încetare, Junghiurile din ce în ce mai înteţite, o cutremurau din creştet, în tălpi, fă când-o să închidă ochii şi să-şi încleştă dinţii. Iar ea gemea din când în când, ofta, se lovea cu pumnii în piept mormăind ca o nălucă:

— Vrea să mă omoare, afurisitul... vrea să-mi scurteze zilele...

În sfârşit, începu a mătăhăi prin casă cruciş şi curmeziş, ţinându-se cu mâinile de fălci şi suflând din greu, parc ar fi purtat o povară în spate. Îşi iuţea paşii când durerea o prea cotropea, apoi iar şi-i domolei îngândurată, dar totuşi mai liniştită.

Deodată însă se opri în mijlocul odăii, încurcată, şovăind ca o nălucă. O teamă nebună îi picură în suflet, teama aceea grozavă pe care o simţi când eşti singur şi neputincios în faţa unui duşman năpraznic. Liniştea ce

stăpânea de jur împrejur mai greu decât plumbul îi strângea inima, îi învâltoră minţile şi i le rotocoiea în jurul unui gând, care o umplea de spaimă. Simţea cum gândul acesta i se înfige şi se încolăceşte în suflet, cum i se împrăştie încet prin toate mădularele şi ea nu poate să se în potrivească, să se apere cel puţin.

Se apropia de fereastră scuturându-se buimăcită, par că s-ar fi deşteptat dîntr-un vis urât şi, voind să-şi gonească din creeri gândurile ce o chinuiau mai mult decât durerea, îşi răzimă fruntea înfierbântată de geamul uns cu o pânză de aburi albăstrii. Răceala însă o făcu să tresară. Se uită afară lung, cu ochii sticloşi şi, băgând de seamă că se crapă de ziuă, îi veni în minte slujnica. O sculă numai decât să mulgă vacile. Fata se urni bosumflată şi prinse a se îmbrăca, frecându-şi ochii cu pumnii şi bodogănind ceva din care nu se înţelegea decât „dimineaţa... Dumana... lapte...” Dăscăliţa Aglaia o privi dintru ntâiu necăjită, apoi clipă cu clipă tot mai înseninată. Părea că, văzând în jurul ei o fiinţă care se mişcă şi mormăieşte, se simte şi ea mai uşurată. Încercă să intre în vorbă cu dânsa, ca să mai uite de suferinţă şi să se îmbărbăteze. Servitoarea însă n-avea chef de taifas. Răspundea scurt, morocănos, ca toţi oamenii somnoroşi şi, luând doniţa de pe cuptor, ieşi

afară, lăsând să se furişeze în odaie o gură de aer proaspăt care pe dăscăliţă o făcu să se înfioare.

Dar îndată ce rămase iar singură, durerea dăscăliţei îşi arătă şi mai avan colţii, silind-o să alerge prin odaie de ici-colo ca o nebună şi să ţipe neîncetat:

— Aaah, – Vaaai de mine! Vai de mineee!...

În geamătele acestea se deşteptă şi dascălul şi, văzând-o în aşa hal, o întrebă cu un glas în care era mai multă mirare decât milă:

— Ce-i cu tine, băbucă?... Ce te-ai pus să te plimbi în cap de noapte ca huhurezii?

— Mă omoară dintele, omule, mă omoară, bătu-l-ar fi Dumnezeu să-l bată! – urlă dăscăliţa deodată scoasă din fire şi se trânti lihăind pe un scaun.

— Dă-mi o leacă de apă – mormăi dascălul nepăsător, dar apoi adăugă mai moale: Şi nu te necăji, băbucă, din pricina dintelui, că ţi-l scot eu cât baţi în palme... Ce mai şi ţii în gură vechituri hodorogite să-ţi facă zile fripte? Uite-acu ţi-l scot, dacă vrei, şi mai poţi să şi tragi un puişor până de dimineaţă... Haide, repegior!

Dascălul era dentistul satului, vestit că scoate dinţi, măsele, dîntr-o singură smucitură, fără un pic de durere.

Aglaia însă se opri brusc, parc ar fi lovit-o cineva în

moalele capului şi-i strigă cu voce aspră, dojenitoare:

— Nu ţi-e ruşine obrazului, om bătrân şi fără minte? Ai vrea să mă vezi ştirbă, ai? Bată-te mânia lui Dumnezeu; urâtule şi zevzecule!...

Bărbatul se ridică într-o rână şi se uită la dânsa o clipă foarte serios, dar apoi urmă iar şăgalnic:

— Da* ce, băbucă, te-ai supărat? Ei, hai, pupă-mă... Fuga!... Nu ’nţelegi?...

— Să-ţi fie ruşine prăpăditule, a-ţi bate joc de suferinţa oamenilor... Că tu habar n-ai ce înseamnă suferinţa! Mănânci, bei, te culci ca un dobitoc şi încolo nu te mai sinchiseşti de nimic...

— El, lasă, băbucă!... Ce...

Cuvântul „băbucă” pe care dascălul îl aruncă blajin, dar prea des, o ustură ca şi când i-ar fi dat palme. I se părea că bărbatul într-adins îşi bate joc de dânsa. De ani de zile n-o mai scoate din băbucă. Ea nu se supărase niciodată, pentru că ştia că vrea s-o răsfeţe cu vorba aceasta. Acuma însă o durei mai rău ca dintele... Aruncă o privire de ură şi de dispreţ dascălului care zâmbia cu bunătate aprinzându-şi o ţigară. Nepăsarea lui o făcea să sufere şi mai mult. Îi venea să sară la dânsul, să-l apuce de gât şi nici să nu-l lase până nu-i va smulge din minte vorba asta scârboasă,

până nu-l va face să simtă şi el ce înseamnă a suferi. Dar îi era teamă de braţele osoase ale bărbatului şi de pumnii lui uscaţi. Îşi aduse în pripă aminte cum a bătut-o odată de o lăsase aproape moartă şi asta o făcu să-şi înnăbuşe furia. Ca să nu mai fie silită să-l vază, se îmbrăcă la repezeală şi ieşi buzna afară.

— Ia seama, băbucă, să nu răceşti! Prea te îmbraci subţire ca o fată mare şi-i cam răcoare acuma dimineaţa...

Dăscăliţa Aglaia îl blestemă înţepată şi coborî în curte unde prinse iar a se plimba cu paşi apăsaţi, milităreşti, căci durerea în falcă o cuprinse din nou, şi mai vrăjmaş ca înainte, în curând însă obosi. Picioarele i se tăiară în genunchi şi tot corpul i se moleşi de o toropeală grea, apăsătoare. Se aşeză pe laviţa de supt părul din mijlocul curţii, hotărând în gândul ei, să nu mai crâcnească deloc oricât ar durea-o, până ce nu vor înceta junghiurile de la sine. Se propti cu spatele de trunchiul încrestat al pomului şi, în vremece deasupra ei frunzele ruginite, moarte, zuruiau legănate de vânt, dânsa, cu pleoapele închise, scăldate în lacrimi de durere, ascultă cum ronţăie vitele în grajd, cum vâjie din când în când o suflare aspră prin frunzişul copacilor din grădină, şi cum toate se amestecă într-un zgomot ciudat, monoton, ce seamănă foarte bine

cu povestea unei vieţi triste.

Un strat întins de ceaţă tomnate că, murdară, învelea întreg cuprinsul. Coamele dealurilor, îngrămădite unele peste altele, păreau acoperite cu scamă pospăită. Un colţ de pădure răsărea în faţă, ca o pată mare de cerneală, supt care dormea satul pitit într-o groapă, într-un noian de ’fum şi de negură, prin care se zvârcoleau câteva licăriri de lumină palidă, tremurată, gata să moară. Ici-colo coperişele caselor se ridicau negre, posomorâte, ca muşuroaele pe un câmp troienit cu zăpadă stătută. Singură biserica de lemn cu turnul plecat într-o parte se înălţă mai mândră, desemnându-se pe cerul leşiatec, ca un om mic la cap şi gros la trup.

Dăscăliţa Aglaia se gândi deodată, că aşa cum e priveliştea asta mohorâtă, întocmai aşa este şi viaţa ei. Un ogor înţelenit în care n-a intrat plugul niciodată, pe care n-au crescut decât burueni şi mărăcini, care a fost vecinic înecat într-o ceaţă tristă şi plictisitoare.

Ce viaţă-i aceasta? Şi ce rost are o astfel de viaţă?... Anii trec în goană unul câte unul, fiecare aidoma ca şi celălalt. Nicio zi de fericire adevărată, nici măcar un ceas. Şi omul doar ar avea dreptul să ceară cel puţin un ceas de fericire de la viaţa care-l frământă cum îi place, îl aruncă unde se

nimereşte şi face dintrânsul ce vrei...

Viaţa ei nu i-a adus nimic, nimic.

S-a măcinat aşa ca o moară pustie fără să-i scârţâie barem roţile... A pornit la drum frumoasă, tânără, veselă, dornică de a se zbuciuma, da a trăi. Sufletul ei era ahtiat după viaţă, şi totuşi trebui să lâncezească mereu într-o aşteptare nelămurită şi nepricepută. Zile întregi stătea visând, şi gândurile îi alergau departe într-o lume închipuită, într-o goană nebună după ceva, ce par că nu voia deloc să sosească.

Cât ce a răsărit, a dat peste dascălul Vasile Bujor, care, pe atunci, era şi el tânăr. Şi inima ei a prins să zvâcnească şi mai puternic. Credea că de acuma într-adevăr o să înceapă să trăiască, să i se împlinească ceea ce aştepta cu atâta patimă... Dascălul îi aducea zaharicale, o privea blând şi drăgăstos, îi vorbea cu glas moale. Ea era tânără şi doritoare de iubire. El sau al lui; unul trebuia să vie şi s-o iubească. El a venit cel dintâi, el a iubit-o.

Dar în curând fu nevoită să-şi dea seama că s-a înşelat, că golul ce-l purtase în suflet, o frământa tot aşa ca şi mai înainte, că viaţa ei tot numai visată rămâne, ca şi mai înainte. A trecut o săptămână, o lună, şi atunci a văzut, că n-a găsit ceea ce a căutat. Dascălul nu mai era* blând şi

drăgăstos, nu-i mai vorbea cu glas moale. Dascălul era om aşezat, omul tihnei. Lui îi plăcea să mănânce bine, să doarmă mult şi să stea la palavre cu ţăranii. Ce se sinchisea dânsul de visurile ei copilăreşti? Visurile sunt bune numai pentru cei ce nu iau viaţa în serios, căci ele te fac să trăieşti mai mult în gând, decât aievea.

Pe dăscăliţa Aglaia însă, viaţa aceasta o sugruma, o făcea să-şi blesteme uneori soarta şi să urmărească cu mai multă râvnă clipa aceea de fericire curată, care dă un preţ vieţii. Dar apoi se pomeni copleşită de copii. A venit unul, s-a necăjit cu dânsul, l-a ridicat; a venit al doilea, s-a necăjit şi cu acela... Anii acuma treceau mult mai repede, deşi cu aceeaşi monotonie şi nestâmpărând golul ce-i năpădea sufletul. Nădăjduia însă mereu că, după ce vor creşte mari copiii, va putea totuşi să trăiască şi dânsa. Nădejdea aceasta o mângâia în toate împrejurările, îi dădea putere să se lupte cu toate neajunsurile ce i le aducea viaţa.

Şi acuma, când şi al şaptelea şi cel din urmă copil, e mărişor, când în sfârşit ar putea şi ea să-şi trăiască viaţa cea visată totdeauna, iată că acuma...

Dăscăliţa îşi trecu mâna peste frunte par-că ar fi vrut să-şi alunge din creeri gândurile care năvăleau s-o chinuiască

întocmai ca nişte stafii nemiloase. O rană mare i se deschise în inimă, care sângera, care-i umplea fiinţa de o durere nedesluşită, dar cu atât mai istovitoare.

— Sărmana, sărmana mea viaţă! – se gândi dânsa ştergându-şi cu poala şorţului lacrimile ce o podidiră.

Se cutremură ca deşteptată dîntr-un vis şi se sculă în picioare, bâlbâind încăpăţânată:

— Nu-l scot şi nu las să-l scoaţă odată cu capul!...

În gingii însă junghiurile prinseră a fierbe tot mai straşnic. În jurul rădăcinei dintelui, părei că se învârteşte, cu o iuţeală ameţitoare, un fir de sârmă înroşită care sapă şi arde neîncetat măduva osului. Dăscăliţa Aglaia nu mai simţea durere, ci o gâdilare grozavă, atât de grozavă, încât începea să-i fie plăcută. Încleştă pumnii şi şopti iar suspinând:

— Nu... nu...

Urechile îi ţiuiau. Capul îi huruia de durere. I se părea că-i clocotesc creerii.

— Uuuf!...

Şi, în vreme ce, pe banca de subt păr, dăscăliţa Aglaia gemea şi sâsâia ghemuită în junghiurile năstruşnice, de după biserică soarele tomnatec îşi înălţă încetinel, greoiu, capul roşcovan şi se uită cu milă la dânsa prin ceaţa ce

prinse a se frământa şi ea în bătaia vântului de dimineaţă...

2

A doua zi erà Duminică şi dăscăliţa Aglaia se sculă veselă, împăcată. Toată durerea îi trecuse, par că i-ar fi luat-o cineva cu mâna. Se simţea atât de bine încât voià să muncească orice, ca o roabă, numai să n-o apuce iar dintele. Îşi îmbrăcă copiii, bărbatul, şi-i porni pe toţi la biserică, până şi pe servitoare.

— Bravo, băbucă, bravo! Ei, vezi, aşa-mi place şi mie... aşa! – zise dascălul văzând-o mai voioasă.

— Acù nici tu nu mă mai slăbeşti din „băbucă”, parcă aş fi o hoaşcă de o sută de ani...

În geamuri băteau razele ofilite, arămii, ale începutului de toamnă. Lumina aceasta se potrivei atât de bine cu voioşia sufletului rănit al dăscăliţei, încâf îi venea s-o soarbă, s-o îmbrăţişeze, ca un om îndrăgostit de soare. Îşi scăldă faţa în tremurările razelor, apoi se întoarse în pripă să-şi vază de lucru.

Căută să nu-şi mai aducă aminte de dintele care o căznise ieri toată ziua şi toată noaptea. Zadarnic însă, căci gândurile ei, cu voie fără voie, se învârteau mereu în jurul suferinţelor îndurate...

Odată apoi, tot cu gândul la durerea suferită, lăsă toate

lucrurile baltă, se şterse pe mâini şi, repezindu-se la pat, scoase de subt perne un ciob de oglindă rotundă, mică, cum se găsesc la bâlciuri pentru cinci parale, Se aşeză la masă şi se puse să-şi vază dinţii.

— Sunt cam îngălbeniţi – şopti dânsa închizând gura o clipă, i-a îngălbenit vremea...

Stătu pe gânduri un răstimp şi pe urmă adăugă:

— Şi ce frumoşi şi albi erau odată...!

În sfârşit începu să-şi pipăe dintele cu pricina. Îl atinse mai întâiu cu vârful degetului ca nu cumva să-l sminteascâ. Nu o durea. Atunci îl prinse cu două degete şi-l mişcă cu băgare de seamă. Dintele se clătină puţin, altmintrelea însă nu se deosebia deloc de ceilalţi.

— Ai zice că-i sănătos tun, – se gândi dăscăliţa Aglaia.

Cercetându-şi dinţii aşa, cu de-amănuntul, îi veni în minte brusc un vis rău, ciudat, visul care o chinuise astă-noapte îndată ce închisese ochii. Visase anume că-i căzuse dintele şi era ştirbă; apoi părea că se uita în oglindă, ca şi acuma, şi plângea, plângea să se prăpădească...

Se gândi mult şi cu teamă la visul acesta şi se posomorî din ce în ce mai greu.

— Dintele înseamnă moarte în casă – îşi zise dăscăliţa Aglaia, ascunzând repede oglinda.

Clătină din cap, ca şi când ar fi vrut să se împotrivească duşmanului nevăzut, iar buzele îi bâlbâiau înfricoşate:

— Poate o fi vreo prevestire?...

Simţea parcă lămurit că se petrece o schimbare mare în sufletul ei, fără însă ca schimbarea aceasta să fie cea aşteptată de dânsa. I se părea chiar, că n-ar avea decât să întinză mâna şi ar putea pipăi de-a binele schimbarea aceasta grozavă care o durea şi o tulbura în toată fiinţa ei. Dar încă nu se încumetă şi nu voia să pună degetul pe rană. Se agăţă cu deznădejde de gânduri de bine, încercând să înnăbuşe pe cele rele, să le facă să amuţească. În acest chip însă, încetul cu încetul, se pomeni că iar o doare dintele. Dar acuma toată durerea i se îngrămădea în suflet şi din suflet izvorau par că şi boabele de lacrimi amare ce se aninau pe pleoapele ei obosite, ca roua pe frunzele florilor veştede...

Tocmai în clipele acestea de restrişte se nemeri să sosească de la biserică în fuga mare copilul cel mai mic al dăscăliţei Aglaia, un piciu durduliu ca un pepene, cu obrajii îmbujoraţi de oboseală, strigând cât îl ţinea gura:

— Mosafiri, măicuţă!... Vin mosafirii. Dăscăliţa tresări speriată de ţipetele vesele ale copilului. Îl măsură un răstimp din ochi cu priviri de necaz, apoi deodată se răsti

la dânsul furioasă şi-l goni pe uşă afară. O ură amară îi cuprinse brusc sufletul, ură împotriva tuturor celor ce i-au încătuşat visurile şi n-au lăsat-o să-şi trăiască viaţa.

— Voi sunteţi de vină! – urlă aprinsă dăscăliţa Aglaia, gândindu-se la copii şi la bărbat. Mi-aţi omorât sufletul, ucigaşilor. „Mi-aţi strivit viaţa!...

Apoi privirile ei căzură fără voie asupra ceasornicului, care arăta ora unsprezece, şi furia i se potoli numaidecât ca prin farmec. Se uită lung la limba de aramă ce se bălăbănea neobosită" încoace şi încolo, ascultă tictacurile ei aspre şi şoşăi foarte domol, cu o părere mare de rău în glas:

— Cum mai trece vremea!... Ce repede trece!... Întocmai ca şi viaţa...

Şi, uitându-se la minutarele ce stăteau nemişcate şi totuşi se mişcau neîncetat, se gândi să oprească în loc ceasul ca astfel să oprească poate şi mersul vremii. Dar când vru să ridice mâna, auzi pasul şi râsetele dascălului şi ale copiilor cari se întorceau de la biserică. Şi zgomotele acestea o făcură să-şi revie în fire.

— O să ne vie mosafiri, băbucă! – rosti dascălul intrând în casă. O să vie preoteasa cu notăreasa... Du-te de te îmbracă şi tu niţel, să nu te afle în aşa hal...

Dăscăliţa Aglaia rămase însă mută, mototolită pe un scaun, cu obrajii strânşi în palme, pleoştită şi îndurerată ca o zi de ploaie.

— Da ce-i băbucă? Iar te necăjeşte dintele? – zise bărbatul oprindu-se în faţa ei cu braţele încrucişate pe piept.

— Ţie ţi-e uşor să tot baţi din gură – strigă dăscăliţa amărâtă. Că tu n-ai grijă de necazuri... Ţie puţin îţi pasă de ce îndur eu. Te-ai săturat de mine, hai, găseşti altele!... Dar eu, sărmana de mine, eu? Ce fac eu? Ce s-alege din viaţa mea, din visurile mele?... Mi-aţi omorât viaţa, voi mi-aţi omorât-o, nu vă rabde pământul!...

Şi prinse a plânge cu hohot, izbindu-se cu pumnii peste cap, sughiţând şi bolborosind întruna:

— Mi-aţi omorât viaţa, hoţilor, ucigaşilor!...

Văzând-o aşa, dascălul stătu trăsnit, fără să ştie ce să răspunză. Apoi aşeză el prin odaie ca să poată primi mosafirii cum se cuvine, deschise larg uşa, se puse în prag şi se uită nedumerit la femeie.

Dăscăliţa Aglaia nu se dezmeteci decât când intrară mosafirii în casă. Atunci se ridică cu ochii plânşi, se sărută întâiu cu preoteasa, pe urmă cu notăreasa, şi după astea se porni din nou pe bocete. Preoteasa era o femeie mică şi

grasă ca un butoiu de bere, cu obrajii încrustaţi de bătrâneţe şi dogorâţi de soare, plină de pistrui pe supt ochi, cu doi dinţi afumaţi şi găunoşi în falca de jos şi unul în cea de sus. Crezând că dăscăliţa s-a certat cu bărbatul, luă pe dascăl deoparte şi începu a-l povăţui să fie mai bun şi mai blând cu femeia, că altmintrelea o să-l pedepsească Dumnezeu, că femeile sun slabe şi simţitoare şi le prăpădeşte rău plânsul... Notăreasa, zăpăcită, îşi trase scaunul aproape de dăscăliţa Aglaia şi, neştiind cum s-o mulcomească, prinse a plânge şi dânsa, ştergându-şi ochii din când în când cu o batistă pestriţă, boţită între degete.

— Aş, aş – mormăi dascălul mirat de-a binele de potopul de sfaturi cu care îi bătea capul preoteasa. Nu-i nimic, cucoană, nimica în lume? D-te trebuie să ştii că eu sunt un bărbat de zăhar! Din pricina mea dânsa n-a avut nici atâtica supărare toată viaţa ei. De douăzeci de ani de când o cunosc, nici fă-te ncolo nu i-am zis... Şi tocmai acuma să... Aa, să mă ierţi...

— Ei, lasă, îl întrerupse preoteasa trăgând şireată cu ochiul. Ştim şi noi prea bine cum sunt lucrurile astea... înţelegem noi...

— Dar nu vezi că mă omori cu înţelesurile d-tale? Ce ’nţelegi? La urma urmelor nu poţi înţelege nimic, căci n-ai

ce ’nţelege. Nici eu nu ’nţeleg nimic... Iaca, o doare un dinte şi atâta tot... Şi nu mă lasă să i-l trag s-o tai... Ce să ’nţelegi d aici?...

Preoteasa rămase o clipă buimăcită, cu buzele pungă, apoi deodată se întoarse la Aglaia:

— Scoate-l, dragă, scoafe-l şi-l aruncă pe gunoiu... Uite, fă aşa cum am făcut şi eu şi alţii de vârsta noastră...

Căscă gura şi-şi alunecă degetul cu mândrie peste gingiile goale.

— Eu n-am ţinut niciodată la hodorogituri, Doamne fereşte! Unu-doi, le-am dat afară. Ce naiba? Să mă mai chinuiesc şi cu d astea, n-am eu destule necazuri pe cap?... Popa mă sfătuia că pe dincoace, că pe dincolo... să-mi pun dinţi falşi, să... Auzi tu? Dinţi falşi! Dar nu l-aş fi ascultat să-mi fi dat aur! Şi-mi pare bine că nu l-am ascultat... bine, zău. Adică ce? Să mă Fac de râs? Să-mi pun... l-auzi, pentru un dinte să rabzi tu atâta şi să plângi şi să te omori? Aaaa...

Bătu în palme de mirare, strânse din ochi şi deschise gura parcă într-adins ar fi vrut să se mândrească cu cei trei dinţi înnegriţi cari răsăreau din gingiile lucii ca nişte pociumbi pe o cărare cleioasă.

Notăreasa, tânără şi frumoasă ca o păpuşă din

fereastră, cu ochii mari, albaştri ca peruzeaua, cu părul galben şi moale ca mătasa, se zgribuli a groază auzind cuvintele preotesei şi clătină din cap ca şi când nu i-ar fi putut intra în minte cum e în stare cineva să-şi scoată dinţii şi să rămâie ştirb pentru totdeauna?

— Da, draga mea, uite, aşa-i cum îţi spun... Tu ce zici, Elenuţo? – urmă preoteasa, întorcându-se brusc spre notărea să pe care întrebarea aceasta o tulbură atât de mult, încât nu putu rosti nicio vorbă. Pe urmă însă, îmbărbătându-se, spuse şi ea cu glas tare şi zâmbind, ca să i se vază bine dinţii albi ca zăpada:

— Mai bine să mor decât să rămân ştirbă!...

Şi făcu un gest larg cu mâna, în vremece preoteasa guralivă prinse iar a torăi:

— Ţac-pac... mai bine să mori... Aşa sunteţi voi cele tinere: frumuseţe ’ncoace, frumuseţe ’ncolo... Dar, la urma urmelor, ce faci cu frumuseţa? Spune, ce faci?... Se trece, dragă, se duce cum se duce apa pe vale... Să ai ce băga-n gură şi cu ce să-ţi înveleşti goliciunea, asta-i asta. Încolo toate sunt mofturi şi copilării. Toate le uiţi, mai târziu, când ai dat faţă cu viaţa, când te-ai izbit de dânsa şi când, mai ales, te-ai luptat cu dânsa. Ce frumuseţe?... Eu ştiu bine, bine de tot, că am păţit, of Doamne, ce n-am păţit?

Am fost şi frumoasă, şi drăguţă, şi şireată, tot ce vrei... Şi toate s-au trecut. Mi-au mai rămas, uite, ştirbiturile astea şi trăiesc şi aşa, trăiesc poate mai bine ca pe-atunci...

Acu noi nu mai umblăm cu frumuseţe şi cu mofturi. Punga porunceşte... buzunarul porunceşte... Când îmbătrâneşte omul, cum am îmbătrânit noi cu Aglaia, nu-i mai arde de nebunii. Atunci îi pare bine că trăieşte...

Dăscăliţa Aglaia îşi înnăbuşise lacrimile şi asculta în neştire vorbele preotesei. Se uită curioasă la gura aceea largă, la buzele lătăreţe care se mişcau repede şi fără nicio noimă şi în colţul cărora se bolboceau în răstimpuri buburuze de spumă alburie, la limba care se ivea uneori printre gingiile umede. I se părea că e pe altă lume, într-o lume ciudată, unde nu se vede altceva decât cei trei dinţi găunoşi ai preotesei şi obrajii rumeni, sănătoşi ai notă resei, unde nu se aude altceva decât vocea hodorogită a preotesei... Şi se simţea atât de singură şi de nenorocită, cum nu s-a mai simţit niciodată...

3.

După amiazi durerea se făcu stăpână deplină pe dânsa. Avea friguri, şi i se părea că o mână rece, aspră, îi netezeşte fără, încetare şira spinării, strecorându-i fiori în carne, În oase, în suflet iar mâna aceasta părea că e mâna preotesei care-i spunea mereu:

— Să ai ce băga n gură şi cu ce să-ţi înveleşti goliciunea... încolo toate sunt mofturi şi copilării. Toate, toate! Până şi frumuseţea, până şi tinereţea...

Se trânti, îmbrăcată cum era, pe pat, închise ochii, îşi împreună mâinile pe piept şi aşteptă aşa, singură nu ştia ce. Prin creeri îi roiau sumedenie de gânduri: îşi închipuia fel de fel de lucruri, care de care mai ciudate, mai năprasnice. Se gândia când la copiii cari de când o doare pe ea dintele, de abia mai îndrăznesc să se mişte prin casă, când la dascălul care o necăjeşte întruna să-i scoată dintele şi n-o slăbeşte deloc din „băbucă”. Apoi îşi aduse aminte iar cum un ţăran lung, sfrijit şi spân, venise odată cu fălcile legate, încovoiat de durere, să-i scoată o măsea şi cum dascălul, în loc de cea vătămată, îi smulse una teafără. Ea atunci credea că ţăranul are să se ducă acasă şi să moară, şi se minună mult văzându-l a doua zi că

umblă ţanţoş şi fluierând pe uliţă.

— Nu mai mor nici oamenii aşa tamnesam – îşi zise dăscăliţa Aglaia în gând.

Aceasta însă o făcu să-şi amintească şi de nevasta unui învăţător din Vărarea, care se prăpădise mai deunăzi şi de care lumea spunea c-ar fi murit din pricina unui dinte beteag.

— Când ţi-e scris să te duci, trebuie să te duci, de vrei, de nu vrei – bolborosi dăscăliţa fără să se mişte. Şi mai bine să te duci iute, dintr-odată, decât să te munceşti cu durerile şi cu suferinţele...

Prinse a se gândi mai înadins la moarte, căutând să-şi închipuie cum ar fi dacă ar muri ea acuma, acuma în clipa aceasta. Se minună şi dânsa că gândul morţii nu o înspăimântă, ci din potrivă îi face o plăcere stranie cum n-a mai avut niciodată în viaţa ei. Se vedea parcă întinsă pe un catafalc alb, albă şi ea ca peretele, frumoasă şi nemânjită de străşnicia vremii. În jurul ei copiii îngenunchiau cu ochii roşiţi de lacrimi, cu buzele învineţite, iar la picioare dascălul o privea nedumerit ca totdeauna şi clătina din cap a jale. Auzea plânsorile înăbuşite, întrerupte de sughiţuri, cuvintele de durere cari fâşâiau prin aerul îmbâcsit al odăii şi – îi părea rău că a

murit...

Apoi se gândi la zilele de mâine, când ea nu va mai fi în lumea aceasta. Şi par că vedea că lumea nu s-a schimbat de loc cu toate că ea lipseşte dintr-însa. În odaie pluteşte acelaşi miros necăcios de sfarog şi de varză acră, numai cât ea nu-l mai poate mirosi. Casa, grădina, satul, câmpurile, toate au rămas la locul lor, oamenii îşi văd de treburi ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic, ca şi când n-ar lipsi nimeni. Şi din ea n-a mai rămas decât o mână de cenuşă care încetul cu încetul se face una cu pământul.

Închipuirile acestea o îngroziră, Adică cum? Lumea să rămâie tot lume şi când ea n-o mai fi? Şi de ce să nu mai fie şi dânsa? De ce să moară numai ea singură şi lumea să trăiască înainte, să treacă peste dânsa ca peste un vierme strivit în picioare? Pentru ce să mai fie lumea lume când ea n-o să se mai poată bucura de dânsa, când numai alţii o să trăiască într ânsa?

Şi deodată îi veni o poftă nebună de viaţă... Voia să trăiască. Oricum, numai să nu lipsească din lume, dintre oameni. Nu-i mai păsa dacă va rămânea şi ştirbă ca preoteasa, dacă nu va avea decât ce să bage-n gură şi cu ce să-şi ascunză goliciunea, chiar dacă nu va avea nimic, numai să trăiască, să simţă că e în viaţă.

Se ridică brusc din pat şi începu a pipăi toate lucrurile din casă, ca şi când ar fi vrut să se încredinţeze, că într-adevăr trăieşte, că n-a murit. Mirosul odăii care altă dată o năbuşea şi o supăra, acuma i se părea dulce ca un parfum. Copacii desfrunziţi, dealurile negre, cerul mohorât, toate păreau că zâmbesc. Pretutindeni vedea şi simţea viaţa care e bună, oricât de rea ar fi, pentru că trebuie să fie.

În sufletul ei se sălăşlui o bucurie mare, mută, bucuria aceea pe care o simţi după o lovitură grozavă, bucuria vieţii. Acum nici durerea nu i se părea atât de ameţitoare. Durerea nu mai era pentru dânsa decât un semn mai mult că trăieşte. Trebuia s-o îndure cu acea resemnare, cu care eşti nevoit să primeşti tot ce îţi dăruieşte viaţa...

— Ei, băbucă, ţi-e mai bine? – o întrebă dascălul văzând-o atât de schimbată.

— Mai binişor... Acu parcă nu mai mă chinuieşte aşa, – rosti dăscăliţa Aglaia domol şi apoi adăugă brusc:

— Şi zici că ar fi bine să o scot, ai?

— Fireşte că bine, nevestico – răspunse dascălul din ce în ce mai mirat. Ai scăpa de un ciolan care nu mai face două parale...

— Atunci vină de mi-l scoate!... Vrei?

— Foarte bine. Foarte bine. Dar să nu ţipi dacă te-o

durea...

— Aş, ce durere... Sunt deprinsă cu suferinţa.

Alergă ea însăşi să caute cleştele reci şi cam ruginite cu care dascălul scotea dinţii bolnavi ai sătenilor. Simţea o plăcere la gândul că va suferi, căci şi suferinţa înseamnă viaţă. Numai inima i se mai slăbi puţin când îşi închipui, că peste câteva clipe are să fie ştirbă, are să fie bătrână.

— Hai, hai, – se grăbi dăscăliţa Aglaia ieşind în cerdac şi aşteptând pe bărbatul său cu gura deschisă şi cu ochii închişi strâns.

— Ţine-te bine! – porunci dascălul potrivindu-i cleştele pe dintele pricinos.

Dăscăliţa Aglaia se apucă cu amândouă mâinile de parmaclâcul cerdacului. Simţi cum fierul rece îi atinge gingiile, apoi o smucitură şi un pârâit scurt, par că i-ar fi înfipt un cuţit în gât. Pe urmă gura i se umplu de sânge cald.

— Bravo, nevestico! Ai scăpat! – strigă dascălul mândru şi voios, învârtind cleştele cu dintele prins în vârf.

Aglaia mormăi ceva cu buzele încleştate şi apucă repede paharul cu apă.

Apoi dupăce îşi opri sângele şi i se închegă rana, cercetă cu deamănuntul rădăcina dintelui pe care mai atârnau

câteva firicele de sânge înnegrit şi fărâmituri de carne vie, trandafirie...

Într-un târziu, când casa se linişti, dăscăliţa Aglaia luă iar oglindiţa de sub pernă şi se privi într-însa lung, cuprinsă de amărăciune. Locul dintelui se holbă la dânsa negru, ca gura unui mormânt, lămurindu-i lucrurile pe care până acuma nu voise înadins să şi-le lămurească. Acuma, poate pentru întâiaoară, băgă de seamă, că în jurul ochilor i se urzise o ţesătură de cute mărunte, fine ca reţeaua păianjenului, că ochii ei cei mari şi negri ca tăciunele, îşi pierduseră văpăile de altă dată, că pe la tâmple, pe lângă urechi, printre şuviţele de păr castaniu, se mestecau multe fire albe şi urâte.

— Cum am mai îmbătrânit! – oftă dăscăliţa Aglaia înăbuşindu-şi anevoie lacrimile.

Simţea desluşit că i se desprinde ceva din suflet şi se duce, o părăseşte pentru totdeauna, şi că despărţirea aceasta o doare şi o înfurie. Apucă brusc oglinda şi o izbi de pământ. Sticla se sparse în mii de bucăţi cari se împrăştiară prin toată casa, privind-o de pretutindeni ca nişte ochi vrăjmaşi, furioşi.

Dăscăliţa Aglaia se zgudui de mai multeori, ca şi când ar fi fost pătrunsă de un frig grozav, apoi deodată se trezi că

lacrimile **îi** udă obrajii, că buzele **îi** tremură şi şoptesc:

— Bătrână, oricum, dar cel puţin trăiesc!...

Întunerecul nopţii o învălui în doliu, în casă se zvârcolea o linişte adâncă şi un suflet amărât. În aer sfârâia, se macină vremea...

LACRIMA

D-lui Oct. C. Tăştinanu

Spre seară, aşa când se împreună ziua cu noaptea, Codrea obişnuieşte să se aşeze pe pragul tinzii, să-şi vâre luleaua de lut roşcat între măsele şi să se certe cu baba.

— Hm... Mă㠄... Ce ştii tu şi cu feciorii tăi?... Voi toţi împreună nu faceţi cât o ceapă degerată...

Baba îi cunoaşte năravul şi nu prea îl lă în seamă. Sprintenă, ca o fată mare, cu zbârciturile obrajilor rumenite de bujală, se învârteşte pe lângă vatră, dă încoace, dă încolo, şi ’n cele din urmă răstoarnă pe crupător o mămăligă aburoasă. Iar atunci şi Codrea încetează cu cearta, se mulcomeşte. Îşi ascunde luleaua în chimir, se trânteşte bodogănind pe laiţă, îşi face cruce de trei ori, creştineşte, şi prinde a îmbucă tihnit şi cu chibzuială. După cină umflă iar lulea, scormoneşte din foc un cărbune potrivit, pâcie voiniceşte de câtevaori slobozind fuioare groase de fum alburiu pe gură şi pe nas, şi pe urmă se lungeşte în pat.

Într-un târziu întreabă trăgânat, cu glas moale:

— Măi babă!...

— *Haba*, ghiujule?

— Hm... Da ce-o mai fi făcând Ionică?... Hai?

— Păi, Dumnezeu ştie, măi mpşnege «...

— Da oare n-o fi flămând?

— Bunul Dumnezeu ştie, că el ne poartă de grijă la toţi...

Codrea se ridică repede, înţepat, scoate luleaua din gură şi se uită lung şi îngâmfat la babă. Pesemne nu-i sunt pe plac răspunsurile astea în doi peri. Buzele i se mişcă ţicăind ca şi când ar bolborosi cevă, dar pe urmă se lasă iar pe spate, şi nu rosteşte nicio vorbă. Cu ochii întredeschişi, împainjeniţi, priveşte cum clipoceşte jăratecul în vatră şi nici nu bagă de seamă, că luleaua îi scapă dintre dinţi... Un horcăit rar, uşor cutremură tăcerea bordeiului. În cenuşă tăciunii mocnesc înnăbuşit. Un greier rătăcit se tânguie subt fereastră. Un câine latră răguşit undeva, departe... Baba Firoana se apropie tiptil de moşneag, îngrijorată să nu-l trezească, şi-i dezleagă opincile...

Aşa-i Codrea de-o vreme încoace. S-a obişnuit cu răsfăţatul şi gogolirile babei, ca copilul din leagăn cu ţâţa.

O jumătate de veac au petrecut în căsuţa aceea dărăpănată, cu coperişul petecit, tueuiat, pitită subt coasta de molifţi din capul satului. Şi au trăit... Au trăit şi mai bine, şi mai rău, dar mai mult tot bine. Baba se simţea

mai prostică, mai tare la cap şi nu prea i se împotrivea. Îşi călcă pe inimă chiar dacă nu i se părea cevă, şi-l lăsă să se sfarme el din gură, să hăpăiască până s-o satură. Numai câteodată îi treceau suliţe reci prin inimă şi o podideau lacrimile... atunci când Codrea ocărea prea rău copiii. O durere năvalnică ţâşnii din sufletul ei obidit, sângele începea să-i zvâcnească mai puternic în vine, fa|a ei pocilă, gălbejită de vrâstă şi necazuri ca frunza veştedă, se îmbujoră de milă şi de mânie, şi ar fi fost în stare să-l şi blesteme”. Dar tot nu putea. Vorbele întretăiate i se înmuiau într-un plâns amarnic. Iar Codrea se cătrănea, că de ce îşi mănâncă ea zilele pentru nişte copii ca aceia. El nu-i putea vedea ’n ochi de urâţi...

Eră un moşneeg sfătos Codrea, un moşneag înalt şi drept ca un steag, cu ochii albaştri de femeie, limpezi şi adânci. Două cete de cute mărunte îi pornesc de pe opcina obrajilor şi aleargă de-a valma, încrucişate şi încolăcite, în sus spre gropile ochilor şi în jos spre coifurile gurii, unde apoi se pierd în desişul perilor bătuţi de brumă. Pe umerii lui laţi şi ciobănoşi apasă povara alor şaptezeci şi doi de ani.

Odinioară Codrea credea că n-o să îmbătrânească până-i Prut şi Şiret, aşă era de zdravăn şi de voinic. Pornirile

svăpăiate ale tinereţii îl mânau tot înainte şi-i dădeau puteri de uriaş.» Un vuiet îi răsună mereu în urechi, o învălmăşeală de glasuri asurzitoare... răcnetul luptelor vie [ei. Şi-i plăceau glasurile acelea încâlcite, îl fermecau şi-l întărâtau. Se încumetă să se arunce tocmai în mijlocul vârtejului de trudă şi s-au să-l spargă, sau să se prăpădească.

Doisprezece ani a slujit pe împăratul ca toboşar. A colindat câte făkrî şi mări, s-a bătut cu „pământezul”, cu „burcuşul”, odată a fost şi prizărit prîntr-un picior Dar nicicând nu şi-a pierdut voioşia. Numai în noianul primejdiilor i se râvenea sufletul...

Pe urmă a venit acasă. Ce odor de fetişcană mai era pe-atunci baba asta Firoanal.. Şi pe urmă a avut copii, i-au năpustit neajunsurile. Pâinea ce-o mâncă era străbătută de sudorile muncii necontenite. Truda şi zoala îi mistuiră puterile şi pofta de vrea|a. Seara, toropit de greutatea nevoitor, de multeori gemea, urlă de cruzimea traiului. Fiecare an, fiecare zi, trăgea câte-o brazdă două pe faţa lui Codrea...

Dar au trecut toate, repede ca şi cum trece puhoiul. Copiii şi-au căpătat aripi, s-au dus care ’ncotro, şi Codrea rămase iar singur cu Firoana.

Puterile însă îi erau sleite de crâncenia vremii. Mintea începea a-i zburdă copilăreşte... Uitase multe din cele ce a păţit. Numele tovarăşilor de la oaste, al oraşelor, al superiorilor s-au spălăcit, i s-au şters din creeri. Unele visuri par că le-a trăit aievea, unele întâmplări trăite par că numai le-a visat. Vremea încurcă firele amintirilor şi le învâltoreşte după placul ei.

Astăzi Codrea nu-şi mai aduce aminte că a fost toboşar. Nu, nici vorbă. Grenadir a fost, sau călăreţ, dar totuşi parcă grenadir. Şi ce dragă i-a fost lui oastea! Acolo şi-a prăpădit floarea vieţii, acolo a dus traiul cel mai fără griji, cel mai uşor... O căldură priincioasă îl copleşeşte când se gândeşte la vremurile acelea. Închipuirea îi zboară vioi, grămădeşte întâmplări poznaşe, răscoleşte şi amestecă lucruri ne mai pomenite. Nici stavilile vremii, nici prăpăstiile mărginirii nu o pot opăcl în avântul ei năprasnic.

— Hm... Mă... Ce ştiţi voi?... Eu când eram în oaste, mă!... Aia era oştire, nu ca azi...

O umbră de surâs batjocoritor se leagănă pe buzele lui supte. Bulbii ochilor năvălesc în afară. Obrajii se rumenesc în pripă. Şi seme (cu glas trufaş, înălţat, povesteşte:

— Eram odată, mă, cu domnu căpitan al nostru... cu

domnu căpitan Carlup... Aşa, aşa, Carlup îl chemă... Eram în lagăr, mă, la pământez... Şi iată că ne pomenim, mă, că ne atacă duşmanul şi cât ai bate ’n palme ne fură iofi boii de la companie... Hei, să fi văzut voi atunci pe domnu căpitan! Eră negru de supărat, mă, mai negru ca sumanu ăsta de pe mine... Hm... Şi mie-mi era milă de domnu căpitan, că era om bun, Dumnezeu să-i dea sănătate de mai trăieşte... Şi mă pun eu, mă, şi-mi acă (puşca pe umăr, şi mă duc, bre, mă duc până ce dau de vrăjmaşi într-o poiană. Da erau mulţi, mă... erau ca vreo cinci sute. Nu zic eu nimica, dar mă iau frumuşel şi m ascund dup o tufă. Şi ’ncep a trage, băiete, şi trag, şi trag, şi trag... Şi deodată văd, mă, că se sperie duşmanii şi o apucă la fugă, mă, de se hurducă pământul subt picioarele lor... Da bucuria lui domnu căpitan când şi-a văzut iar boii! Mă! Eră cât p acl să mă înghită de voios... Şi deodată îşi descinge sabia şi mi-o dă mie. „Na, Costieăl – zice. De-a cu ’nainte tu eşti comandantul companiei L”. Aşa zău mă... Ia vezi aşa, dragii mei!...

O clipă pare că-i alt om. O undă de lumină senină pluteşte pe faţa lui brăzdată. Se uită împrejur şi-şi întinde fălos ciolanele... Apoi deodată tresare buimăcit, ca zguduit dîntr-un vis. Îşi trece palmele peste frunte ca şi când ar

vrea să împrăştie de-acolo nişte gânduri posomorâte. Un văl înlunecat de tristeţe joacă înaintea ochilor lui... Bagseamă îi vin în minte feciorii şi i-e ruşine.

Şapte feciori a avut Codrea, ca şapte feţi-frumoşi. Şi toţi şapte l-au făcut de ruşine, toţi şapte au fugit de la oaste, parcă a fost înadins. Să fi fost oricât de prăpădiļi, oricât de bicisnici, numai asta să nu i-o fi ticluit. Ce-i pasă lui c au fost harnici, agonisitori, că s-au aşezat bine, că şi-au găsit neveste şi frumoase şi lăptoase. L-au făcut de râs, l-au făcut de comedie la lume fugind de la oaste. Şi din pricina asta lui Codrea îi erau urâţi ca şi când nici n-ar fi fost odrasla lui.

În sfârşit i-a mai rămas unul, Ionică.

Acesta e mezinul. Şi a fost băiat bun totdeauna. L-au plăcut de mic copil poveştile ostăşeşti. Ascultă totdeauna cu ochii scânteietori cuvintele lui Codrea... Într ânsul îşi puse el toată nădejdea.

Dar iată că într-o seară, tocmai când se ciondănea cu baba, după cină, se aude un bocănit lin, slab în geam, Codrea păşeşte liniştit la fereastră şi întreabă:

— Cine-i?

— Eu...

— Care eu?

— Ionică...

Mustăţile moşneagului se zvârcoliră fioros de câteva ori, par că le-ar fi smucit o mână vrăjmaşă nevăzută. Pe urmă iar întrebă:

— Ai fugit?

— Am venit...

Dintru ntâi îi venî să-l gonească de lângă casa lui, să-l alunge în lume ca să nu-i mai auză nici de nume. Dar privirea lui încruntată rătăci spre babă. Nemişcată, cu doi picuri mari în colţurile orbitelor, ea nu îndrăznea nici să crâcnească. Şi durerea şi iubirea ei mută îl înmuiară.

Se scărpină în ceafă înjurând printre dinţi ş apoi se trânti pe pat şi tăcu toată seara.

Uşa se deschise scârţâind şi intră Ionică, smead, pleoştit, destrămat, ca o stafie. Se lăsă încetine! pe vatră, lângă foc, şi rămase acolo, tăcut, multă vreme. Baba, mototolită Intr un ungher, plângea cu sughiţuri. Apoi Ionică îşi sprijini capul în podul palmelor şi începui să se jelească:

— Mi-era dor de-acasă... Că acoto-s numai străini, şi străinii sunt răi, şi nu le pasă de durerea ta, şi te asupresc şi te batjocoresc, şi...

Glasul lui, întrerupt când şi când de sughiţele bocite ale babei, răsuna duios în liniştea nopţii. Codrea însă nu auzea

nimic. Cu mâinile împreunate pe piept, zăcea neclintit, ca un mort. Iar după ce isprăvi feciorul, se întoarse către perete şi zise aspru, poruncitor:

— Apoi mâine-dimineaţă să te duci înapoil...

În zori, când căscă ochii, văzii pe baba Firoana, cu ochii înecaţi în lacrimi, zgândărind la foc, în vatră. Codrea se uită repede împrejur.

— S-a dus? – gâlgâl răguşit

— S-a dus.

O fulgerare dureroasă i se înghesui prin inimă, un val rece îl zgudui prin tot corpul. Vrii să spuie cevă dar nu putti scoate niciun glas omenesc. Numai un hropăit lung îi izbucni din adâncul sufletului.

În bezna fiinţei lui tulburate se petrecu atunci o schimbare mare, nelămurită. Se zbătea cu o droaie de gânduri şi nu le putea desluşi. Şi din frământările astea mute izvorâră deodată doi stropi argintii, cari se rostogoliră repede peste cutele feţei la vale. Iar stropii îi ardeau pielea, îi ardeau sufletul şi ’n aceeaşi vreme îl şi mângâiau...

E cam mult şi de-atunci. Acuma Ionică e însurat... însurat bine ca şi ceilalţi şase. Codrea însă a slăbit rău. Deabea mai poate ieşi câteodată din bordeiu. Şi-l mănâncă

şi tusa. Dar sufletul lui e tămăduit. Nicio grijă, nicio supărare nu-l mai necăjeşte.

În sărbători, când e vremea bună, iese în grădiniţă, subt un paltin bătrân ca şi dânsul, şi povesteşte vecinilor care se strâng bucuroşi în jurul lui... le povesteşte pătănii năzdrăvane de pe vremea când slujea pe împăratul.

— Hm... Măă... Am fost noi odată la manevre, mă, da departe, tare departe... Am umblat atunci şi pe la marginea pământului... Dă-i frumos pe-acolo, bre... e numai nisip... nisip măruntel-mărunţel ca macu... Hm... Aşa, mă!...

CULCUŞUL

CULCUŞUL

Văzduhul clocotea de zăpuşeală...

O beteală de aur aprins se bălăbănea subt albastrul lăptos al cerului. Fuioarele subţiri de căldură se întortocheau de-a valma peste lanurile gălbejite de soare, alunecau uşor pe deasupra coperişelor ţuguiate ale mahalalelor, se zvârcoleau îndârjite printre turlele tinichelate ale oraşului nemărginit. Câteo gură de vântişor

sec şi aspru răscolea în răstimpuri pulberea albă ca omătul de pe şoseaua ce se întindea netedă ca un brâu de argint printre livezile dogorâte de arşiţă. Prin prejurimile ofilite, arborii presăraţi rar, ca nişte [bulgări de vopseală verde lâncezită de o icoană colboasă, moţăiau toropiţi de oboseală. Umbre uriaşe păşeau agale peste întreg cuprinsul, se lungeau se resfirau şi apoi se prăpădeau în zările scăldate în abureală.

— Aaaoh! – căscă Dumitrache Cântăreanu pocnind din încheieturi. Aaaoh, Didicoţ

Stătea subt un nuc pântecos în ^culcuşul” de la „Trei gâşte”, lungit pe spate, cu mâinile încopciate subt ceafă, | cu privirile pierdute pe pânza vânătă, limpede şi nesfârşită, care se rotunjea molatec deasupra pământului. Prin frunzişul nucului se strecoră o reţea minunată de ochiuri de umbră şi de soare, care se întorceau sprintene pe obrajii lui liopuroşi şi uscaţi ca coaja sâmburelui de maslină. Din haina aşternută pe subt dânsul, prin căptuşeala zdrenţuită se zgâiau două buzunare ferfeniţite şi înnegrite de smoală. Jobenul spart şi mucezit, aruncat ¡în spinişul din preajmă, părea o grămăjuie de humă arsă.

— Aaooh? – făcu Cântăreanu din nou după un răstimp, Didico scumpă, mi-e foame!

— La taci din gură, pungaşule, firea-i al dracului să fii! – se răpşti brusc Didina care şedea alături, răzimată de tulpina nucului, încolăcită ca un dobitoc, la umbră. Îşi frecă ochii cu dosul palmelor până ce se roşiră ca două sfecle fierte, apoi ridicând capul cu o trufie caraghioasă şi aruncând nişte priviri pline de scârbă spre bărbatul ce stă şi acum neclintit, prinse a-l ocărî lihăind:

— Aoleu, pieri-ţi-ar vita şi sămânţa, că m ai sculat din somn tocmai când aţipisem şi eu niţel... Uf, borfaşulel...

Cântă rea nu se înholbă la dânsa zăpăcit de mirare; bulbii ochilor i se nălbiră deodată ca două globuri de sticlă lucioasă.]

— Şi dacă mi-e foame, fă? Şi dacă mi-e foame?... Ei, atunci ce zici, drâcoaico, ce zici?...

Femeia dădu să răspunză, dar în clipa aceea Cântăreănu sâsâl ceva, scoase un |ipăt înfundat, dobitocesc şi-şi încleştă pumnii gata să izbească. Didina se sculă friptă şi prinse a se învârti ca o sfârlează în jurul nucului din a cărui scorbură scoase în grabă un coşuleţ acoperit cu o cârpă pestriţă soioasă. Întinse basmaua pe iarbă şi răsturnă la repezeală conţinutul coşului: mezeluri scofâlcite, rămăşiţe cigălite de oase de păsări, câteva legături de praz şi o felie sănătoasă de pâine, cârcălită de unsori. Şi, aşternând,

blestemă printre dinţi şi azvârlea, din când în când, priviri piezişe către Cântăreanu, care însă acum nici nu o mai luă în seamă.

— Haide, hoţule de te înfundă! – bombăni pe urmă femeia aşezându-se bulgăreşte lângă mâncare şi începând a înghiţi în pripă par c-ar fi alungat-o Tătarii.

— Nu mă mai ocărî, fetiţo, îl re-a i-a dracului! Să nu mai mă ocărâşti că te iau la bătaie – mormăi Cântăreanu c o pâlpâire de zâmbet sălbatec în colţul gurii, târându-se în patru buşi spre basma.

— Par că eu nu ştiu că vrei să mă omori, tâlharule, par că nu ştiu?... Hai, loveşte, că mie nu mi-e frică!... Haide!... Haide!...

— Ţine-ţi clanţa, fă, că mă superi şi dacă mă superi, o să te fac să-ţi înghiţi toate măselele?...

Dâdina se mulcoml o clipă, dar apoi deodată izbucni ca o smintită:

— Pe semne ji-e necaz, golanule, că mă vezi mâncând şi pe mine... Ai?

— Ai ghicit, scumpo I – rânji Cântăreanu cu rău late. Tu ocărâşti, tu blestemi şi când colo tot tu vrei să şi mânând... Par că tu ai fi muncit pentru dânsa.

— O, mânca-te-ar ocna, hămesitule! Da nu alerg eu

toată ziua, nu colind eu toate mahalalele până ce pot ciupi câte ceva de-afe gurii!... Aoleu!... Şi tu stai ca un trântor şi te pârleşti la soare, mâncâte-ar ocnele să te mănânce, golanulel...

— Acii ţi-a ajuns, dragă I Cară-te de-aci şi lasă să mai mănânc şi eul. Cărei!... Cărei!...

Îi trânti brusc un pumn în piept şi o brânci cât colo, apoi se puse să molfăiască singur cu lăcomia unui câine flămând, înghilând felii uriaşe de pâine cu câte-o muşcâturiţă de carne. Şi Invremece măcină grăbit ca iepurele, ochii îi sticleau de plăcere, iar pe la colţurile gurii i se prelingeau vine subţirele de bale.

Didina se ghemul bosumflată deoparte, îşi adânci obrajii în poala şi prinse a lăcrimă:

— Aoleu, mânca-te-ar fript pungaşii, aoleu putrezi-ţi-ar oasele printre zidurile puşcăriei! Aoleu, cum mănânci tu din sudoarea mea şi cum mă laşi pe mine să mă topesc de foame! Aoleu, zănatecule, aoleu, candriule, că eu, sărman de capul meu, îmi ciopârtesc ciolanele ca să te îndop pe line ş acuma tu, afurisiiule, mă huidueştil.. Aoâeu! Aoleu!

Cântăreanu însă fosăia liniştit, se lingea cu plăcere pe buze şi numai rareori privea la Didina cu nişte ochi foarte miraţi, par c-ar fi tot întrebat când va mai conteni cu

plânsul?

Prin frunzişul crâmpo (it al nucilor se scurgea un mănunchiu de raze galbene îmbrobodind fata femeii cu o maramă veştedă de lumină şi făcând să licărească ca nişte bobine de grâu lacrimile ce-i picurau încetinel pe obraji... Deodată bărbatul, cu mustăţile zbârlite şi pline de fărâmături şi de came, se întoarse către Didina şi-i zise cu glas dulce, dar poruncitor:

— Îii, Didico, uitasem... I-adii sticla cea cu ţuică!... Aoleu, cum am uitat ca

Culcuşul pământul... Bine că mi-am adus aminte... Ad-o repejor, fetiţo!..

Ea nu răspunse. Rămase două clipe nemişcată, dar apoi totuşi se sculă şi începu a cotrobăi în scorbura nucului. În momentul acesta însă dinspre şosea se desluşi un foşnet de paşi târâţi. Cântărea nu întinse capul înainte, ca şi când ar fi vrut să audă sau să vază mai bine, trase repede cârpa peste mâncare şi rosti înnăbuşit:

— Sssstl Sst!

Didina se întoarse ca fulgerul, se lăsă tiptil, îşi făcu mâna cozoroc şi se uită cu băgare de seamă spre şosea. În şanţul crescut cu buruieni şi adumbrit de mărăcini se ţâră încetinel o mogâldeaţă neagră. Făcea doi-trei paşi, se oprea, pornea din nou. Din când în când se uită îndărăt, par că i-ar fi fost frică că-l urmăreşte cineva.

— Bambaloil – şopti Didina scurt, revenindu-şi în fire, şi vârî mâna în scorbură de unde scoase numai decât o sticlă verde cu ţuică.

— Na! făcu apoi dânsa către Cântăreanu cu o mutră de copil morocănos.

Pe obrajii ei, unşi c un painjeniş de pulbere cenuşie, erau încrustate două brazde late de lacrimi.

Cântăreanu duse gârliciul la gură şi trase o duşcă zdravănă. Apoi astupă binişor sticla, o aşează lângă dânsul şi urmă să mănânce cu poâtă înnoită. Şi după un dram de vreme, zise către femeie mai împăcat, dar fără să o privească:

— Bea şi tu... dacă vrei!...

Didina se apropia fuga ca o Pisică, înşfăcă sticla şi supse o gură bărbătească. Clipi de câteva ori din gene şi din sprâncene, apoi se mototoli lângă Cântăreanu şi-i rânji c un văl de mulţumire şi de linguşire răsfăţată pe la|a:

— Mi-e foame, la ti cule!...

Dar el nu o luă în seamă, nici nu-i răspunse nimic. Femeia totuşi începu să molfăiască şi ea, înghiţând bucături mari, care, alunecându-i pe gât în jos, îi umflau beregata par că ar fi înghiţit nuci.

În vremea aceasta sosi şi Bambaloi la culcuş. Eră ui} ofh scund şi gros, cu faţa scobită. De vărsat şi arsă de soare, îmbrăcat în zdrenţe răspetecite, desculţ, c o pălărie cenuşie blegită de sub care, printre câţiva cârlionţi de păr ca păcura, sticleau o pereche de ochi scufundaţi în fundul capului.

— Trăiţi, băie|îl – zise el cu un glas răguşit şi gros, aşezându-se alene deoparte.

Ceilalţi doi tăcură şi se strânseră mai aproape de mâncare par c-ar fi vrut s-o apere de privirile pofticioase ale noului venit.

Trecii o bucată bună de vreme fără ca vreunul să scoaţă o vorbă. Cântăreanu şi Didina se grăbi au cu mâncarea, pe când Bambaloi îşi descheie haina, apoi cămaşa şi prinse a-şi scărpină pieptul coperit cu păr lung şi negru, printre care licăreau picuri graşi de sudoare. Într-un târziu Cântăreanu totuşi deschise vorba şi-l întrebă ca eu gura altuia:

— Ai făcut vreo învârteală?

— Am umflat cinci franci ş-o băncuţă de la un ţăran pe Calea Moşilor.

— Dormea? – întrebă atunci Didina cu gura plină.

— L-am întors – sfârşi scurt Bambaloi, înngindu-se cu burta ’n sus.

Apoi tăcură iarăşi. Nu se mai auzea decât clănţănitul dinţilor şi plescăitul buzelor celor ce mâncau. Din depărtare însă se strecoră până aici respirarea lihnită a oraşului înfumurat care sămănă, când cu vuietul unei ape adânci, când cu vâjâitul unui vânt de furtună, când cu

mugetul trudit al unui dobitoc uriaş.

— Joci? – întrebă Cântăreanu iarăşi, uitându-se la Bambaloi cu nişte ochi cercetători, sfredelitori.

— Cum? – zice cel întrebat ridicându-se pe jumătate şi mângâind cu privirile sticla cu ţuică care se zărea subt haina lui Cântăreanu.

— Joci „babaroasa?”

— Se poate? – mormăi el domol, apoi adăugă repede cu mâinile întinse: Dă-mi şi mie o gură de ţuică, Cântărene!

— Ţi-ai găsit... Nu dau...

— Să-ţi stea în gât.

Şi în vremece Bambaloi, scrâşnind din dinţi de necaz, se târî mai depărtişor şi scoase de după brâul cafeniu cu care era încins un pumn de gologani unsuroşi pe care prinse a-i numără cu zgomot, Cântăreanu potrivi sticla la gură şi dîntr-o duşcă o goli toată, apoi se tolăni cu burta la soare, pâfâind şi râgâind ca o gâscă îndopată. Didina înviorată şi sprintenă, adună rămăşiţele, le cotoşmănt în coş şi le ascunse bine în scorbură; pe urmă se ghemul la poalele nucului, la pândă. Şi privind dusă spre şoseaua argintită de soare, lâlăia din când în când câte un crâmpeiu de cântec bătrânesc... încetul cu încetul soarele se apropiase de asfinţit vărsând, înainte de a se pieâde, o ploaie de suliţe

galbene asupra pământului însetat. În depărtări, turtele oraşului, îmbrăcate în văluri fantastice de umbre şi luminişuri, strâjuiau ca nişte ostaşi uriaşi pe un câmp de bătălie hopuros şi părăginit. De jur împrejur însă, niciun zumzet nu mai adia: par că toată lumea ar fi căzut într-o toropeală de moarte.

Şi liniştea aceasta abia când şi când era întreruptă de leopâitul uşor al paşilor celor ce soseau la culcuş. Dinspre oraş oameni zdrenţuroşi, pârliţi şi scofâlciţi la faţă, se târau ca şerpii prin şanţurile şoselei către culcuşul de la „Trei gâşte”.

Didina li zărea de departe şi şoptea: „SssM St!” Iar după ce se apropiau, le zicea pe nume: „Neneciu!” „Bididiu!”... La culcuş fiecare îşi avea „patul” său călcat şi bătătorit în iarba înaltă şi grasă de sub nucii din preajmă. Vorbeau puţin, scurt şi numai despre învârtelile ce le făcuseră peste zi. Scotea fiecare paralele ce le şterpelise de cine ştie unde, le zurujă cu dragoste în găvanul palmelor, le numără cu multă băgare de seamă de mai multe ori, sau le rânduia în moviliţe de câte un leu pe haina care le servea de aşternut, apoi când se plictisea sau când isprăvea, le ascundea frumuşel, ca să nu le vază nimeni, şi întrebă pe cei dimprejur:

— Joci?

Care la rândul lor, răspundeau într-un glas:

— Se poate?

În sfârşit Bambaloi se puse în mişcare. Scoase dîntr-o spărtură tainică a vestei sale o pereche de zaruri de os, le cercetă câteva clipe, apoi prinse a le scuturâ în pumni privind pe sub gene spre ortacii care picoteau la umbră. Se târî lângă

Cântăreanu şi, încolăcindu-se turceşte, sâsâl scurt:

— Haideţi!

Cântăreanu aşternu o bucată de muşama roasă între două rădăcini pe jumătate ieşite din pământ, iar oamenii se aşezară to [i împrejur. Dar, înainte de-a scoate paralele, fiecare îşi frecă mâna peste muşama ca să se convingă pasămi-te, că nu s-a făcut niciun şiretlic.

Începură jocul... Grămăjoarele de gologani asudaşi, rânduite în turnuleţe regulate sau împrăştiate alandala, luceau ca nişte ochi galbeni, vrăjmaşi în văpaia fuioraşelor piezişe de lumină ce se furişau printre frunzele nucilor.

— Ieşi Neneciu! – şopti răguşit Cântăreanu.

Neneciu, un băietan de vreo douăzeci şi trei de ani, smead şi uscat ca tinicheaua, îmbrăcat ceva mai^ binişor ca ceialalţi, cu mâinile noduroase şi late ca lopeţile, apucă

un pumn de gologani îi juca în palmă, apoi îi trânti pe muşama şi, împărţindu-i în două, lihăi cu glas stins:

— Jumătate şi jumătate!... Răspunde?

— Răspunde!

Cântăreanu strânse crunt din sprâncene, luă zarurile, le scutură îndelung în pumnul întredeschis şi, uşor, le aruncă pe muşama. Şi cu gâtul înţepenit înainte, cu nişte priviri sălbatice, sticlitoare, urmări rostogolirea bucăţilor de os până e acestea se opriră într-un colţ.

— Trei şi doi! – şopti Cântăreanu muşcându-şi buzele; apoi uitându-se la mâna lui Neneciu, care înşfăcase zarurile, zise cu un zâmbet amărât: Fără cacealmale, piciule!

În clipa aceea însă Neneciu azvârlise zarurile şi acuma toţi îşi plecară capetele aşteptând cu ochii zgâifi. Peste faţa lui Neneciu trecii repede o rază de bucurie, dar se stăpâni numai decât, întinse mâna cu o răceală silită şi numără paralele bâiguind:

— Şase şi şase! – şi apoi adăugând: Opt bani!...

Cântăreanu căzuse cu capul pe piept de necaz, dar se dezmetecl şi el repede şi numără tremurând optzeci de bani. Apoi împinse tot restul pe muşama şi strigă înnăbuşit, în vremece pe frunte îi răsăriră câţiva picuraşi

de sudoare culoarea Ieşi ei.

Ce vinei, Răspunde?

— Răspunde!

Toţi priviră cu ochii holbaţi, cu răsuflarea reţinută, la Neneciu care aruncase zarurile şi nu făcuse nimica. La spatele lui Cântăreanu, Didina tremură ca o vargă verde de alun. Zarurile însă trecură de mai multe ori de la Neneciu la Cântăreanu fără niciun rezultat, aşa că jucătorii începuseră a-şi pierde răbdarea. Dar atunci Cântăreanu aruncând din nou zarurile, făcu unu şi doi, şi Neneciu, mătură paralele.

— Ptiu, lovite-ar relele, boule! – ţipă Cântăreanu sărind ca un nebun şi scuipând pe Neneciu tocmai între ochi.

Neneciu surâse nepăsător, se şterse cu mâneca cămăşii şi jucă mai departe cu ceilalţi tovarăşi, în vremece Cântăreanu, zvârcolindu-se ca un peşte de mânie, se întoarse către Didina şi o luă pe ea la înjurături:

— Fugi d aci drâcoaico, că pentru tine am ghinionul ăsta.

— Aoleu, îl re-a i al dracului, io-s de vină dacă tu nu ştii să joci!

— Fugi, pungăşoaico, să nu te iau de păr! Fugi!.

Didina se sculă şi se depărtă doi paşi, clămpănind cu

greaţă:

— Mânca-te-ar ocnele!...

Jocul însă nu conteni deloc. Moviliţele de gologani se micşorau sau se măreau din clipă în clipă. Numai grămada lui Neneciu creştea treplat-treptat. Pe feţele tuturor se oglindea o spaimă nedesluşită, iar pe frunte subt buza de jos le licăreau cunimife de sudori reci. Numai pe obrajii lui Neneciu tremură adierea unui zâmbet de bucurie şi de răutate, dar, şi la dânsul, colţurile gurii se lipiseră de dinţi dându-i înfăţişarea unei fiare flămânde, De la o vreme însă el începii să mai strecoare şi în buzunare câte ceva. Se făcea că-şi numără câştigul şi slobozea în vestă leu după leu, încetinel, pe nesimţite.

Cântăreanu pierdu tot ce avuse. Scormoni prin toate buzunarele, prin toate rezervoriile ascunse ale hainelor sale, dar zadarnic, căci pierdea, pierdea mereu.

Încercase toate mijloacele, se Mtiria, înjură, scuipă, sărea n sus ori de câte ori pierdea, îşi smuâgea părul, se închină, dar apoi iar se vâră în cercul jucătorilor, în sfârşit, dupăce se curăţă ca degetul, se întoarse către Didina:

— Hei, fetiţo, dă-mi şi mie ceva părăluţe! Uite, m am ars, dar am aşa o presimţire că eu nu franc am să câştig tot ce-am pierdut!... Hai, dă-mi 1...

Didina, în loc de răspuns, **îl** scuipă în faţă ca pe-o javră şi nici nu se sinchisi de dânsul.

— Dă-mi, Didino... nu mă lăsă de ruşinel – o cihăl Cântăreanu necontenit. Haide! Dă-mi!...

— La lasă-mă în pace golane!... Nu-ţi dau niciun ban că m ai înjurat! – urlă Didina schimonosindu-se la dânsul ca o pisică care se apără de o harmalae de câini.

Cântăreanu stătu câteva clipe ca o stană de peatră. Părea că se gândeşte. Dar apoi deodaia prinse a schimbă le [efeţe ca un lunatec. Vinele de pe simple i se îngroşară ca nişte lipitori hrănite de sânge, fruntea i se încreţi, nările i se umflară, iar pumnii i se încleştară, aşa că unghiile i se înfipseră adânc în carne. Începili a răsuflă repede, sforăind ca un bolnav de plămâni. Se năpusti ca o fiară asupra femeii, o înhăţă de gât şi o tăvăli jos.

— Dă-mi, că te omor!

Şi prinse a o lovi cu pumnii peste cap, peste ochi, peste foaie... Ea ţipa ca din gură de şarpe:

— Nu dau, hoţule, nu dau... Nu dau!... Aoleu! nu dau!... N’am...

Dar Cântăreanu îi urlă în urechi necontenind cu ghionlurile:

— Ba ai, pungăşoaico, ştiu bine că ail..

Femeia se zbătea sub loviturile lui ca o broască strivită în căâcâiu; în câteva rânduri se opintise şi ea să-i împlânte degetele în ochi, dar Cântăreanu băgă de seamă, îşi trase capul îndărăt şi începu s-o lovească cu picioarele în şale. Şi Didina tot mai gemea cu glasul scăzut:

— Nu dau, hoţule, nu dau!... Omoară-mă dar nu-ţi dau niciun ban.

Cântăreanu parcă-şi pierduse minţile. Se urcă cu genunchii pe pieptul descoperit al femeii, îşi încleşfcă mâna în părul ei destrămat şi prinse a o bate cu capul de pământ. Capâţina Didinei bubuia ca o oală înfundată când atingea brujii de humă, iar ochii îi ieşiră din orbite ca două cepe mari roşii. Cântăreanu gâfâia şi mugea:

— Te omor, hoafo, dacă nu-mi dail.. Îţi beau sângele dacă nu-mi dail...

— Omoară-mă!... Omoară-mă, că nu mi-e frică!.

Atunci Cântăreanu, şi mai întărâtat, vrând s-o facă să tacă, îi trânti un pumn în nas. Doaită şiroaie de sânge fierbinte, mohorât bulbuciră brusc din gura şi nările femeii, îi roşiră bărbia şi gâtul, prelingându-se în picuri rari printre firicelele crămpoţite de iarbă... Pe Didina o trecură năduşelile, simţi un nod acru în gât, dar totuşi nu conteni a blodogorl, deşi cu clăbuci de sânge în gură:

— O moară» mă, omoară-mă, dar tot nu-ţi dau!...

O ploaie de ghionturi îi astupă gura. Părul i se vâlvol şi se amestecă cu pământ şi fire de iarbă, iar sângele îi vopsi toată faţa cu o mască purpurie de catifea, în sfârşit, gemetele ei slăbiră, buzele-i învineţite şi muşcate prinseră a tremură

L. Rebreanu convulsiv, iar mâinile ei zgâriate vrăjeau după aer ca nişte aripi zdrobite...

74

Cântăreanu, pufnind şi răcnind ca un taur aprins, o bălti până ce osteni. Atunci apoi îi puse un picior în coaste şi o îmbrânci ca pe-o cârpă netrebnică, Femeia, un morman de carne vie, se rostogoli o bucată de loc şi rămase nemişcată ca un buştean. Numai sânii stropiţi cu sânge, cari creşteau şi scădeau în răstimpuri rari, arătau că viaţa nu s-a stins de tot dintr lnsa. După un dram bun de vreme însă, totuşi îşi reveni în fire; începu iar a geme ca un animal beteag, apoi se porni pe plâns şi plânse, plânse cu sughiţuri. Pe urmă deodată, pe neaşteptate, deznodă dîntr-un ciorap o punguliţă umflată de gologani, o cântări o clipă din ochi, şi o aruncă lui Cântăreanu care stătea deoparte cu capul între genunchi, ştergându-şi sudorile de pe obraji. Cântăreanu se uită întâiu la femeie, apoi la pungă, şi fără să scoată un cuvânt răsturnă gologanii în palmă. O rază de bucurie copilărească luci în ochii lui crunţi la vedenia banilor. Se închină de trei ori ş apoi se amestecă iarăşi între jucătorii cari, toată vremea cât el bătuse pe

Culcuşul

Didina, învârtiseră *babaroasa,* nepăsători şi liniştiţi, ca şi când nu s-ar întâmplă nimic.

Didina îşi pipăi ciolanele stâlcite, îşi şterse sângele de pe faţă şi de pe gât, se cotoşmănt deoparte pe crâcana unui nuc stingher suspinând şi plângând cu o voce care semănă c un cântec de jale:

— Aoleu şi d aoleu că m a omorâtl Arde-te-ar pârjolul, hoţule şi găinarule, că-mi storci şi măduva din oase şi tot mă omori în bătăi! Urî-te-ar lumea, urâte-ar şi soarele, urme-ar şi noaptea!. Ai omorât pe Ghiţă Olteanu de pe şoseaua Pantelimon, ai făcut spargere cu omor în Călăraşilor, ai jăfuit pe ovreiul din Băneasa!... Aoleu, proasta de mine, că nu fee-am dat pe mâna poliţiei c aş fi scăpat de tine şi de bătăile laie, aoleu şi d aoleul. .

75

Din când în când tăcea, se uită pe-a furişele la Cântăreanu, par că ar fi vrut să vază ce face. Apoi iar începea mai dihai şi mai jalnic, încât bocetele ei umplură întreg culcuşul... Bărbaţii însă n-o luară în seamă. Ei îşi urmară jocul tăcuţi, cu inimile strânse, cu broboane de sudori pe faţă, şi priviau cu ochii holbaţi la zarurile ce se învălmăşeau cu iuţeala Fulgerului pe muşamaua soioasă.

Un zâmbet şiret, şăgalnic plutea acuma pe buzele lui Cântăreanu. Începuse să câştige şi-i veni poftă să glumească. Aruncă în răstimpuri câte-o vorbă de şagă către cei dimprejur, dar glumele îi îngheţau pe buze, căci aceştia îi răspundeau prin nişte priviri duşmănoase şi ameninţătoare. Ş'aşa nu-i rămânea decât să tragă cu urechea la oftările Didinei; încrunta din sprâncene când îi pomenea despre isprăvile care aveau nevoie de întuneric, dar totuşi nu se uită la dânsa. În curând însă, Bambaloi băgă de seamă că Cântăreanu strecoară parale în ghiată. Îl înjură, dar Cântăreanu râse şiret şi mai îndost pe loc doi lei. Şi ochii îi sticleau într-o văpae de bucurie sălbatecă.

— Ţi s-a întors norocii bătându-ţi ibovnica! – bombăni Bambaloi care se curăţase ca o lămâie stoarsă şi acuma privia lihnit la joc.

Cântăreanu zâmbi prosteşte, scutură îndelungai zarurile în palmă, le aruncă şmechereşte, iar ele să opriră perechepereche... Şi în vremea aceasta Didina, schingiuită de bătaie, plângea amarnic şi tremură ca o frunză bătută de vânt.

Dar apoi norocul deodată se schimbă iar ca prin farmec. Cântăreanu prinse a pierde şi în câteva clipe rămase uscat ca scândura. El însă nu se ostoi, îşi amanetă ghetele

pentru cincizeci de bani, apoi pălăria pentru zece bani. Şi toate se duseră pe apa Sâmbetei, căci acuma Neneciu făcea mereu cinci şi cinci, şase şi şase.

Cântăreanu, ars până în suflet de necaz, blestemă ca o babă rea de gură şi se bătea cu pumnii în cap:

— Uf, trăsnl-le-ar fi Dumnezeu toate femeile!... Uf, cu ce femeie m a bătut pe mine Dumuezeul. . Uf, uf, că i-a părut rău după parale şi m a făcut să-mi pierd şi ghetele şi pălăria...

Apoi, vârându-se printre jucători, li se jelui cu glas plâns:

— Vede (i cum paté omul, când are o ibovnică afurisită?... Cât muncesc eu şi mă trudesc pentru dânsa, fire-ar a dracului şi ea tot îmi cobeşte a râu şi mă ameninţă cu vânzări şi cu năzdrăvănii...

Aoleu, acuş te omor! Aoleu, cum te ţin eu ca pe-o cucoană şi tu cum îţi baţi joc de mine!...

Dar Neneciu strâmbă din nas scârbit, îl întrerupse brusc şi-i urlă în urechi:

— Ce mai tot cârteşti, bălosule! Omoară-o, dacă vrei, şi nu bate mereu din clanţă!...

Cântăreanu se uită lung şi întrebător la Neneciu, apoi rând pe rând la ceilalţi, însă pe feţele tuturor citi par că aceleaşi cuvinte:

— Omoar o şi nu mai bate din clanţă!

Îşi întoarse ochii albaştri tulburaţi spre Didina care plângea şi acuma şi-şi ştergea lacrimile cu poala rochiei de stambă. Mai privi odată la jucători şerâşnind din dinţi ca un câine hain, apoi se apropie de Didina:

— M’arn ars, fetiţo, m am ars până la piele! Pentru blestemele tale... Vezi, Didico, de ce mă tot afuriseşti?...

Didina izbucni deodată într-un hohot amarnic de plâns. Apucă mâna hopuroasă şi crăpată a lui Cântăreanu şi o duse la frunte, gemând de nenumărate ori:

— M’ai omorât, tăticule! M’ai omorât Uită-te la carnea mea... M’ai omorât!...

La apus soarele se ascunse printre coperişele înroşite ale Bucureştilor. Oraşul întreg părea scăldat într-o mare de flăcări trandafirii. Nucii de la Trei Gâşte aruncau o pată neagră uriaşă pe pajişlea care începea a aburi în răcoarea înserării... încetul cu încetul noaptea se coborî pe pământ cu paşi de lup învăluindu-l cu o mantie vânătă închisă cusută cu mii de mii de stele. În zare, oraşul începea a-şi aprinde faclele sale galbene răspândind în văzduh o ceaţă molatecă şi alburie, amestecată cu un vălmăşag de zgomote lâncezite...

În culcuş, oamenii isprăviseră jocul. Se tărâse-fieştecare

la locul său şi acuma toţi stăteau întinşi privind gânditori la cerul împestrifat cu stele, oftând din când în când ca nişte bolnavi cuprinşi de dureri. Singur Neneciu era neliniştit. Strângea în pumni paralele câştigate, le numără, le vâră în buzunare şi iar le scolea să le numere.

— Aoleu, să nu mi le fure careva la noapte! – îşi zicea neîncetat privind îngrijorat la tovarăşii săi, cari gemeau cu jind şi cari îi aruncau în răstimpuri câte-o privire pismătăreaţă.

În sfârşit, scoase o băsmălufă, înfăşură înir insa banii şi o vârî în sân; apoi se închină repede de mai mulleori, se lung) şi dânsul cu burta ’n sus şi prinse a pufăi c un surâs de biruinţă şi de bucurie pe buze...

Într o parte mai adăpostită, Cântăreanu şi Didina şopteau încetinel, zgârciţi unul lângă altul ca doi tineri îndrăgostiţi de curând. Femeia gâfâia şi acuma; carnea ei chinuită tremura ca o grămadă de piftie. Pe obraji, lacrimile încă nu i se secaseră şi buzele-i erau umede şi înnegrite ca postavul... Cântăreanu o mângâia şi-i şoptea cu milă:

— De ce mă tot superi, Didino, de ce mă superi?... O să le omor odată, taică, şi mi-ar părea rău...

Apoi, după câteva clipe şi oftând din adâncul sufletului,

adaugă:

— Dar pentru ce mi te tot împotriveşti?

Didina se alipi de dânsul ca un copilaş de ţâţă la sânul mamei şi-i lihăi cu o voce tremurată:

— Omoară-mă, tăticule L. Aş vrea să mor de mâna ta!...

Şi ’n vremece Cântăreanu clătină din cap nedumerit, ea întrebă repede, cu o privire exaltată în ochii plini de lacrimi:

— Iubeşli-mi, tăticule?... Aşa-i că mă iubeşti?...

Cântăreanu strânse din umeri şi zise cu glas muiat:

— O să te omor odată, Didino! Mi-e frică c o să te omor ş o să mă bag în ocnă pentru tine!...

— Strânge-mă ’n braţe, tăticule!... Strânge-mă şi mă omoară! – lihăl femeia zvârcolindu-se lângă dânsul.

Susururi slabe se furişau prin frunzişul nucilor. Firicelele de iarbă se înmlădiau şi se legănau prin somn. O pasăre piruia în apropiere o melodie dulce, lină, trăgănată. Peste culcuş, peste împrejurimi se aşternu o boare subţire, răvenitoare ca un înveliş ţesut din aţă de păianjen... Sus, pe cer, stelele nenumărate licăreau ca o pusderie nesfârşită de luminiţe de ceară albă, şi licărirea lor părea dulce şi amară ca o sărutare de fată mare. Şi ’rt depărtare oraşul nesfârşit gemea înăbuşit, ca un uriaş care trage de

moarte, şi se mistuia în lumina lui gălbuie şi veştejită.

OFILIRE

OFILIRE

Soarele zâmbea... Smocuri de raze aurii se întreceau prin văzduhul înveselit mângâind pământul crăpat de dogoreala zilelor trecute, oglindindu-se zglobii în faţa râului ce încinge satul ca un brâu de argint.

Un iaz tare şi nou era găvozdit în calea apei neobosite. Valurile oţeloase se năpusteau mugind asupra zăgazurilor căptuşite cu bolovani, le hurducau, le pălmuiau, apoi neputând să le biruie, se aruncau turbate pe scândurile lucioase la vale, şi se prăbuşeau în vârtejurile adânci ale hâlboanei. Zdrobite, răcnind de mânie se zvârcoleau în braţele vojului, pe urmă scăpau trudite şi alunecau gâlgâind pe prundişul arămiu...

Din jos de iaz, la marginea râului, Saveta prundarului se închină de două ori spre oglinda încreţită a apei, ş apoi cu cofele pline, cu ochii în pământ, încordată uşor subt povară, se îndreptă spre pârlazul din fundul grădinii. Lângă gardul de nuiele, poposi o leacă, Braţele îi căzură moarte

de-a lungul trupului, capul îi căzu pe piept, iar subt dunga neagră a genelor îi răsăriră câţiva picuri mărunţi care se scurseră domol pe obrajii plini şi îmbujora^. Şi aşa rămase un răstimp pierdută. Apoi privirea i se îndreptă spre turnuşoarele de spumă ce tropăiau în hâlboana iazului. În creerii ei prinseră a hăui o sumedenie de gânduri ciudate, nişte gânduri de care îi era groază, care o chinuiau, dar care totuşi o ademeneau neîncetat de o vreme încoace... într-un târziu se dezmetecl şi, cu o sforţare cruntă, îşi curmă plânsul. Dar când ajunse la căscioara ţuguiată şi intră în pridvor, lacrimile o prididiră iarăşi, pe-a furişul.

Mă-sa, o femeie vânjoasă, c o gură ca meii ţa, suflecată până >n genunchi, văzând-o pleoştită şi bocită, se cătrăni foc, şi se răpşll la ea:

— Ce-i cu tine, fă?... Ce te tot boceşti par că te-ar fi părăsit mirele?

Saveta tresări înspăimântată şi de abia putu bâlbâi câteva vorbe sdruncinate. Lacrimile însă începură a-i curge şi mai năvalnic.

Mama se uită mirată la fată. Dintru ntâiu vru s-o ocărească, să-i scoafă nălucirile din cap. Dar când îi văzii ochii stinşi, obrajii arşi, când o văzu atât de posomorâtă, o cuprinse mila, par c-ar fi înţeles durerea mută ce se alină

în lacrimile acelea. Şi glasul i se înmuia, privirea i se îndulci:

— Spune-mi, draga mamii, spune-mi mie ce te doare?...

— Fata se opri în prag, stătut o clipă pe gânduri, apoi răspunse cu glas năbuşit:

— Nimica, maică... Nimica... Zău nimica...

Mama privi lung în urma ei, clătină din cap, şi bombăni îngrijorată:

— Are ceva... de bună seamă are ceva fata asta...

În porumbiştea din dosul casei Saveta se opri. Întrebarea mamei îi răscolise deodată toată durerea. Simţea limpede cum i se îngreunează mintea, cum îi lâncezeşte sufletul. Genunchii începură a-i tremură.

Se lăsă jos şi-şi lipi fruntea de pământ. Lacrimile i se secaseră. Numai oftări adânci se mai desprindeau din pieptul ei rotunjor, oftările plânsului uscat care sugrumă sufletele. Părul ei bălan se zbătea ca peştele lângă corpul întins între muşuroaiele firelor de păpuşoi.

O adiere blândă, lină se furişă printre foile jumătate verzi, jumătate galbene ale porumbului. Spicele fâşâiau lainic şi-şi plecau capetele ferindu-se de căldura soarelui care prinsese a le înţepă. Şi, din freamătul frunzelor-suli (e, par că se desluşeşte o povestire urâtă.

Pe Saveta o cutremură un fior de fierbinţeală din creştet până ’n tălpi. Buzele ei stinse, învineţite murmurară trăgânat: — Nu se poate... nu se poate... De trei săptămâni îi furnică în urechi un gând, de când îi spuse Florica pădurarului că feciorul popii se însoară, feciorul cel mai mare, cel de se face doftor, cel care... Când a auzit asta a simţit că i se înfige o săgeată otrăvită în inimă.

— Dacă e adevărat, mă arunc în hâlboana iazului – îşi zisese dânsa atunci, şi de-a tun ci o munceşte mereu gândul acesta.

Privirea i se tulbură, sângele îi clocoteşte în vine când se gândeşte la ceea ce îndură ea de-atunci. Îşi Incleaştă degetele în păr, se zvârcoleşte deznădăjduită pe bulgării sfârmicioşi de pământ şi, se blestemă întruna şi-şi zice:

— Te-a bătut Dumnezeu, neruşinata, fiindcă ai păcătuit...

Dar apoi, repeile, fără nicio trecere.

0 năpădesc alte amintiri, lumea i se pare că se înseninează, şi-i pare rău că-şi afuriseşte iubirea. O rază dulce de nădejde îi pătrunde prin creeri, îi rânduieşte gândirile învâltorite. Şi vuietele năprasnice îrvcetează înfrânte de adierea trecutului care

1 se desfăşură ca o poveste frumoasă, fermecătoare...

...Eră spre toamnă atunci... era pe vremea secerişului, întocmai ca şi astăzi. Ea însă nu împlinise şaptesprezece ani. De abia în vara aceea începuse a merge la horă. Şi-i ziceau oamenii „frumoasa lui Ion-Pnmdarul”... Aşa-i ziceau.

Şi s-a întâlnit pe câmp, venind de la holdă, s-a întâlnit cu feciorul popii. Şi feciorul popii era boer... boer mândru... Ea i-a dat bineţe cum se cuvine, iar el i-a mulţumit şja întrebat-o, dacă nu i-e frică seara pe hotar. Dar încă nu era seară şi ea a râs şi i-a răspuns că nu i-e frică şi că încă nu e întuneric. El însă a zis că ba se ’ntunecă şi că are s-o însoţească până ’n sat ca să nu-i fie frică... Şi ei îi era tare ruşine şi de ruşine ce-i era la început de abia putu să bolborosească ceva.

Pe urmă totuşi s-a îmbărbătat, căci boierul era tare vorbăreţ şi şlia povesti multe lucruri vesele de care trebuii să râdă cu hohot, şi altele duioase de care îi venia să plângă. Ş’apoi avei boierul un glas moale, moale ca mătasa care te mângâia şi-ţi încălzea inima. Şi avea nişte ochi mari, negri, cu sclipiri ademenitoare, şi pe obrazul stâng, într-un drept cu mustăcioara deabia mijită, un semn cât un puiu de linte. Şi-i stă tare bine aşa...

Şi a tot povestit boierul... a povestit şi nu i-a stat gura nicio leacă. I-a spus c a isprăvit cu învăţătura şi acuma se face doftor... Şi ea îl ascultă bucuroasă şi ar fi dorit să fie cât mai lung drumul până în sat...

Apoi, într-un loc, boierul s-a oprit... s-a oprit tocmai subt părul cel pădureţ din livada lui Siminoc. Pe jos era prund de pere sălbatece mărunte şi galbene ca turta de ceară... Şi s-a oprit şi Saveta cu toate că ceva îi spunea să nu se oprească... Ş'atunci boierul a tăcut şi a luat-o de mână. Şi mâna lui era suptă şi rece ca o steluţă de zăpadă.

Saveta tremură... tremură ca varga de mesteacăn şi inima îi zvâcnea nebuneşte. Şi feciorul popii a început a-i şopti vorbe dulci. Ea nu înţelegea rostul vorbelor lui, dar gâasu! îi mângâia sufletul cu o sărutare de mamă... Şi feciorul popii a cuprinsă de mijloc... Ea a dat să-l respingă şi i-a zis cu voce răguşită: „Boierule, fii bun şi mă lasă 'n pace1'... Dar el a strâns-o şi mai pătimaş în braţe şi a sărutat-o pe buze. Şi 'n minutul acela a simţit Saveta că deodată tot sângele i se aprinde, că o pătrunde o fierbinţeală mare, că îi cad în jos braţele... Şi feciorul popii a putut face cu dânsa orice, căci dânsa nu i s-a mai împotrivit...

Eră noapte cum se cade când a ajuns acasă şi mă-sa a

certat-o... a certat-o ca pe-o slujnică. Atunci ei nu i-a păsat de dojană şi nu s-a înspăimântat de cuvintele de ocară. Acuma însă îi răsună în urechi ca o vijelie:

— Lea seama, fă, iea seama! Să nu-mi aud vorbe slabe pe urma ta! Să nu te împingăreşti, să nu-mi faci ruşine, că de mi-i face, cu mâinile mele te-oi sluti şi, slută, te-oi goni din ograda mea să te duci încolro te-or duce ochii, să cerşeşti pomana oamenilor^ fără milă şi să nu-ţi mai aud nici de nume!...

Şi a doua zi Saveta iar s-a întâlnit cu feciorul popii. Şi dacă nu-l vedea două zile, Saveta nu mai avea hodină. Şi odată, când feciorul popii plecase de-acasă pentru o săptămână, Saveta s-a îmbolnăvit şi s-a topit ca o floare neudată...

Ca nişte fulgerări senine i se perindă acuma toate prin minte. Şi fata par că i se mai îmbujorează, par că-i vine iar poftă de viaţă.

Dar gândurile triste o cotropesc iar numai decât şi sufletul ei amărât se zbuciumă, se prăpădeşte în prăpăstiile ce i le arată ziua de mâine, îşi aduce aminte cum o înconjoară acuma când o întâlneşte pe uliţă, cum se întoarce pe altă parte şi se face a n-o auzi când îi dă bineţe, cum e mai străin ca cel mai rău străin. Şi inima stă

să-i plesnească de durere. Şi nu mai îndrăzneşte nici să nădăjduiască măcar că zvonurile despre însurătoarea lui să fie numai clevetiri.

Ar vrea totuşi să mai dea odată faţă cu dânsul, să-şi citească din ochii lui osânda. Şi a fost de vreo câteva ori... a fost până la poarta ogrăzii popii, dar n-a fost în stare să pute mâna pe clanţă. O pridideа plânsul cuprinsă de sfială şi, buimăcită de ruşine, de abia putea să se târască până acasă...

Apoi iar caută să se mângâie... Da, aşa trebuia să se sfârşească dragostea ei păcătoasă. Aşa i-a fost scris, pesemne. Ea nu-i de seama lui. Ea e proastă şi săracă. Ea i-a fost numai o jucărie, o petrecere de vreme. El e boer. El trebuie să-şi iea nevastă o cucoană... Dar deodată se opreşte şi se întinde par că sfar împotrivi unei puteri vrăjmaşe.

— Nu-i adevărat!... Nu-i adevărat!...

Şi-i vine să strige în gura mare, s-o audă toată lumea, că asta nu se poate, că asta-i o ruşine grozavă... Vorbele i se îngrămădesc în gât şi nu le poate rosti cu toate că simte cum o sugrumă...

Soarele se grăbeşte cu paşi de uriaş spre asfinţitul roşu ca sângele. Rătăceşte o clipă printre piscurile rumenite ale

munţilor, apoi se scufundă încetinel, împroşcând o ploaie de lumină ruginie pe coamele dealurilor din faţă.

În casa lui Ion Prundarul, la lumina înăbuşită a unui opaiţ, oamenii s-au aşezat la masă. Toropiţi de munca zilei, mănâncă lacom şi tăcu {i. Numai zăcănitul lingurilor de lemn şi ţopăitul buzelor se aude din când în când.

Pe la sfârşitul mesei însă inimile se desmortesc. Deodată prundarul îşi înalţă glasul:

— Duminică se cunună feciorul popii...

Un moşneag alb ca oaia, cu obrajii pământii, icneşte ceva şi clatină din cap.

Ofilire

O femeie ciupită de vărsat, îşi propteşte lingura de ghizdul blidului şi se uită întrebătoare împrejur.

— Să-i dea Dumnezeu noroc şi fericire, că-i om bun şi milostiv – zice iar prundarul, ştergându-şi mustăţile.

Saveta se scoală tremurând de pe iaâţă. Faţa ei e galbenă ca frunza veştedă de frăgar. Lese din casă cu paşi rătăcitori şi i se pare că se năruie casa în urma ei...

Din dosul unui deal răsare luna şi se înalţă zgribuliţă, ca un sloiu de gheaţă, în văzduhul înslelat. Un păianjeniş de lumină albă, rece se aşterne peste desişurile codrilor adormi [i.

Pe cărarea din porumbişte Saveta aleargă ca o smintită spre iaz. Ţărâna scârţâie dureros subt leopăilul picioarelor ei desculţe. În burueni, licuricii sclipesc ca nişte punctuliţe verzi, ca nişte ochi vrăjmaşi, înfuriaţi.

95

Şi râul mugeşte înfricoşător în bezna nopţii. Un vânt rece, umed învâltoreşte luciul oţelos. Zbârciturile argintite se leagănă, se încurcă şi se sparg. O mogâldeaţă ciudată se zvârcoleşfe în apă câteva clipe făcând-o să bolbocească. Valurile nemi loase o înhaţă repede şi o aruncă pe iaz la vale, în mijlocul vârtejului spumos şi alb

ca laptele strecorat. Vârtejurile o leagănă, o apasă la fund, apoi iar o scot, o zvârle la mal şi o acoperă cu nisip mărunt ca pânza zăbranicului.

Luna zâmbeşte ca un om nepăsător şi se ascunde la spatele unui nour negru ca jalea...

Rñfejiñlñ

1

Primenit de sărbătoare, gata demult de ducă, Toma Lotru şedea mototol pe laiţă, cu coatele răzimate de marginea mesei, cu obrajii scufundaţi în găvanele palmelor, privind ţintă la un ochiu de fereastră pe care gerul de astă-noapte, zugrăvise sumedenie de chipuri de gheaţă, ciudate şi întortochiate, ca visurile urâte ale unui om necăjit. Îşi bătea capul să le slovenească... Hacă, colo >n mijloc, o minune mândră şi mlădioasă, un trup frumos de femeie, proptit şi ’n dreapta şi ’n stânga pe două matahale şterse şi prelinse. Şi jur împrejur se încolăcesc de-a valma iezme pocite subţiri, dintre care se desprind şi se împletesc, în rotogoale răzleţe, cununi de gheaţă argintie... Toma părea că începe să înţeleagă rostul acestor chipuri. Îşi încruntă sprâncenele ca să le pătrundă mai bine, dar atunci un strop lat de apă se desghiocă de sub pervaz, se prăvăli în cârligături mărunte peste miezul

geamului şi, deodată, toată icoana se mânji şi toate florile se schimonosiră...

Toma clipi vajnic de două ori, dezvelind doi ochi mari de cărbune stins. O fulgerare de pară lucitoare îi înviora o clipă privirea, o licărire de mânie pătimaşă care, însă, se înecă îndată în nedumerirea ce-i ţinea încătuşat sufletul. O oboseală i se strecură prin mădulare. Simţea că îi ţâşneşte ceva prin inimă, ceva nedesluşit încă, asemuitor şi cu durerea fi cu furia}

Şi n răstimpuri îşi cântărea femeia prin painjenişul pleoapelor întredeschise. O vedea aşa, ca prin ceaţă, proptindu-se cu o mână de colţul mesei, îmbrăcată în haine frumoase sărbătoreşti, şi i se năzărea că vede o păpuşă de marmoră în fereastră, o floricică atinsă de rouă...»

Îi era tare dragă Rafila, mai dragă ca ochii din cap. A luat-o săracă, numai cu cămaşa de pe ea, dar a trebuit s-o iea, că de o ar fi luat-o şi-ar fi făcut seama. N’a văzut el atunci nimic şi n-a vrut să audă nimic. Îi era dragă Rafila şi nu-i păsă de altceva.

Rafila a lăcrimat mult, foarte mult, când au făcut tocmeala. Eră tată orfană, crescută şi îmbrăcată din mila oamenilor, obişnuită de mică cu plânsul. Plânsul îi fusese

în viaţă toată mângâierea şi în bine ca şi ’n râu. A mai slujit pe unde a apucat şi aşa, încetul cu încetul, s-a pomenit fată mare, frumuşică şi sprintenă. Flăcăii toţi o iubeau şi ea era blândă şi bună cu toţi, dar tot satul ştia că numai cu Tănase Ursu se înţelege ea şi se potriveşte, cum se potrivesc două turturele.

A plâns mult Rafila, când a făcut tocmeală cu Tom a Lotru, şi de la tocmeală până la cununie nici nu i s-au zvântat lacrimile. Măcar că Toma era flăcău voinic şi bogat, iar Tănase sărac ca degetul...

Toma a făcut, de dragul Rafilii, nuntă mare, cum rar se pomeneşte. Dar Rafila nu înceta de loc cu plânsul... Şi când sfcătură înaintea altarului, când îi puse popa să zică sfântul jurământ, cu trei degete pe sfânta cruce, Rafila a început să se bocească, de-i tremură şi cununia de flori din cosi (e. Şi toate femeile au plâns de mila ei, încât se cutremură biserica de jale... Mai mult a semănat cununia aceea a prohod, decât a nuntă... Şi toată lumea se miră şi se minună, numai Toma nu se sinchisea de nimic, căci lui îi era tare dragă Rafii a...

Şi a trecut de-atunci un an de zile... O seamă de oameni spuneau că trăiesc bine, ca o pereche de porumbei, iar alţii svoneau că nu se prea învoiesc la toate, cum ar fi să

se învoiască un bărbat tânăr cu o femeie tânără...

Rafila se topea pe zi ce mergea, cum se topeşte omul de omăt în bătaia razelor de soare. Îi pieriseră bujorii din obraji, era albă ca peretele. Dar acum, de când s-a măritat, n-a mai văzu i-o suflet de om plângând. Numai Toma o vedea adese cu ochii înroşip. Însă, când da el s-o întrebe, ea începea a zâmbi, şi astfel Toma nu mai îndrăznea s-o năcăjească. Măcar că şi lui i se părea că zâmbetul acela prea seamănă a plâns...

Îi era tare dragă Rafila, şi în sfârşit a băgat de seamă şi el că se veştejeşte şi se ofileşte ca o floare gingaşă copleşită de burueni. Şi, de la o vreme, a început să se gândească şi să se nelinişteascâ din pricina aceasta.

Apoi, într-o clipă nenorocită, i-a venit în minte un nume, un nume ca oricare altul, dar ale cărui slove îi înţepară auzul ca nişte ace aprinse. „Tănase Ursul”.

Şi deodată par că i s-ar fi făcut lumină în creier. Părea că începe să înţeleagă multe lucruri pe care nu le înţelesese până acum.

În clipa aceea, însă, a simţit în mimă zvâcniri viforoase, a simţit că toată mintea i se tulbură ca un lac în care se scurge un părăiaş nămolos.

Ii veni să se izbească cu capul de pereţi, când îşi aduse

aminte de bocetele cele nesfârşite, când îşi aduse aminte cum n-a pus el seamă atunci pe bocetele acelea. Pentru ce nu şi-a cătat el de cap, dacă a ştiut ce şlia toată lumea?... Bagseamă i-a luat Dumnezeu minţile.

Dar îi era dragă Răfila ş acum, poate mai dragă de cum i-a fost, şi simţea că

L. Rebreanu mai degrabă ar face moarte de om decât să se despartă de ea.

Umbla ca un zmintit şi nu îndrăznea să se apuce de nimic. Eră voinic ca un brad, şi se temea de toate umbrele, şi totuşi alergă nebun după umbre.

Se sculă în cap de noapte şi plecă. Spunea că se duce departe... Şi ’n capul satului se întorcea peste câmp, sărea garduri, trecea prin grădini ca un hoţ, până e ajungea tar în ograda lui. Ş’aici se dosea să mH vadă nimeni, ca un copil care a făcut ceva rău, şi stă tupiâat toată ziua şi pândea, aşteptând să vadă ceva, să vie cineva. Îl apucă seara nemâncat şi nebâut, dar el nu se clintea din loc... Târziu, după ce se încredinţă că n-a văzut nimic bănuitor, se strecoră iar pe unde a venit, cu acei aş gol în suflet, cu aceeaşi dorinţă de a afla ceva. Îi părea bine că n-a găsit nimic, dar îi părea şi rău. Ar fi vrut par că să dea peste ceva, să pute mâna pe ceva ca să ştie lămurit...

104

Şi aşa hoinărea neîntrerupt, când pe urmele lui, când pe urmele ei, totdeauna degeaba. Din toate alergăturile aceste n-a putut scoate nimic... Se chinuia şi se frământă, ne mai ştiind de ce să se apuce, simţind numai curat, că o mână vrăjmaşă îl împinge tot înainte, şi că, îmboldirea

aceasta nu-i lasă odihnă.

Din om vesel ce fusese până atunci, se făcu închis ca vremea de ploaie. Nu se mai arătă printre oameni, iar dacă-i cercetă cineva, nu mai ştia ce să vorbească, căci îi era frică să nu se dea de gol. I se părea că toate cuvintele îi sfâşie inima; din toate vorbele înţelegea şiretlicuri cari se potriveau de minune cu starea lui, cari poate erau rostite anume ca să-l batjocorească pe el. De multeori îi tăia prin cap să se depărteze, să7şi ducă pe Rafila undeva, unde să nu ¡-o zărească ochiu omenesc, să nu i-o poftească nimeni, să nu i-o pângărească niciun gând străin...

Ş'acum, iată, totuşi vrea să meargă cu Rafila la o nuntă. Acum vrea să-i dea drumul, să i-o vază toată lumea, O duce el singur să se întâlnească cu Tănase.

— Da, îşi zicea el, căci Tănase are să fie şi el la nunta aceea, mai ales dacă ştie că şi Rafila va fi acolo... Da, Tănase-i holteiu, el se duce la toate nunţile...

Nici nu-şi mai poate da seamă cum s-a putut întâmplă una ca asta, măcar că numai ieri s-a petrecut... Îşi aduce aminte că au venit doi călăreţi, au venit şi l-au poftit la nuntă. El s-a codit cât s q codii, dar călăreţii nu i-au dat răgaz, şi 'n sfârşit a trebuit să le tăgăduiască c or merge negreşit şi el şi Rafila...

— Aşa da, fireşte c aşa, i-a zis atunci unul. Aşa se şi cade, că, vezi, mirele nostru ţi-a fost cel mai bun prieten în holteşie.

— Şi mi se pare că sunteţi şi ceva neamuri... aşa mai departe, a adăugat celălalt.

— Apoi să veniţi nesmintit, să nu cumva să faceţi să nu veniţi, că s-ar supără tare rău mirele.

Toma s-a uitat atunci cu coada ochiului la Rafila şi a văzut că ea zâmbeşte. Îi era pe limbă se întrebe de Tănase. Dar totuşi n-a îndrăznit, i-a fost ruşine, şi a zis cu glas domol:

— Ne-om duce de bună seamă, puteţi fi hodiniţi!

I-a părut rău, atunci îndată, că a făgăduit şi, dupăce au ieşit călăreļîi din casă, stă gata să fugă după ei şi să le spuie că nu s-ar duce, mai bine orice...

Toată noaptea s-a zvârcolit în pat, par c-ar fi fost culcat pe jăratec. Toate bătăile de cap, toate chinurile ce le îndură de o vreme încoace, îl năvăliră deodată şi-l gâtuiră de par că să-i scoată sufletul. În urmă, sleit de oboseală adormi hotărât să nu se ducă la nicio nuntă...

Dar a doua zi, când era de mers, şi-a schimbat gândul.

— Să ne gătim, Rafilo, zise alene către nevastă-sa, că-i vremea să plecăm.

Rafila par că ştia ce gânduri îl toropesc şi se uită la el plină de mirare:

— Ne ducem? *

— Vezi-bine c om merge, dacă le-am făgăduit! răspunse Toma buimăcit, întorcându-se în altă parte.

— Fie cum vrei tu, Tomoî bâlbăi Rafila.

În sufletul lui Toma se aprinsese o poftă nebună să dea fată cu duşmanul, să se învrăjbească cu toată lumea...

Şi s-a îmbrăcat în hainele cele mai frumoase, în haine noi, cusute toate de mâna Rafilii. Şi ’n vremea aceasta nu şi-a luat deloc ochii de la nevastă-sa. O pironea cu privirea par c-ar fi vrut să-i pătrundă până ’n adâncul sufletului, să-i citească gândurile cele mai ascunse. Dar Rafila se îmbrăcă şi ea repede, tăcută, şi ’n fa (a ei nu se desluşea nici bucurie, nici întristare...

Ş’acum de când stau aşa, gata de ducă? Toma par că aşteptă să zică ea ceva, să-l roage poate, iar ea tăcea, şi aşteptă, smerită şi liniştită ca un boboc de văzdoagă în oala de lut, şi ’n loc de bucurie, par că o umbră de plâns îi îmbrobodea obrajii de zăpadă...

În sfârşit, Toma totuşi gemu:

— Mergem, Rafilo?

— Cum crezi tu că-i mai bine, răspunse nevasta cu o

voce stinsă.

— Dar dacă eşti îmbrăcată?

— Iar mă pot dezbrăcă...

El o privi ţintă ’n ochi şi băgă de seamă că buzele ei, subţiri şi umede ca două vrâstute de sânge, tremurau.

S-a sculat ca trăsnetul, şi-a încheiat sumanul la gât şi a pornit în pripă.

— Haidem!

În mijlocul uli {ei, însă, îşi aduse aminte că şi-a uitat acasă ciomagul. Se întoarse fuga, bodogănind printre dinţi:

— Semn rău!

Rafila îl aşteptă în uliţă... O răpăială de omăt se cernea prin văzduh, învâltorită când şi când de suflări ’tăioase de vânt. Fărimături de zăpadă, mărunte şi îngheţate, o izbeau în obraji şi-i alunecau în jos pe piept. Îşi duse mâna la ochi ştergând câţiva picuri ce i se încurcară printre gene... Un fior rece o cutremură...» Se simţea atât de stingheră în lume lângă acest bărbat de la care nu şi-a auzit niciun cuvânt dulce, a cărui dragoste şi dezmierdări o înfricoşau. Şi, aducându-şi aminte în treacăt de celălalt, de mângâierife lui, de bucuriile şi de fericirea lor de odinioară, viaţa ce trebuia s-o ducă acum îi părea mai neagră ca moartea...

Toma venia gâfâind din casă, în mână cu un băţ de cireş, încrestat cu flori. Văzându-l, Rafila, sim (l că i se sfredeleşte un fior de groază în inimă...

2.

În toiul veseliei toată casa clocotea ca un coş de albine când se apropie vijelia...

O ploscă înflorită trecea repede din mână în mână, acuş stoarsă, acuş iar plină. Nuntaşii cu feţele învăpăiate, cu glasurile răguşite şi aspre, horiau un cântec, înăbuşind aproape de tot îngânatul ceterelor celor patru lăutari cocoţaţi pe vârful unui lădoi u, după uşă. Bucătăreasa, suflecată până în genunchi, cu obrajii roşii şi arşi ca pojarul, c o lingură uriaşă de lemn în mână, bălăcea în răstimpuri pe lângă mesele încărcate de mâncări şi băuturi alese, chiuind şi tropăind în hohotul oaspeţilor.

La vatră, o ţigăncuşă toropită şi uscată bătea şi ea când şi când din picioare scotocind prin oalele înşirate pe muchea cuptorului.

Acum se ridică Toma, din capul mesei, şi, întorcându-se către naşul cel mare, îi închină cu o voce astâmpărată:

— Să-ţi dea Dumnezeu sănătate şi viaţă, să mai poţi sărbători multe zile de praznic! Şi să ţie Dumnezeu pe finii d-tale să trăiască şi să ’nbătrânească şi să se aibă dragi...

mai dragi de cum se au alţii!

— Mulţumim, Tomo! Să trăieşti şi tu şi să-ţi trăiască şi nevasta! Să vă dea Dumnezeu noroc şi bucurie! – răspunse naşul cu glas înălţat, apoi după o scurtă tăcere, adăugă mai potolit: „Ţi-a dat Dumnezeu o femeie ca un înger, numai să fiţi sănătoşi...

Toma îi aruncă o privire nedumerită, par că i-ar fi fost teamă că-l iea peste picior.

— Numai să vă ţie Cel de sus pacea şi liniştea casei! – urmă naşul tot mai domol, şi vorbele lui erau călduroase şi blânde, ca un vânt moale de primăvară.

— Aşa, aşa – făcu Toma aducând repede gârliciul ploştii la gură şi trăgând o duşcă sdravănă. Aşa!.. Femeea-i bună* numai dracu-Lrăul. .

Şi începu a râde gros, ştergându-şi buzele şi mustăţile cu mâneca cămăşii.

Se arătă voios, ca un copil neostoit, dar de câte ori se deschidea uşa, se cutremură şi se înfioră, par că l-ar îi muşcat un şarpe, Simţia şi ştâă hotărât, că are să mai vină, că trebuie să mai vină cineva...

Cât fusese drumul de lung, din Măgură şi până aici, s-a tot frământai, îl vedea par că pe Tănase venind într-un ropot pe urma lor, şi se uită deseori îndărăt dacă nu-i

ajunge din urmă? Nevăzând nimic, se mângâia, zicându-şi că Tănase o fi mers mai nainte...

În creerii lui se plămădeau fel şi fel de gânduri, se învălmăşeau fel şi fel de planuri. Un glas lihăit îi şoptea par că neîncetat cuvinte urâte, îl întărâtă, făcându-l să-şi grăbească paşii...

Când au ajuns la casa cu nunta, s-a mirat grozav, căci Tănase nu era acolo. S-a uitat cu de-amănuntul împrejur, dar nu l-a zărit...în clipa dintâi a simţit parcă un fel de durere, dar apoi a tresărit ca deşteptat dîntr-un somn adânc şi o adiere caldă i-a netezit inima ca şi când i s-ar fi luat o piatră de moară de pe suflet. A răsuflat odată din greu şi a intrat uitându-se în grabă, pe-a furişul, la Rafila. Femeia era ca marmora...

Totuşi, dupăce s-a mai dezmetecit puţin din bucuria dintâi şi a început iar a se gândi, simţii că Tănase tot o să vie, şi-l aşteptă cu tot dinadinsul, cum aşteaptă oamenii cei bătrâni şi neputincioşi moartea.

Şi pe la sfârşitul mesei, când era veselia mai aprinsă, iacă, se deschise uşa şi în prag se ivi Tănase. Era un flăcău înalt şi drept ca lumânarea, cu o mustaţă neagră-cârbune, răsucită ca sfredelul, cu ochi mari şi dulci, ca de copil nevinovat

Dădu bineţe şi se aşează tocmai faţă >n faţă cu Toma.

— „Să dea Dumnezeu bine, Tomo”!

Toma dârdăi apucat de friguri, I se păru că deodată toată casa începe a se învârti nebuneşte, sălbatic, numai ei doi, el şi cu Tănase, rămân neclintiţi, privindu-se cu priviri ucigaşe.

— Pozna l-a adus aici... pozna, de bună seamă – murmură Tom a.

Şt d aici încolo tot cheful i se duse ca şi când i **l**-ar fi luat cineva cu mâna. Faţa i se încruntă repede, apoi i se îngălbeni ca unui mort. În zăpăceala ce-l cotropea, se ridică fără veste cu gândul să iasă afară, dar, ruşinat de slăbiciunea aceasta, se motol) iarăşi pe laiţă.

Îi veni în minte femeia. Îşi aplecă capul şi, aşa, se uită la dânsa. Două pete de sânge se revărsară pe obrajii Rafilei, şi ’n ochii ei, aţintiţi asupra lui Tănase, lucea o văpaie neobişnuită.

În mintea lui Toma acum începură a a se învâltori şi a se zbate toate planurile făurite până aici, ca un şuvoiu de flăcări învrăjbite. Încet-încel simţii cum se încheagă toate într-un mânunchiu de foc, care-l îndeamnă şi-i dă putere... Cu buzele învineţite bombăni ca prin vis:

— Pozna l-a adus aici... pozna, de bună seamă...

Tănase râdea, văzându-l atât de încurcat, iar râsul acesta îl durea pe Toma, păr că i-ar fi străpuns carnea cu cuie ruginite.

— Noroc bun, Tomo! – strigă Tănase în gura mare. Aţi mai venit şi voi?

Tom a nu răspunse nimic. Auzia limpede glasul, dar cuvintele îi sunau neînţelese ca dangătele clopotelor trase ’n dungă... Deodată însă îl pătrunse o voce moale ca mătasa, o voce subţire şi blândă ca o mângâiere de dragoste.

— Am venit, Tănase, şi noi, la nuntă... Da şi lu ai venit?

Eră glasul Rafilei.

— Păi ce să facem? la aşa ca cel holtei... Ne băgăm nasu ’n toate oalele... zise Tănase, ş apoi se întoarse iar spre Toma şi începu a râde cu un râs prefăcut, care-l şficsiuia ca şi când l-ar fi lovit cu bice.

— Ha, Tomo? – zise iar Tănase.

Toma căscă larg gura par c-ar fi voit să scoată o puzderie de sudâlmi, dar limba-i era amorţită şi lipită de cerul gurii şi nu putu rosti nicio vorbă... Făcd un semn desperat cu capul...

Apoi Il străbătu un fior rece. Simţia că se face de râs la oameni purtându-se astfel. „Îşi luă dar inima în dinţi şi

hotărî să nu mai iea în seamă nimic astă-seară.

A simţit el dinainte că Tănase va venî, a ştiut el că trebuie să vie... acum i s-a împlinit aşteptarea. Ce să se mai facă de râs?

Se începci jocul...

Întâiu o pereche, apoi alte trei şi iar altele, încât bubuiău podelele sub tropotele lor. Foşnetul poatelor înăsprite şi chiuiturile se amestecau cu sunetele de vioară, cu fumul albastriu de tutun, cu mirosul de mâncări şi de oameni...

Toma şedea într-un ungher, dus pe gânduri. Faţa lui era buhăită, ochii ieşi (i din orbite, părea că trage de moarte. Şedea aşa, cu privirile (iată în gol, iar înaintea lui puhoiul de oameni se frământau cotindu-se cu nepăsare.

Rafila stă în picioare lângă el, un trandafir alb în umbra unui pom sălbatec, uitându-se la cei ce jucau cu ochii scânteietori, ruşinată, că dintre nevestele de vrâsta ei numai ea nu joacă...

De departe, dîntr-un alt colţ al casei, Tănase se uită la ea. De câteva ori pornise spre dânsa, dar după câţiva paşi iar se oprise. Mai târziu însă începu să se apropie încet, strecorându-se prin mulţime până ce ajunse în preajma ei. Apoi iar stătu pe loc şi se dădu câţiva paşi... în sfârşit nu se mai putu stăpâni. Îşi încheia pieptarul şi se duse drept

la Rafila.

— Rafilo, vii la joc? – întrebă cu voce slabă, tremurătoare.

Femeia se uită la Toma. Dar el nu zise nici cât par că n âr fi auzit nimic. Numai ochii îi licăriau ca două mărgele de sticlă, Pe Rafila o înspăimântară licăririle aceste şi nu îndrăzni să răspundă.

Aşa stătură un răstimp tustrei, nemişcaţi, ca nişte oameni de ceară.

Pe urmă Tănase întrebă iar, acum mai răspicat:

— Rafilo, auzi?... Vii la joc?

Rafila atinse pe bă rb atu-său uşor pe umăr. Toma tresări ca ars, se uită buimăcit când la unul când la celălalt, apoi zise cu glas răguşit şters:

— Du-te... du-te, ce mă mai întrebi?

Se uită cu băgare de seamă după ei şi văzu cum o prinde Tănase de mijloc şi cum o trage spre el. Văzu cum îşi odihneşte femeia lui braţele pe braţele lui Tănase, cum îşi încolăceşte mâinile pe grumajii lui, cum se lipeşte de el. Vedea bine că feţele lor strălucesc de o bucurie pătimaşă. Şi iată, acum povestesc... Tănase îi spune ceva, dar ea nu-l aude. Tănase îşi plecă obrajii ei par c-ar vrea s-o sărute şi ea zâmbeşte dulce şi două ruji purpurii i se aprind în

obraji...

Lui Toma i se pare că toată lumea e scăldată în sânge, că toate se tulbură şi se schimbă într-o uriaşă ballă mohorâtă. O mână groasă, noduroasă se apăsă pe umărul lui şi un glas răguşit şi tremurat îl izbi în urechi:

— Nu te uită la ei, Tomo?... Lasă-i în pace să se veselească şi nu te mai uită la ei?

Toma se întoarse speriat, ca un hoţ prins cu ocaua. Un om sălbatic la căutătură stă înaintea lui şi zâmbia batjocoritor. Eră Gavrilă Boroiu. Se lăsă alene pe laiţă lângă Toma, şi începu să-l cuminţească.

— Femeia e bună spânzurată, auzi tu Tomo?... Aşa-i cum îţi spun eu, degeaba crezi tu c aşa ş aşa... Din femeie se trag toate fărădelegile şi toate păcatele lumii”...»

Se opri o leacă aşteptând par că vreun îndemn din partea lui Toma. Acesta însă nu zise nimic «

— Măi Toinol Tu eşti prost! Zău că eşti prost, că tu nu ştii de ce să te apuci... Dreptu-i?

Il înhătă pe Toma de umăr şi-l scutură privindu-l drept în ochi:

— Dreptu-i?

Toma se clătină, întoarse faţa şi nu răspunse.

— Măî – începu iar Boroiu. Ce te uiţi tu atâta la ei? Ce te

tot uiţi? Ce folos să te uiţi?... Ascultă ce-ţi spun eu, – adăugă apoi, după o scurtă tăcere, cu glas mai lin, – ascultă ce-ţi spun eu, că io-s om păţit şi umblat în lume... Eu am prins-o odată pe-a mea, pe cea dintâi, am prins-o tot aşa, ş acolo pe loc am sugrumat-o... Ce te frământi tu atâta?... Am şezut un an în lemniţă şi iată-mă!...

Toma îl măsură înspăimântat, apoi se depărtă încet de lângă eh

— Mă, auzi? – îi şopti Gavrilă apropiindu-se iar, le-a seama ce-ţi spun eu!... Spânzurată*) bună femeia, da spânzurată cu picioarele ’n sus...

Toma dădii din cap tăgăduitor. El ştia bine ce vrea el să facă, dar nu îndrăznea încă s-o facă. Degeaba îl oţelea Boroiu, el ştia ce ştia. Şi cu cât **îl** povătuia mai dinadins Gavrrlă, cu atât vedea mai limpede ce vrea să facă, cu atât se întărea mai mult în hotărârile lui.

— Femeea-i iad, mâi Tomo, femeea-i drac împelifat, – îi spunea Boroiu, iar Toma răspunse într-un târziu:

— Bărbatu-i de vină, Gavrilăî

Şi acum deodată par că se simţea mai bine. D’aici încolo se uită liniştit la cei doi şi nu se mai amărî dacă-i vedea şoptindu-şi. Îşi zicea mereu, c un zâmbet searbăd pe buze:

— Bărbatu-i de vină!.

Şi mai târziu când conteni jocul pentru o clipă, el însuşi a început vorba cu Tănase. S’au întrebat de sănătate şi au povestit ca doi prieteni buni, au povestit întocmai cum povesteau odinioară când erau amândoi holtei, când încă nu era între ei nimic.

— Voi când vă duceli acasă? – întrebă printre altete Tănase.

— Om porni şi noi colo spre amiazi, dacă s-o mai potoli gerul, – răspunse Toma adăugând repede: Da tu?

Răfuiala

— Păi ştiu eu? M’aş şi duce ş aş şi rămânea... Nu ştiu cum ar fi mai bine...

— Hai să mergem împreună! – zise Toma repede.

Tănăse stă Eli o clipă pe gânduri. Îşi acoperi ochii cu dosul palmei uitându-se printre degete! a Rafila. Nevasta stă deoparte cu ia (a îmbujorată, ademenitoare ca o zână din poveşti.

— Bine! – strigă în sfârşit Tănase vesel.

121

Ş’apoi jocul începu iarăşi, mai zgomotos şi mai pătimaş, ca un vârtej de dragoste.

3.

Într amiazi frigul se desmorţi... Cetele de nouri plumburii se râsletiră, dezvălind pealocuri, în văzduh, pete luminoase albastre. Prîntr-o crăpătură destrămată, soarele de iarnă îşi vârî obrajii aprinşi, aşternind o spoială rece, strălucitoare, deasupra pământului îmbrăcat în haină albă...

Rafila şi cei doi bărbaţi, cotoşmăniţi bine în haine călduroase, păşeau înainte pe drumul gheţos ce şerpuia printre strâmtorile Poienii. Zăpada scârţâia sub tălpile lor ca cobilul unei paseri a morţii.

Mai aveau o postată bună până ’n Măgură.

Toma mergea înainte, sprijinindu-se în băţul de cireş, cu paşi mari, grei, cu capu ’n pământ, par că toată grija lui ar fi fost să nu alunece. Mai în urmă veneau ceilalţi doi, tândâlind şi povestind cu glas domol. Din când în când îşi grăbeau mersul ca s-ajungă pe Toma dar apoi iar rămâneau în urmă.

Şi după o vreme, cerul începu iar să se posomorească...

Nouri cenuşii se tolăneau prin văzduhul înăbuşit, gata-gata să se rostogolească pe pământ, măturând în treacăt crestele dealurilor din preajma drumului. Fulgii se legănau în aer, căzând fără zgomot şi lăţindu-se peste straturile de zăpadă sfărmăcioasă.

Vuiete de vânt alergau, în răstimpuri, prin pădurile moarte, scuturând sălbatic crengile copacilor dezbrăcaţi...

Toma înaintă din ce în ce mai repede, lăsând pe cei doi departe în urmă, încât acum nu mai auzea nimic din vorbele lor... Sângele îi fierbea în vine. Îi era cald aşă că trebui să-şi descopcie sumanul la gât... Şi, când şi când, pumnii i se încleş-

L Rebresnu iau straşnic par c-ar fi strâns pe cineva de beregată.

Un şir lung de plopi bătrâni străjuiau drumul. Capetele lor se închinau vâjâind când încoace când încolo... Deodată, o creangă neagră, uscată, ca o mână uriaşă de om, se rupse ţipând ascuţit şi căzu tocmai înaintea lui Toma...

Toma stătu locului şi se uită repede înapoi.

Tănase venea încetinel cu Rafila, mână în mână, ca doi logodnici. Omătul le pălmuia obrajii, dar ei totuşi par că zâmbeau.

Inima lui Toma începu a zvâcnt să plesnească. O auzea limpede cum se izbeşte de coaste, ca peştele ’n undiţă. Simţea cum ţi clocoteşte sângele ca într-o căldare. Şi un glas îl îndemnă mereu din lăuntru.

— Acum!... Acum!... îşt zise Toma încet.

A sărit repede la Tănase şi l-a prins de gât.

— *Ama* să ne răhiim, Tănase!

Rafila se aruncă orbeşte între ei, dar

o mână de fier o zvântură aşa de-acolo, încât căzu mototol la poalele unui plop găunos, D’aicr trebui ea să vadă cum învineţeşte Tănase în mâinile lui Toma, cum îi

cade căciula din cap, cum i se îngroaşă vinele pe la tâmple, şi pe frunte. Ba închise ochii plină de groază.

Un geamăt dureros, slab, prelungit bâjbâi prin aer, apoi nişte gâfâieli grele, şi ’n urmă, şi aceste se împrăştiară pe aripile vântului şuierător...

NEVASTA

NEVASTA

Ion Bolovanii trăgea să moară...

Stătea chircit în pat, cu un picior întins strună peste cearceaful boţit, cu cellalt cârligat din genunche par că i Var fi zgârcit cârceii. Mâinile le ţinea. Răşchirate ca un răstignit, degetele încleştate în aşternutul de paie, din care se zgâiau, spăimântate şi rupte, câteva fire galbene ca părul în barba unui spân. Pieptul descheiat i se ridică în răstimpuri rare, anevoie, horcăind prelung par că eu fiecare înălţare i s-ar fi smuls o coardă din suflet. Ochii mari, holbaţi se mişcau cu priviri sticloase, pline de groază ca şi când ar fi văzul ceva nespus de ameninţător.

Nevastă-sa stă la căpătâiu, cu o lumânare de ceară aprinsă în mână, cu faţa rece, nemişcată, şi se uită la dânsul întrebătoare în vremece razele roşcate ale luminii îi îmbujorau puţin obrajii şi făceau să-i licărească ochii.

— Acu Ion moare, iar eu rămân văduvă – se gândea

dânsa urmărind tresăririle de durere ale bolnavului. Acu eu o să mă întorc acasă şi o să plâng şi pe urmă poate o să mă mărit a doua oară...

Bărbatul încercă să-şi ridice capul de de perna umezită de năduşeală. Muşchii obrajilor lui cenuşii se încordară, vinele de la gât se îngroşară ca nişte şopârle. Boala însă îl birul numai decât şi capul căzu şi mai istovit pe spate.

— Cum se căzneşte săracul – îşi zise nevasta netezându-şi buzele cu limba. Mi-e milă de dânsul...

Simţea însă că minte când zice că i-e milă. Plecă ochii ruşinată şi începii a se gândi de ce nu i-e milă? Dar nu izbuti să se lămurească.

— Dacă mi-ar fi milă aş plânge...

Uite, toate femeile plâng numai eu stau ca un stan de peatră. Măcar că mie mi-a fost bărbat”.

Se uită cu o pizmă copilărească la cele câteva femei bătrâne, care tropăiau în jurul patului frângându-şi mâinile, oftând des şi cu poftă, şi picurând câte-o lacrimă. Apoi privi iar la Ion şi iar îşi zise:

— Mi-e milă de dânsul...

Femeile aruncau din când în când priviri speriate spre bărbatul bolnav şi şopteau stins şi repede:

— Moare!... Uite-acii moare!...

Omul părea că aude şoaptele acestea şi le soarbe fără să vrea. Îşi rotocolea în orbite bulbii albi ca marmora, şi privirile lui par că întrebau ceva, ” par că cereau ajutor şi milă adevărată.

Apoi, deodată, sosim (i în odaie un zgomot* ciudat, friguros, ca şi când două aripi mari, nevăzute ar fi fâlfâit de mai multe ori. În clipa aceea bolnavul îşi îndreptă şi piciorul cel îndoit, se înlinse din răsputeri, suspină lung şi uşurat, întoarse ochii cu albul în sus şi pe urmă rămase neclintit. După un dram de vreme însă, corpul totuşi se mai smuci o leacă, mâinile 132 LRebrcanu

— .

se adânciră mai grele în aşternut, iar muşchii le (ei se schimonosiră par că sub apăsarea unei dureri foarte mari.

— Aoleu Ca murit!... E mort!...

O femeie uscată, cu nasul scurt şi turtit şi cu o năframă vânătă în cap, se năpusti năucă asupra mortului şi prinse a-l scutură sărutându-l cu lăcomie şi ţipând deznădăjduită:

— A muriţi... a murit!... Vai de mine, dragul mamii, că te-ai dus şi pe mine m ai lăsat! De ce te-ai dus singur, puiul mamii, şi de ce nu m ai luat şi pe mine? Ce mă fac eu fără de tine, ce mă fac, ce mă fac?

Nevasta se apropia şi dânsa de marginea patului şi se

uită lung drept în fa (a mortului. Pe tâmplele lucii zări un şir de bobiţe de sudoare cari păreau gata a se rostogoli pe obraji la vale, îi veni deodată pofta neînţeleasă să se încredinţeze dacă Ion e mort sau nu? îşi trecu lumânarea în cealaltă mână şi atinse cu vârful degetelor mâna mortului care era rece şi umedă ca pielea de şarpe. Simţi un fior de gheaţă prin inimă şi făcct repede un pas înapoi. O cuprinse o frică grozavă. Lumânarea de ceară începu să tremure în stânga ei...

În casa joasă, săturată de un miros pătrunzător de leacuri, stăpâneau fiorii aceia spăimântători ce se ivesc totdeauna în faţa morţii. Femeile alergau fără nicio [iată de ici colo, bocindu-se în silă, repetând mereu aceleaşi cuvinte fără rost cari fac şi mai jalnică priveliştea morţii.

Într-un târziu intră un bărbat.

— A murit? – întrebă dânsul cu glas şters şi nepăsător. Şi, cum nimeni nu-i răspunse, îşi făcu cruce şi adăugă oftând: „Dumnezeu să-l odihnească”!...

Apoi dupăce se uită şi el puţin la mort, clătinând din cap şi ştergându-şi mustăţile, se duse la vatră şi urmă mai trăgănat:

— Ar fi bine să-l scăldaţi până e nu apucă a se înţepeni de tot...

Nevasta nici nu se mişcase de lângă pat. O babă îi luă lumânarea din mână şi o puse pe masă într-o oală, şoptind piţigăiat:

— I-a fost tare drag, sărăcuţa... Nici nu poate plânge...

Femeia acuma se grămădi pe o laiţă. Faţa nu i se schimbase, dar dârdâia par1 că ar fi luat-o cu friguri. Se gândea ne contenit la şoapta babei ce o auzise ca prin vis: „I-a fost tare drag, – . Şi prinse a-şi zice şi dânsa: „Mi-a fost tare drag...” Şi se minuna cum poate rost) cuvintele astea.

— Mi-a fost tare drag... Adică de ce să-mi fi fost drag? A fost bun? N’a fost. A fost frumos? N’a fost. Apoi de ce să-mi fi fost drag?... Ştia că vream să mă mărit cu altul şi totuşi m a luat... Şi pe urmă m a bătut, mai rău ca pe-o slujnică... Nu, în mi-a fost bărbat A fost un străin...

Şi, gândindu-se aşa, i se părea ciudat şi neînţeles vălmăşagul şi fierberea ce umpluseră casa: oamenii forfotind cu feţele zbârcite, îngrijorate, femeile cari se învârteau în jurul unei căzi înalte de lemn în care se zărea un cap galben, smead ce se băăăbănea încoace şi încolo, apoi zgomotul ce se asemănă cu un bâzâit de bondari, străpuns când şi când de câte-un sughiţ de plâns... Şi iar îşi zise că ar trebui să plângă şi ea. Toată lumea lăcrimează: aşa se cuvine când moare cineva. Şi, la urma

urmelor, Ion tot i-a fost bărbat. l-a cununat popa. Negreşit trebuie să plângă. Îşi frecă ochii cu pumnii şi-şi acoperi faţa cu şorţul par că ar fi vrut să se ascundă dinaintea oamenilor de ruşine că nu-i vin lacrimile.

— Nu pot, nu pot – murmură dânsa în sfârşit. Nu mi-a fost drag...

Îşi descoperi obrajii şi-şi ţinti privirile la flăcările rumene ce se zvârcoleau pe vatră. Simţea că o cuprinde un frig din ce în ce mai năprasnic. Buzele i se mişcau întruna par că ar fi bâlbâit rugăciuni...

Oamenii o vedeau şi ei cum se zbuciumă, o priveau lung şi cu milă, clipeau din ochi cu înţeles şi şopteau aşa ca să-i audă şi dânsa:

— L-a fost tare drag, săraca... tare drag...

Trei zile, cât a fost mortul în casă, nevasta a umblat ca o nălucă, punându-şi fel de fel de întrebări, căznindu-se cu fel de fel de gânduri. Îi era ruşine că nu poate plânge şi ocolea privirile oamenilor. Când vedea mortul în mijlocul odăii, în coşciugul alb, acoperit cu zăbranicul aspru şi înflorit, simţea ceva nedesluşit, ceva ce nu era nici părere de rău, nici bucurie şi nici frică, dar în care găsea câte o urmă din toate acestea.

De mort însă nu s-a mai apropiat până

în ziua înmormântării. Şi atunci cineva a luat-o de subţiori şi a dus-o la picioarele coşciugului aşezat în ogradă pe o năsălie ce scârţâia în răstimpuri. În mijlocul mulţimii popa, în odăjdii cusute cu fir, cu barba rară, argintie, cu cădelniţa în mână, din care se bolboceau nouraşi de fum mirositor, părea un moşneag cuminte şi obosit ce istoriseşte lumii cu glas jalnic, cântător o poveste tristă de demult.

Nevasta, îngenunchială, îşi răzimă capul de dunga sicriului. Simţea cum ascuţişul lemnului i se brăzdează în piele, cum îi gâdâle zăbranicul obrajii. Când respiră, nările i se umpleau de miros de tămâie... Şi, înghiţând cu plăcere fumul acesta năbuşitor, ascultând mormăitul cunoscut al preotului şi răspunsurile grăbite şi răguşite ale dascălului, i se păru deodată că toate acestea i s-au mai întâmplat odată. Creierul îi hăuia. Gânduri şi amintiri îi frământau mintea. Se vedea stând în genunchi înaintea aceluiaş popă, ascultând aceleaşi cântece jalnice, iar alături de dânsa simţea pe mortul din coşciug pe care a fost silită să-l iea de bărbat, care era slab, bolnav şi răutăcios, pe care îl urâse tot aşa de mult, precum iubise pe celălalt ale cărui priviri îi ardeau şi-i mângâiau inima, care însă trebuii s-o ocolească, altmintrelea tatăl ei ar fi zdrobit-o... Popa citeşte din ceasloave şi afumă cu cădelniţa, dascălul îi

răspunde cu ochii închişi sau întorşi pe dos, iar ea simte din ce în ce mai lămurit că atunci, cealaltă dată, s-a întâmplat ceva grozav, ceva de ce ea nu şi-a putut da bine seama până astăzi. Deabia acuma, în mijlocul bocetelor prefăcute şi a fumului de tămâie, înţelege dânsa că popa şi atunci a cilit de îngropăciune, că i-a prohodit sufletul ei cel dornic de-a iubi şi de-a trăi, că i-a prohodit iubirea.

Şi, cuprinsă deodată de-o durere sfâşietoare, prinse a plânge cu hohot, a urlă prelung ca o fiară rănită, aşa cuin ar fi trebuit să plângă atunci. Prin plânsul acesta voia par că să-şi jelească iubirea ei strivită atunci pentru totdeauna, iubirea care cu dânsa a fost mai vitregă şi mai crâncenă chiar decât viaţa.

Lumea de la prohod se uită la dânsa mirată. Popa se opri puţin şi începu a tămâia cu cădelniţa. Iar prin mulţime trecură din gură în gură vorbele:

— I-a fost tare drag...

Pe nevastă, acuma, cuvintele acestea o înţepară ca nişte ace muiate în otravă. Se întrebă uimită de ce-i tot dă zor lumea că i-a fost drag? De unde ştiu oamenii ăştia că i-a fost drag? Sau poate vreau să-şi bată joc de dânsa, de durerea ei?... întoarse repede capul şi privi cu ochii înroşiţi fulgerători la femeile îngenunchiate şi smerite. Îi venea să

se scoale în picioare şi să spuie în gura mare sufletelor ăstora nesimţitoare că nu i-a fost drag, că nu-l plânge pe dânsul ci îşi plânge viaţa ei prăpădită... Dar privirile cucernice şi blajine pe care le văzu în ochii norodului o spăimântară şi o îmblânziră. Plecă iar capul şi-şi şterse lacrimile cu mâneca de la cămaşă...

Cimitirul era la marginea satului, pe o coastă lină presărată cu tufiş. Pe drum prinseră a jârâl picuri mărunţi şi calzi. Popa deschise umbrela şi-şi în {) paşii, iar norodul de asemenea. Cântările sunau mai vesele acuma, feţele se înseninară... Când ajunseră însă la poarta cimitirului ploaia conteni şi, din dosul unui nour de argint, soarele îşi scoase obrajii înflăcăraţi. Lumea se împrăştia şi o apucă razna, peste morminte, spre groapă ca să găsească locuri mai bune. Unii împiedicându-se de crucile rupte şi putrezite, înjurau sâsâind în vremece alţii făceau mare haz pe socoteala dascălului care alaltăieri, la un botez, băuse până ce răguşise aşa că astăzi a cântat ca un curcan.

La groapă, cioclii aşezară coşciugul pe dâmbuţul de lut umed, iar popa începu din nou să citească. Stropi sicriul cu aghiazmă, stropi şi mulţimea, bălălăi de câteva ori cu cădelniţa, mormăind cevă printre dinţi, şi pe urmă se dădu trei paşi înapoi. Groparii vârâră două frânghii pe subt

coşciug şi-l sloboziră încetinel în mormânt. Când crezură că e aproape de fund slăbiră frânghiile. Sicriul căzu huruind şi plescăind în apa noroioasă ce se adunase acolo în urma ploii. Popa luă o mână de pământ şi o aruncă în groapă. Oamenii se închinară şi zvârliră cu toţii, rând pe rând, câte-un pumn de lut pe coşciugul ce bubuia ca o darabană. Nevasta vru să facă şi dânsa ca toată lumea, se plecă să iea un bulgăre, dar vreo câteva femei o trăsură repede deoparte şoptind speriate:

— N'o lăsaţi că vrea să se arunce în groapă!... întorcându-se spre casă lumea părea că uitase cu totul că vine de la înmormântare. Glume grosolane fâşâiau prin aer însoţite de râsete înfundate... La pomene se încinse apoi un chef cum se cade. Mesenii ciocniră des pentru sufletul mortului, iar dascălul, şugubeţ ca întotdeauna, închină în sănătatea nevestei:

— Şi la anul să bem la nuntă – zise dânsul trăgând cu ochiul către un bărbat roşcovan din celălalt colţ al mesei, rămas văduv de curând. Căci de, mor|îi trăiesc cu Dumnezeu, iar cei vii cu oamenii. Pe morţi trebuie să-i mai lăsăm şi în seama Domnului că noi avem destule necazuri cu cei vii...

Nevasta şedea mâhnită şi uluită, cu mâinile în poală, cu

fruntea plecată. În mintea ei răsunau mereu citaniile popii şi sufletul i se frământă de durere. Se simţea atât de străină în mijlocul oamenilor cari nu-i pot pricepe suferinţa, cari n-o pot compătimi fiindcă nici ei n-au niciodată parte de compătimire.

O babă, care plângea şi bea fără încetare, se uită la ea cu coada ochiului şi bâlbâl, clătinând din cap:

— I-a fost tare drag, sărăcuţa... tare drag...

Nevasta nici nu auzise vorbele dascălului, dar acele ale babei îi zbârnâiră în urechi ca o vijelie. Simţi deodată că tot sângele i se urcă în cap. Cuvintele acestea mincinoase, rostite de atâtea ori, i se păreau cea mai cumplită bătaie de joc. Şi nu se mai putu stăpâni. Se ridică brusc în picioare şi strigă ca o nebună:

— Minţil.. Minţi!... Toţi minţiţi!... Nu mi-a fost drag! Mi-a fost urât! Mi-a mâncat viaţa, mi-a zdrobit viaţa, nu-l rabde pământul!...

Bărbaţii o priviră necrezători, femeile îşi făcură cruce, iar baba şopti într-ascuns vecinei din dreapta:

— Tare mi-e frică să nu-şi piarză minţile, sărăcuţa... Prea i-a fost drag...

GOLfiNIÍ

GOLANII

— Tăticule! Tălicule! – ţiul Margareta, lovindu-se repede cu palmele peste piept, către Gonea Bobocel care se necăjea să-şi croiască drum cu coaiele prin furnicarul de lemne ce se grămădea la intrarea cafenelei.

Gonea se opri o clipă, întoarse capul şi, văzând pe Margareta, îi strigă cu glas rebegit, zvârcolindu-se furios în şuvoiul de oameni:

— Stai că vin, puiule, stai!... Cernea o ploaie măruntă şi grasă ca untura topită. Trotuarele erau negre de umbrelele umflate cari se bălăbăneau şi răpăiau, ca nişte darabanale, supt bălaia picurilor de apă. Lumea, cu rămăşiţe de zâmbete îngheţate pe buze, se grăbea acasă sau se înghesuia la uşile cafenele* lor şi ale restaurantelor ca albinele la urdinişuri când le goneşte furtuna.

Margareta se adăposti supt cortul de pânză sură al unui galantar unde un pâlc de oameni muia|i leoarcă priviau cu frică la săgeţile albe de ploaie, ca un cârd de găini speriate de uliu. Era o fetişcană jigărită, cu faţa smeadă, bolnăvicioasă pe care se citea durerea mută şi nehotărâtă a sufletelor pedepsite de Dumnezeu. Îmbrăcată c o rochie neagră, scurtă, de supt care răsăreau două picioare late cu pulpele groase cât cofele, c o bluză roşă zinoberie, învăluită, ca într-un sac, cu un şorţ larg cum poartă fetiţele

de şcoală, vedeai numai decât că vrea să se facă mai tânără de cum este. Dar obrajii spoiţi c un strat gros de pudră şi sulemenele, ochii stinşi cu cearcănele vinete-negrii pe care nici dresurile nu le mai puteau ascunde, buzele cărnoase muşcate şi vopsite cu carmin, cari păreau o pată de sânge pe o coală de hârtie, şi pălăria-beretă ţan| oşă aninată peste claia castanie de păr străin ce-i împovăra capul, erau par că urmele şi rezultatul celor douăzeci şi şapte de ani cari nu se mai puteau tăgădui.

— Ştii că eşti nostimă, măicuţă? – o a grăi Gonea scăpat cu mare greu din vălmăşagul de oameni; apoi după un scurt răstimp repetă c un zâmbet straniu, mângâindu-i bărbia: Aoleu, foarte nostimă!...

Fata îl iscodi o clipă şi-l întrebă c un hohot ascuţit şi silit:

— Sunt bine?

— Parc ai îi o ştrengăriţă de paispece ani... Aoleu, bată-te noroacele, fatl, au să te soarbă *fraierii*, au să te soarbă...

Gonea vorbia repede şi căutând să-şi înfigă privirile în ochii feţei. Margareta însă îl smuci de bra (îl scoase în ploaia care ţârâia cu o montonie plictisitoare, şi-i şopti ca un copil corcolit:

— Vino, cocoşelul m-am îi vino să ne plimbăm şi noi

niţeli... Vino...

— L-auzi, fă, tu trebuie că eşti cam laram-taram? – îi zise Gonea deodată scos din ţâţâni. Nu vezi tu cum plouă?... Ce vrei, să mă fac zguliciu de dragul tău? Asta o vrei?...

— Vino, tăticule, nu mai cârti! – îl întrerupse Margareta astupându-i gura cu palma.

Gonea Bobocel încruntă din sprâncene bombănind o frântură de sudalmă, dar pe urmă totuşi deschise umbrela şi porni:

— Hai, hai, şerpoaico... Aed văd că vrei să-ţi baţi joc de mine... de vreo două zile văd... Dar să nu mă prosteşti, Marghioliţo scumpă, că te gâtuesc şi-ţi strivesc ţeasta ca la un puiu de năpârcă... Uff...

Plecară agale pe Calea Victoriei. Pe faţa Margaretei plutea o umbră de bucurie şi tremură par că ar fi gâdilat-o un fior de fierbinţeală. Cu o mână în buzunarul bărbatului, sărea şi se sucea învrăjbind băltoacele cenuşii de apă ce începuseră a se lăfăi pe trotuar.

— Mergem până n capul podului, puişorule, aşa-i? Şi bem o halbă de bere, şi mâncăm o pereche de mititei, şi luăm o prăjitură, şi...

— Da, da – duhni scurt Gonea care păşea morocănos pufnind de necaz că iar a lăsat să-l biruiască nepriceputa

asta de lată.

Margareta ştia că Gonea se Frământă şi-l pândia cu coada ochiului. Fălcile bărbatului clămpăneau, iar muslâţile i se zvârcoleau scurt în răstimpuri. Se întoarse către dânsa cu nişte sclipiri albe, pătrunzătoare în ochii cari îi jucau în cap ca două mărgele de argint viu.

— Ei, ce-ai isprăvit?... Ai apucat ceva? – zise înăbuşit mişcând repede degetele de la mâna dreaptă ca şi când ar fi numărat gologani.

Pe fată o păli frica şi prinse a bate din buze fără să poată scoate vr un cuvânt. Înslârşit însă se reculese şi rosti răguşit:

— Bine, bre, eşti chior? Nu *geneşti* şi tu că acuma nu-i vreme de învârteală?... Plouă, nene, nu vezi cum plouă? Unde găseşti tu fraieri acu, ha?

Dar Gonea par că n-ar fi auzit-o; se burzului, roşi ca racul fiert şi păşi din ce în ce mai apăsat, gata-gata să izbucnească:

— Şi n-ai luat nimica?... Nimic, nimic?... întrebă cu vocea înecată de mânie.

L, Rebrcanu

— O piesă...

— Aoleu, o piesă!... O piesă L. Ce să fac eu c o piesă, ce să fac? – crâşni dânsul muşcându-şi crunt buzele.

Se apropia de Margareta şi, pe-ascuns ca să nu-l vadă lumea, îi repezi un ghiont în coaste.

— Eşti nebun, tăticule? – sughiţă fata. Vrei să te ducă la poliţie?...

— Aoleu, fă, aoleul... Şi tu mai ai poftă să te plimbi?... Plimbare „domnule, plimbare-i trebuie coniţeil.. L-ascultă, fă! Unde-i piesa?... Dă-o ncoacel...

Margareta şovăi o clipă. Gonea se opri brusc, îşi împinse jobenul asudat pe ceafă şi prinse a înjură în gura mare:

— Dă piesa, taică, dă piesa c aici te zdrobesc, iac aici în clipa asta!... Dă-o ncoacel... Ş'acu du-te, maşfer, şi-ţi vezi de treabă că le deşel, te schilodesc, te...

Fata scoase fuga banul din geantă, i-l aruncă şi se făcu nevăzută căci lumea, curioasă, se înleţea în jurul lui Gonea care urlă cu ochii bolbocaţi ca un smintit.

150

— Vrea să-mi tragă clapa! Vrea să mă părăsească!... îşi zicea dânsul simţind că numai gândul acesta îl frige ca un fier înroşit. Capul i se înfierbântase ca un ibric în care

clocoteşte ceva... Se opri în îaţa unei vitrine voind să se înhoalbe şi el la nimicurile acelea pe Cari cei de seama lui le privesc hămesiţi şi înspăimântaţi parvar vedea nişte lucruri sfinte.

— O piesă I – bolborosi Gonea iarăşi şi iarăşi. O piesă... adică nimic, curat nimic! Atunci ce nevoie mai am de ea?... O şonloroagă bătrână ca dânsa să-mi facă atâta inimă friptă? Aoleu, dar prost mai sunt, nene, prost mai sunt!...

Simţea însă, când rostea cuvintele acestea că minte, că încearcă numai să se amăgească. Şi atunci îl apucă meteahna înjurăturii şi-i venea par că să se iea de gât cu ţoală lumea.

— Dar bine, bre, de ce să mă părărească ea pe mine, de ce? Huhohol.. Şi tot mai are obraz să mă mintă ca pe-un gogoman! N’am văzut-o eu alaltăieri cu Aristică? Dar ea nu, că era un fraier... Am ştiut că minte şi totuşi n-am bătut-o... Uf, măgarule, măgarule 1... Iar de-atunci fasoane şi mofturi şi eu nu mai îndrăznesc să-i Fac nimic căci sunt laş ca o ţoapă... Mă face de râs la mahala, şmecherii o să-şi bată joc de mine şi tot nu mă ’ncumet s-o zdrobesc, uuhL. Ba mat plec şi la plimbare cu domnişoara...

Crâşni iar din măsele, bâlbâl vorbe murdare, între buze i se închegă o dungă subţire, gălbuie de spume şi prinse a

vrăji din mâini par că s-ar fi înecat.

Deodată o mână de oţel îl înşfăcă de braţ, iar un glas cunoştiut îi pufni la ureche:

— Ce-i cu tine Goneo?... Ce ai de umbli aşa ca un mahalagiu de provincie?

Bobocel se întoarse speriat şi răspunse cu glas sugrumat:

— Nimic, Aristică... ce să am? Iacă mă gândesc...

Ochii lui Aristică scânteiau ca doi tăciuni aprinşi pe faţa roşcovană, lată, pe care o împărţea chiar în două perechea de mustăţi galbene ca paele, întinse de-a curmezişul obrajilor de la o ureche până la ceealaltă. Rânjea cu râsul grosolan al unui mutalău, un râs la care luau parte gura, ochii, mustăţile, obrajii şi chiar nasul lung şi subţire care tremură şi se îndoia ca o frunză de ţigară.

Gonea, privindu-l, simţi un fior ciudat prin inimă. I se păru că începe să înţe

Golanii leagă ceea ce nu înţelegea. A rişti că era roş ca mărul, vioiu şi tânăr, tânăr încât părea că te înveseleşte cu tinereţea lui. Alături de dânsul ei era ca o gloabă mocănească lângă un cal năzdrăvan...

Îi frecă braţul pe după mijloc şi-i zise râzând:

— Hai, Aristică, să luăm o halbă!... Astăzi fac eu cinste...

— Parol? – strigă Aristică bătându-l prieteneşte pe umăr, dar apoi ca şi când şi-ar fi adus aminte de ce vă, strâmbă mofturos din nas şi urmă: Au, au, aul Imposibil, neiculiţă! Trebuie să mă duc căci mă aşteaptă... Ştii, bre, un mic randevu... Cred că mă ’nţelegi?

Gonea nu putti suflă nicio vorbă. Un nod amar i se înţepenise în gât. Dar se silia să zâmbiască larg, cu înţeles, deşi presimţirea îi spunea că Aristică se duce după Margareta. Îl mai văzii o clipă răzbind printre lumea ce prinsese a forfoti iarăşi pe stradă; umerii lui laţi şi ciolănoşi cu grumajii de taur îl ridicau par1 că din rândul celorlalţi oameni... Şi atunci o dâră luminoasă pătrunse în mintea lui Gonea:

— Puterea... puterea şi tinereţea!...

Rămase câteva clipe aiurit. Abia acum a începea să-şi dea” seama cu tot dinadinsul de ceea ce va să zică putere şi tinereţe, de farmecul ce se ascunde în aceste două cuvinte. Şi acuma par că înţelegea şi pentru ce Margareta caută să-l părăsească, şi pentru ce dânsul nu poate luptă împotriva lor cum ar trebui...

*

Ploaia încetase. Prin aerul spălat şi limpezit însă tot mai zbârnăiau când şi când stropii întârziaţi ca nişte boabe scumpe de argint. La spatele cernit al unui nour uriaş se dezvelise o baltă rosă-aprinsă de lumină rumenind toată faţa oraşului îngenunchiat supt plescăiturile reci ale ploii. Şiragurile de geamuri ale palatelor împodobite prinseră a arde cu flăcări galbeneroşcate ca o pădure minunată de făclii de răşină, iar coperişele, turlele şi fumul acela albăstriu care se aşterne deseori peste capetele Bucureştilor ca un cearşaf nemărginit de dantele, se îmbrăcară într-o haină strălucită de mătase arămie... Numai jos, prin uliţele murdare şi întortochiate, o ceaţă plumburie, gâtuită leopăia şi se terfelea în noroiul proaspăt, ca o femeie beată, deşirată şi zdrenţoasă...

Gonea rătăci mult pe strade, cu sufletul răscolit, printre lumea ce năpădise iarăşi trotuarele, mai veselă şi mai

număroasă. Simţea cum i se înfige în inimă tot mai adânc un cuiu şi nu-l poate smulge, nu ştie de ce să se apuce. Se zvârcoleşte şi se sfarmă ca un tont, dar nu poate face nimic. Când ar fi nevoie s-o scarmene, atunci o gogoleşte şi-i ascultă toanele, iar când ar trebui să se facă n-o vede n-o aude, atunci o înjură ca un hamal. Ea râde de prostia lui, vede el bine cum râde din toată inima şi cum îl poartă cu ciga-niga.

— Adică şi eu sunt un mitocan şi jumătate, s-a isprăvit... Şerpoaica mi se urcă pe cap şi foarte bine-mi face, are dreptate, căci sunt prost! Degeaba mă cred eu băiat deştept, sunt mai netot ca ori ce huidumă...

Îşi trase pălăria pe ochi şi se îndreptă, plouat, spre casă mângâindu-şi mustaţa subţire, cănită ca pana corbului şi cârlionţată ungureşte. Supt mustăţi, printre buzele ca două şireturi purpurii, se zgâiau trei dinţi germânoşi şi înnegriţi, şi un piomb de aur care clipea şi licărea mândru în mijlocul feţei înguste şi galbene ca chihlimbarul. Mergea legănat, tacticos cum avea obiceiul să se poarte totdeauna pe Calea Victoriei ca să n-aibă boclucuri cu oamenii poliţiei cari îl duşmăneau de mic copil. Şi ca să-şi dea un aer mai boieresc, întoarse ochii pe dos şi prinse a fredonă, cu o voce de oală crăpală, un cuplet care făcea mare furoare

prin mahalalele Bucureştilor.

În colţul străzii însă îl opri brusc un băieţandru pipernicit cu o mutră tăbăcită, cu degetele lungi şi subţiri ca fusele.

— Bon jur, nea Goneo! – îi zise, măcar că acuma pretutindeni pâlpâia lumina zăcută a felinarelor.

— Bonjur Teacă... Ce vrei? N'ai parale? – răspunse Gonea repede fără să se oprească; îi era frică să nu-l vază cineva stând la taifas c un pungaş cunoscut.

— Ba am parale, nene, am berechet... Vrusei numai să te întreb ce faci...

Şi prinse a râde şiret ca omul care ştie ceva dar nu vrea să spuie. Gonea îl târî mai deoparte şi se răsti la dânsul:

— Hai spune, cotarlă, nu-mi face nazuri!

Pungaşul se făcu deodată serios, îşi scufundă mâinile în buzunarele pantalonilor ferfeniţiţi şi întrebă mândru şi scurt:

— Ai văzut matale pe Margareta?

Gonea îngălbeni ca şi când i-ar fi trântit două palme. „Adică şi găinarul ăsta ştie», şi el ştie! Aoleu... Atunci tot oraşul ştie, numai eu mai cred în 4mofturi!" îşi zgâl ochii la băiatul care-şi făcuse buzele ca gura unei pungi de băşică:

— Zi, mă, zi! – lihăi cu o voce de om bolnav.

Teacă se uită la dânsul cu ochii aprinşi de-o văpae

sălbatică şi începu a torăl pe nerăsuflate, par că fiecare vorbă rostită i-ar fi luat un bolovan de pe inimă:

— Am văzut, nene, pe Margareta cu nea Aristică. Mergeau la braţ şi râdeau şi tot mergeau. Dar odată s-au oprit şi s-au pupat în mijlocul străzii, iar oamenii i-au luat cu huo...

— S'au pupat, mă?

— Da, s-au pupat. Şi Margareta, când m a văzut, a prins a schimbă feţe, însă nea A rişti că mi-a cârpit o palmi peste ceafă, uite pe-aici, că şi acu o simt... Şi a zis că dacă-ţi spui matale ceva, o să-mi muie fălcile, o să...

Pungaşul tăcu brusc sfiederându-şi ochii în ochii lui Gonea. Văzu că faţa acestuia se schimonoseşte ca şi când i-ar fi dat otravă. Asta îi mai mângâia sufletul ruginit; dacă l a lovit celălalt, să pătimească cel puţin ăstalalt.

În mintea lui Gonea, gândurile se învâltorau cu aşa iuţeală, că nu le mai putea urmări. Stătea uluit, buimac şi numai inima i se zvârcolcă şi tremura. Dar Teacă nu-i dădu răgaz:

— Hai, neică! – îi şopti cu glas mai muiat. Hai să-i vezi!... O să ţi-i arăt cum se plimbă fără pic de ruşine...

Se luă în neştire după băiat, cu paşi de plumb, ca o vită care merge la zalhana. Trecea pe strade strâmte şi

întunecoase unde oameni palizi, îmbrăcaţi în zdrenţe murdare alergau zăpăciţi încoace şi ’ncoio cu necazurile tipărite pe faţă.

Acuma Gonea vedea limurife că Margareta e gata să-l părăseaccă. Dar nu putea înţelege ce se petrece în sufletul lui însuşi. Poate l o fi fermecat hoaţa?... Nu prea căutase niciodată să-şi dea seama dacă o iubeşte sau nu. Un şmecher, de altmintrelea rareori îşi pierde vremea cu d astea. Fetele îi iubesc poate la început, dar şi iubirea lor se schimbă repede într-o frică oarbă care, la ele, este mult mai trainică decât iubirea. Oricum însă, îl ardea un necaz nespus, când se gândea că azi-mâine, n$are sjo mai vază pe lângă dânsul, începuse să-şi închipuie că fata asta e legată oarecum de sufletul lui, poate chiar de viaţa lui, şi în clipa, când s-ar despâr|i se dânsa, viaţa lui ar trebui să iea o întorsătură neaşteptată... Şi deodată siniji o trebuinţă mare să vorbească, să-şi verse focul şi aleanul ce-l mistuia. Îşi mai domoli paşii şi fură cu ochii pe tovarăşul său care tropâia foarte grav alături de dânsul, examinându-şi din când în când ghetele scâlciate şi înglodate.

— Bine, mă începu Gonea c un glas jalnic de femeie – acu şi tu eşti şmecher şi ştii bine cum merge lumea... Apoi

bine, se poate să vie Arislâcă să-mi iea pe Margareta iac aşa din senin? Se poate, bre?... Ei, ce zici lu, că eşti băiat deştept... ce zici?...

— Nea Aristică-i mai tare – răspunse Teacă cu o mutră întristată.

— Ei da, nici eu nu zic că nu-i mai tare. Bine. Dar ce i-am făcut eu lui să se lege tocmai de Margareta mea? Ce i-am făcut, măi Teacă, ia spune-mi?

— De, Margareta câştigă mai mult dintre toate fetele, ştii matale destul de bine – făcel iarăşi Teacă privind c un ochiu la Gonea, care clătină din cap nerăbdător căci răspunsurile nu erau de Joc pe placul lui. El avea nevoie de mângâiere, nu de mustrări ascunse. Vrei să-l iea la înjurături dar se răzgândi şi urmă cu aceeaşi voce cadenţată, dăscălească:

— Câştigă, fireşte, dac o îngrijeşti cum se cade. Eu am scos o din mizerie, acu-i lesne să câştige... Ş'apoi nu merit şi eu ceva dupăce m am trudit cu dânsa? Nu merit?... Ei, spune tu singur, să vedem, nu merit?

— Sigur, că meriţi – ţivll pungaşul cu vârful limbii.

— Vezi?... Şi Aristică totuşi vine şi vrea să mi-o încânte şi să mi-o răpiască. Apoi crezi tu că ăsta-i lucru cinstit? Aşa crezi?

Când cotiră în strada Sf. Voivozi, Gonea zări numai decât, pe trotuarul din faţă, pe Margareta cu Aristreă. Veneau încetinel, şoptindu-şi nas în nas ca doi logodnici. Gonea simţi că-i joacă genunchii, se opri şi se răzimă de un perete, cu privirile pironite la dânşii. Apoi bâjbâl cu mâna ca şi când ar fi vrut să apuce pe Teacă de braf, dar Teacă o tulise îndată ce dăduse cu ochii de Aristică. Vedea singur că e caraghios şi prinse a-şi pune întrebări după întrebări:

— Ce vreau eu acuma? Ce caut aici? La ce-am venit aici când ştiam că sunt laş, că nu pot să fac nimica?

Se uită înspăimântat la cei doi, cu ochii înlăcrimaţi, par că le-ar fi cerut iertare... Ei însă râdeau şi nici nu-l vedeau. Iar când îl zăriră, Aristică îi strigă prieteneşte, fără urmă de sfială:

— Bonsoar Goneoî...

Gonea găsi în cuvintele acestea o zeflemea care-i şfichiuia obrajii ca pleazna unui biciu de foc. Şi tot atunci îi fulgeră prin minte că ce vrednic ar fi el dacă ar avea acuma îndrăzneala şi puterea să se arunce la fată şi, în faţa lui Aristică, s-o în ha te de păr, s-o târască pe pietrele uliţei, să-l ciocănească ciolanele... să facă în sfârşit o halima de care să se minuneze Bucureştii, Dar picioarele îi

erau atât de grele încât i se părea că sunt bătute cu cuie ’n pământ. Numai târziu de tot, când perechea se depărtase de-a binele, se urni şi el după dânşii şontâc-şontâc, fără să-şi dea seama pentru ce, ca un căţel bătut pe urmele stăpânului care l a huiduit.

Deodată însă băgă de seamă că Margareta şi Aristică se opriseră. Stătui şi el şi se dosi iarăşi lângă perete. La lumina amorţită a unui felinar văzu că umbrele lor se apropie o clipă şi se contopesc.

— O sărută – mormăi Gonea şi mai întunecat.

La câţiva paşi apoi se întâlni piept în piept cu Margareta.

— Bine, fă – se zborşi el la dânsa – tu faci cabazlâcuri cu şmecherii în loc să-ţi caţi de învârteală? Tu...

Se întrerupse ca să se poată îmbălă în tihnă. Se simţea par că mândru şi mulţumit că i se dă iar să răcnească şi să înjure. Încruntă straşnic din sprâncene, iar fata, văzându-l atât de sărit, se zgull ca o şopârlă şi dârdâl cu voce plânsă:

— Iartă-mă, tăticule, iartă-mă!...

— Unde-s gologanii?... se răpşti dânsul cu aceeaşi voce răguşită.

— Mi-i-a luat – mârâi încet Margareta.

— Aoleu, aoleu! – mugi Gonea întorcându-i spatele în (epat şi pornind ca furtuna în vremece femeia alergă după

dânsul murmurând neîncetat:

— Iartă-mă, tăticule...

— S-a umplut paharul, mândrol.. O să te stâlcesc acuma, acuma o să-ţi rup ciolanele!... lihăî bărbatul fără să se uite măcar la dânsa.

Gonea lotuş par că simţea chiar şi când clămpănea din dinţi şi înjură surugeşte că el nu mai are nicio stăpânire asupra acestei femei. Mai venea dânsa după el şi-i răbdă ocările, dar firul cel vechi împletit din frică şi din iubire, care o lănţuia strâns de dânsul, începuse a se destrămă. Sufletul Margaretei s-a schimbat cu desăvârşire şi Gonea vedea din ce în ce mai lămurit că numai el este pricina acestei schimbări. Totdeauna bărbatul este de vină când o femeie îl părăseşte, Dacă bărbatul e bărbat femeia trage la dânsul, caută scăpare şi adăpost în braţele lui dinaintea tuturor primejdiilor. Căci femeia e slabă şi are nevoie de un apărător voinic în vârtejul caznei fără sfârşit care este viaţa. El însă a fost laş. Şi-a pierdut cumpătul îndatăce a bănuit că Aristică îi dă târcoale. A bătut-o, şi ea ştia că pentru Aristică o bate. Iar când femeia mănâncă bătaie pentru un bărbat, atunci, dacă nu l-a iubit, va începe să-l iubească... Acuma, fireşte, totul e târziu...

Margareta ciusmuluia în urma lui cu paşi molateci, cu

capul plecai puţin, cochet într-o parte. Buzele-i bâiguiau necontenit: „Iartă-mă, tăticule!’1 dar glasul ei se făcea clipă cu clipă tot mai leneş, mai nepăsător. Simţea şi ea că n-are de ce să se teamă.

Furia lui Gonea scădea şi se potolea pas cu pas. Sudălmile i se opreau în gât, bolboroselile înverşunate îi amorţiră pe buze. Iar când intrară în Strada Occidentului unde aveau o odaie cu chirie, o luă de mână ca pe un copil râu şi desmâţat pe care mă-sa îl strânge acasă de pe drumuri.

În odăifa săracă şi dărăpănată amândoi tăcură ca două buluruge vreme îndelungată. Ceva neobişnuit şi apăsător fâşâia în aer... Margareta se aşteptă ca bărbatul, după toate acestea, s-o bată sau cel puţin s-o înjure şi să se strâmbe la dânsa. Atunci baremi poate să ocărască şi să ţipe şi ea, şi nu e nevoită să se ruşineze. Acuma însă, fiind silită să stea aşa neclintită, să înconjoare mereu privirile îmblânzite şi întrebătoare ale lui Gonea, o cuprinse o ruşine care o stâiijenea şi o necăjea. Şi Gonea înadins par că nu-şi luă deloc privirea de la dânsa. Se încolăcise pe sofaua roasă din care curgeau şuviţele de scamă şi, oftând în răstimpuri din baerile inimei, îi urmărea cu ochii toate mişcările.

Însâârşit Margareta nu mai putui răbdă liniştea asta înnăbuşitoare şi prinse a se boci cu hohot... Gonea tresări mirai:

— Acu de ce plângi, maică? Ha?”

Fata bâlbâl cu o voce sughiţată şi mustrătoare:

— Nu mai mă baţi, tăticule. „nu mai mă baţi!...

Pe Gonea nu-l uimi deloc imputarea aceasta; se întinse pe o rână şi glăsul trăgănat şi căinător ca o bocoavnă străveche:

— Pentru ce să te mai bat?... S-a sfârşit, puişorule... vezi tu bine că s-a sfârşit... Ş’atunci de ce să te bat?... De-acu, iacă, s-a isprăvit... Ce să-i faci? De douăzeci şi trei de ani trăiesc cu fete ca tine, dar încă nu mi s-a întâmplat niciodată să mă părăsească ele pe mine... Acu tu faci de-a-ndoasele... Ei, ce să facem? Tu, poate, eşti mai şmecheră... s-au poate aşa s-a nemerit! Ce poţi şti? Lumea-i ciudată. Rareori îi ghiceşti toanele... Astăzi mă laşi tu pe mine, poimâine o să te lase Aristică pe tine. Vezi, aşa-i lumea, puiule, ia-aşal..

Margareta se târî lângă dânsul ca o pisică bătrână, răsfăţată şi începii să-l ogoiască:

— Ce-i Goneo, sufleţelule drag?... Adică pentru că m ai văzut odată cu Aristică, tu crezi...

— Taci din gură, fă – o întrerupse Gonea într-o bobotă de mânie – eu nu sunt tocmai atât de gogoman cum credeţi voi cu Aristică! Eu ştiu ce ştiu şi văd ce văd...

Apoi, după o tăcere de o clipă, iar se potol) şi urmă mai rar:

— Şi când mă gândesc bine, bine, văd şi eu că aveţi dreptate... Acu, ce mai la deal la vale, eu sunt bătrân... Pauzeci şi şapte, asta înseamnă ceva! Dacă nu mi-aş vopsi părul şi musta [a, aş rămânea mai cărunt ca lustragiul cela din colţul Buzeştilor... Ş'apoi la urma urmelor, de ce ţi-aş luă tocmai eu gologanii şi de ce nu altul mai tânăr şi mai fercheş? Pentru tine e cam tot una cine ţi-i iea, eu, Aristică sau altul. E vorba numai să ţi-i iea cineva, altmintrelea ai avea belele cu borfaşii... Ei, şi Aristică-i mai tare ca mine, e mai tânăr... mai tânăr...

Dar fata plângea mereu şi sughiţă şi murmură:

— De ce nu mă mai baţi tăticule, de ce nu mă torturezi?... Ştii tu cum sunt eu... Ciupeşte-mi carnea dacă vrei să te iubesc!...

Gonea o cântări puţin cu ochii, apoi continuă rostind vorbele cu greutate, par că le-ar fi smuls din adâncul pieptului:

— Eu ţi-am luat paralele, dar în schimb te-am îmbrăcat,

te-am hrănit, ţi-am cumpărat orice ţi-au poftit ochii şi inima... C’aşa sunt eu, dragă, aşa e firea mea. Eu sunt îngrijitorul vostru. Trăiesc şi eu destul de bine şi fără mutică pe lângă voi, n-am ce zice, dar de ce să nu trăiesc şi eu bine şi nemuncit? Nu sunt şi eu om? Om sunt, frate, şi-mi place să umblu cu minciuna şi să lenevesc... Ce! În viaţă trebuie să fii deştept... Trebuie să ştii înşela via|a, altmintrelea ea e un adevărat iad pentru bietul om... Cu viaţa nu te poţi război, degeaba. Viaţa nu se lasă biruită de oameni, cel mult înşelată. Pentru aceia cari izbutesc s-o înşele ea e o glumă urâtă, pentru cei cari se războiesc cu dânsa, e un şir neîntrerupt de dureri... Bine, ştiu şi eu, că odată ş odată orice înşelăciune trebuie să iasă la iveală, dar ce poţi şti când o să fie asta? Cel ce a înşelat va fi strivit, da, dar oare nu e învins şi cel ce se războeşte?

Margareta nu în [elegea nimic din toată vorbăria asta. Ea vedea numai că Gonea nu o bate şi asta o făcea să-şi aducă aminte de Aristică.

În odaie se înţepeni o tăcere grea ca o pânză neagră pe care tictacul trudit şi răguşit ai ceasornicului de masă o dumică în clipe serbede şi plictisitoare. Pe urmă Gonea întrebă scurt:

— Când pleci?

— Unde? – murmură fata mirată.

— La Aristică...

Un moment Margareta şovăi şi se uită tulburată la flacăra galbenă, chircită a lămpii, dar în sfârşit răspunse domol, mai mult pentru sine:

— Nu ştiu...

Şi apoi nu mai schimbară nicio vorbă. Mâncară şi se dezbrăcară tăcuţi, par că acest „nu ştiu” ar fi ridicat un zid de piatră între dânşii. Se aşezară în pat unul lângă altul. Gonea stinse lampa. Margareta îşi hodini capul şi acuma pe braţul încovrigat, mort al bărbatului cum se obişnuise în cei doi ani de zile, iar Gonea stătea întins cu faţa n sus, cu ochii pironiţi la cercul de lumină mohorâtă pe care candela o tremură în tavan, şi numără tictacurile ceasornicului. În hârbul candelei untdelemnul sfârâia încetinel ca o pisică ce toarce la căldură; afară, subt fereastră, paşi grei, îndesaţi se apropiau în răstimpuri bocănind din ce în ce mai tare, apoi se depărtau şi se stingeau iarăşi în tăcerea ce se aşternea clipă cu clipă tot mai deasă.

În creerii lui Gonea gândurile se vâltorau, se întreceau fără încetare şi tot mai nehotărâte. Toate fetele cu care a trăit, gologanii soioşi ce i-a luat i se perindară prin minte

ca nişte icoane stranii, iar pe urmă, ca o prăpastie fără fund, i se înfă [işă ziua de mâine, neagră şi pocită întocmai ca o zi trecută... Căldura ce izvoră din trupul adormit al Margaretei i se părea că-i învălmăşeşte toate gândurile şi încetinel, încetinel, îi înmoaie creeri cari încep a picură ca ceara topită pe o lespede albă de piatră...

Când se trezi, în odaie stăpânei aceeaşi tăcere năbuşită. Candela sfârâia şi acuma, ceasornicul ţăcănea neobosit, numai de-afară mai pătrundea un zgomot, surd, nedesluşit, zgomotul jalnic şi trudit al vieţii. Braţul lui Gonea însă se uşurase, căci Margareta nu-şi mai proptea capul pe dânsul. Un fior rece îl cutremură din creştet până n tălpi... Se simţi deodată atât de stingher şi de părăsii încât inima i se zgârci de durere.

După un dram de vreme se uită împrejur neîncrezător şi mirat par că, apoi se repezi la dulapul de haine şi-l deschise. Eră însă gol.

— A plecat...

Rămase smirna în mijlocul odăii...

Un smoc de raze blânde, veştede intrară pe fereastra colboasă spoind odăiţa c o lumină tristă şi amărâtă. Firele de prav, desmortite de adierea căldurii, prinseră a jucă leneşe şi cumpătate ca nişte moşnegi cuminţi-... Dar odaia

totuşi părea pustie ca o şandrama de vechituri.

Încetul cu încetul Gonea Bobocel se des meteci. Subt crucea pieptului îi apăsă o greutate mare. Începu să tremure şi trebui să se lase grămadă lângă pat şi Invremece ochii i se înecară într-un val sărat de lacrâmi, gemu slab, lihnii:

— Of, puiule, puiule!...

CÂNTEC DE DRAGOSTE

CÂNTEC DE DRAGOSTE

Prin geamurile petecite se strecoară leneşe cele din urmă tremurări ale amurgului. Lumina ruginie pătrunde în casă din ce în ce mai cernită, umplând odăiţa cu umbre deşirate. În vatră flăcările roşcate pâlpie domol, se preling ca nişte limbi de şarpe în jurul ceaunaşului funinginii în care apa de mămăligă hohoteşte înăbuşit. Adieri răcoroase rătăcesc pe subt pereţii coşcovi, se iurişează înăuntru şi ’nvălinăşesc, câte-o clipă, jocul blajin al focului...

Pe prichiciul cuptorului moş Costan şade pipernicit şi tăcut, cu privirile pri – bege, cu gândurile cine ştie unde. În faţa lui, Ileana, o fetişcană ca un bobocel înrourat, răsuceşte repede, repede, firul subţirel de în

— Spune, tăticule... mai spune!... bâlbăe fata cu glas moale care, în liniştea înserării, răsună întocmai ca un

fâlfâit uşor de aripi.

Barba bătută de brumă a moşneagului tremură o leacă. Se uită galeş, pe subt gene, la Ileana, pe care lumina trandafirie a flăcărilor o învăluie într-o haină scumpă din poveşti, apoi cu voce lină, cu ochii închişi, par c-ar citi în carte vremile trecute, începe”.

...Uite... era fetişcană, ia aşa ca şi line, O guriţă cât o cireaşă coaptă şi doi ochi albaştri cum e cerul când e mai limpede. Şi cum râdea, cum râdea! Îţi fură inima.

A trecut potop de vreme de-atunci, dar îmi aduc aminte de ea par că numai ieri aş fi văzu i-o. Mai ştii? Poate îmi furase şi mie inima.

Eram pe-atunci ostaş tânăr şi slujeam în Italia, într-un orăşel ca o grădiniţă de flori... c atunci aşa era lumea. Te prindea la oaste, te ducea prin câte şi mai câte

(ari străine ş acolo le (mea cu zecile de ani. Plecai tânăr de-acasă, fără urmă de mustăcioară pe subt nas, şi le întorceai bătrân, bărbos şi toropit de abia-abia te mai cunoştea cineva în sat... Aşa era lumea şi pace.

Ea o fi avut atunci vreo şaptesprezece ani, dar era voinică ca un flăcău şi frumoasă, hei, frumoasă ca floarea spinului la începutul primăverii. Avea un nume hăt ciudat... dar noi o poreclisem Minodora, şi Minodora i-am zis cât a

umblat printre noi. Şedea într-o cocioabă dărăpănată, în afară de oraş, chiar în preajma lagărului nostru, cu mă-sa dimpreună, o femeie nevoiaşă ca vai de ea. Fata trebuia să zoriască ziua-noaptea ca să câştige de-ale gurii. Alergă şi se sfărâmă necontenit printre noi, cu un coş plin de plăcinte, de cozonaci, de covrigi şi alte bunătăţi d al-d astea. Şi noi, ori cât de necăjiţi eram, cumpăram totdeauna şi-i goleam coşul, de ne era foame, de nu ne era, numai s-o vedem veselă... Căci cum râdea fata aceea, cum râdeâL.

Apoi vezi, aşa trecea vremea. Când în slujbă, când slobozi, cum se nimerea.

Şi-mi venise odată rândul de sentinelă. Eră toamnă târzie. Suflă un duşman de vânt, aspru şi friguros, de par că-ţi ciupea obrajii cu cleşte înfierbântate. Şi prin văzduh cetele negre de nouri se vrăjmăşeau ca nişte balauri. Eu, ca să nu mă cutropească somnul, umblam de colo până colo, mai tropăiam, mai căscam ca omul cu urâtu n spate. Ş'un întuneric ca acela, de nu-(i vedeai nici mâna... Numai dîntr-o parte pătrundea prin beznă un firicel de lumină galbenă ca faţa unui om mort. Licărirea aceasta însă tremură din ce în ce mai slăbită, uneori se sfârşea de tot, apoi iar răsărea dar mai stinsă şi mai potolită par că...

Acolo şedea Minodora. Într o vreme, clipocind aşa cu ochii deschişi ca iepurele, mi se păru că aud ceva zgomot dinspre lagăr, ca şi când s-ar fi apropiat cineva încetinel, pe-a furişul. Îmi zgâiam ochii cât puteam ca să deosebesc câtuş de puţin, dar întunerecul era aşa de gros, par că eram într-un sac.

— Stai! Cine-i? – strigai, însă nimeni nu-mi răspunse. Bagseama mi s-a năzărit

— Îmi zisei atunci, şi prinsei iarăşi a mişcă. Dar de abia trecu o vreme» cât să-ţi aprinzi luleaua, zgomotul de adineaori se auzi din nou, acuma mai aproape şi mai desluşit.

— Cinei? – zic. Cine-i, că trag.

— Sst... sst! – şopti cineva întocmai la spatele meu, eu sunt.

— Feldrihan Luca... tu eşti? Încotro?

— Mai domol, bre, – făcui el răguşit, – să nu te audă... Mă duc...

N’am putut înţelege unde spunea că merge, căci o tivise repede către casa cu lumină.

Nu mai ştiu cum s-a făcut, cum nu s-a făcut, dar în clipa următoare mă pomenii şi eu pe urma lui Luca. Alergam ca un smintit prin tufişurile desfrunzite. Rămurelele vlăguite

mă plesneu peste ochi, dar eu nu simţeam nimic. Un singur gând îmi rodea sufletul ca şi cum roade cariul în grindă: Luca se duce la Minodora, în răstimpuri totuşi mă opream şi ascullam. Înaintea mea auzeam paşii târâţi, repezi, ai lui Luca.

Nu-mi pot dă seama cât am alergat aşa... Mie mi s-a părut un veac întreg, în sfârşit însă, deodată îmi răsări în faţă un ocjiau de lumină, care mă piron) locului. Ascultai cu băgare de seamă, dar afară de clocotele inimii mele, acum nu mai auzeam nimic... Mai trecu o clipă, două, apoi un ciocănit slab în geam îmi izbi urechile. Feresiruia se deschise lin, în pervaz se ivi căpşorul Minodorei. Câteva vorbe întretăiate, rostite în fugă, bâjbâiră o leacă prin întunerec, şi repede par că le-ar fi lăiat cu săcurea, se stinseră şi fereastra se închise. Pe semne Luca intrase în casă...

Un vânt rece, ca gheaţa, prinse a bate dinspre cocioabă. Simţeam cum mi se strecoară prin carne, prin oase, cum îmi vâjăe în inimă să mi-o crape. Ş’apoi deodată mă desmelecii. Îmi veni în minte slujba şi mă întorsei repede la locul meu. Mare noroc că n-a dat nimeni peste mine cât am lipsit în curând fusei schimbat, dar în noaptea aceea n-am închis ochii nicio clipă.

MJam mai zbătut eu ce m am zbătut cu gândurile mele de băiat aprins, dar în sfârşit ce aveam să fac? Am tăcut... A trecut o zi, au trecut mai multe, dar nimeni, vezi bine, nu bănuia nimic. Fetiţa tot printre noi, şi mai veselă, s-o sorbi cu ochii...

Apoi... pe semne aşa a fost să fie.

În vremea aceea ne venise la companie un locotenent nou, să fi avut douăzeci de ani, bun şi frumuşel ca un fagure de miere. Cum văzu dânsul pe Minodora, cum o îndrăgi foc şi prinse a o luă mai cu glume, mai cu vorbe dulci... cum fac feciorii. Dar fetişcana numai râdea de el şi-l îmbia cu plăcânle> Şi băiatul lot mai zăpăcit, şi fata mai rece. Îl vedeam adeseori lihâindu-i la ureche te miri ce, dar nu! Minodora râdea şi cu dânsul ca şi cu ceilalţi, şi atâta...

Intr o zi însă, nu-mi aduc aminte cum, locotenentul nostru şi-a luat inima în dinţi şi a sărutat pe Minodora. A strâns o în braţe şi a sărutat o drept pe buze, acolo, dinaintea noastră... a sărutat-o, ei cum îţi spun. Fata îi trânti în cap coşul cu plăcinte, plânse, blestemă... dar ce se sinchtsea el de aceea? A sărutat-o, şi gata. Iar noi râdeam... râdeam să ne prăpădim, ca netoţii. Ştiu eu de ce râdeam? Poate de necaz că n-am sărutat-o noi, poate de bucurie că totuşi a sărutat-o cineva. Ş’am băgat de seamă

că şi Luca râdea ca ceilalţi. Dar când s-a depărtat locotenentul, iarăşi am văzut bine cum i s-au încleştat pumnii, cum a scrâşnit din dinţi ca o fiară şi cum a mormăit în sine sâsâind...

A mai trecut ce a trecut şi iarăşi mi-a venit rândul de slujbă. Mânodora par că uitase sărutarea cu pricina. Ba, în cele din urmă, prinse a face ochi dulci locotenentului, ştii, cum fac femeile când vreau să scoată pe bărbat din minţi. De vreo două-ori locotenentul a îmbrăţişai-o... a îmbrăţişat-o şi a strâns-o cum se cade, şi fata nu s-a mai supărat, ci râdea şi râdea... Hm! Dar toluş mie mi se părea că râsul acela e prea prefăcut, prea sună a sec... vezi, eu ştiam ce ştiam.

Ş’aşa, cum zic, mă puse iar de sentinelă, şi încă, Dumnezeu ştie cum, iar la locul de altă dată. Eram tocmai în preajma Crăciunului şi turnă o ploaie amestecată cu omăt, gata-gata să te înece. M’am oploşii în gheretă, iar acolo scutit de umezeală, prinse să mi se îngreuneze capul.

Clipoceam de-abinele când, deodată, un bocănit scurt în peretele gheretei, mă făcu să sar ca fript. Dădui să ies şi mă izbii faţă în faţă cu ofiţerul de inspecţie.

— Cine-a trecut adineaori pe aici?... se răsti ofiţerul la

mine.

— Să trăiţi, dom’ căpitan, nimeni.

— Nimeni? urlă căpitinul. Nimeni? Minţi, hoţule, minţi ca un câine! Eu, cu ochii mei am văzut strecurându-se un om pe-aici, către casă... Ai dormit, câine! Ei, las că te învăţ eu!

În clipa aceea par că vedeam înaintea mea pe Luca. El, numai el trebuie să fie. Şi, fără să vreau, bolborosii printre dinţi: „Sărmanul băiat!”

După o scurlă şovăire, căpitanul porni repede înainte. „Hail”, zise către noi, şi ne îndreptarăm grăbiţi spre cocioaba în care şedea Minodora. Din ferestrele mici, scofâlcite, izvorau şi acum două fuioraşe de lumină roşiatică, ca nişte ţâşniri de sânge. Ajunserăm gâfâind în preajma casei şi ne oprirăm. Eram patru cu ofiţerul. Părea că din casă se aud oftări, plânsele înăbuşite.

Încetinel ne târârărm până sub streaşină. Căpitanul se ridică în vârful picioarelor şi se uită prin geam. Un glas scâncit de femeie răsună deodată ca o horcăire de moarte: „Ce faci, dragul meu, ce fac*!... Minodoro, unde eşti?... Haide lângă mine... haide!”

În lumina scăzută a ferestrei, văzui desluşit că faţa căpitanului încremeneşte şi se albeşte ca giulgiul.

— Hai! înăuntru! – porunci răguşit ofiţerul şi ne

opintirăm fuga spre uşă, care, într-o clipă, fu ridicată din ţâţâni.

Când ne-am pomenit în mijlocul casei, ne-a cuprins spaima de ce-am văzut. Jos, lângă valră, încolăcit şi schimonosit zăcea locotenentul nostru, locotenentul care sărutase pe Minodora. Din gât îi bolbocea gârlă sângele. Când şi când gâfâia înecat. Iar ochii cei de cărbune, ieşiţi din orbite, luceau ca două globuri de marmură... La masă, aşezat pe laviţă, cu fruntea răzimată în palme, Luca privea ca un lup flămând la locotenentul care se zbătea cu moartea.

— Mă!... Mă!... Ticălosule, tâlharule! – urlă deodată căpitanul şi se azvârli sălbatec asupra lui Luca.

Feciorul ridică fruntea, se uită o clipă la noi şi nu zise nimic. Nu s-a împotrivit, nu s-a apărat. Ghionturile căpitanului cădeau ploaie peste capul lui, peste obraji, dar ¿Î nu scoase niciun glas de durere. Răbdă loviturile, par c-ar îi fost un morman de piatră, până-l podidi sângele pe gură şi pe nas şi se rostogoli ameţii la pământ... 1

Şi iac aşa săraca Minodora... De-atunci n-am mai văzut-o printre noi... Săraca!... Dă-i mult de-atunci, tare mult... Şi totuşi când îmi aduc aminte de dânsa, mi se pare că numai ieri s-a întâmplat...

Noaptea se revărsase domol, pe nesimţite şi învăluise pământul în haină de jale. Spuza de stele tresărea sfioasă în văzduhul mohorât. Susurul înăbuşit al frunzelor legănate de răveneala nopţii pătrundea în casă ca un glas tânguit care vine de departe şi se stinge.

Fusul Ilenii nu se mai învârte. Iar în ochii ei albaştri, la lumina rumenă a focului din vatră, izvoreşte un bob de mărgăritar, licăreşte o clipă, apoi se rostogoleşte repede la vale peste obrajii ca laptele...

PROŞTII

PROŞTII

Când să iasă Nicolae Tabără din casă, se poticni în prag şi cât p aci să se prăvălească, cu dăsagii de-a umăr cum era.

— Bagă de seamă, bărbate, – îi zise nevastă-sa cu glasul răguşit de spaimă, – bagă de seamă să nu pâfeşti ceva, că asta nu înseamnă bine!

— La taci mulcom, măi drace, nu-mi tot cobi a râu, – mormăi Nicolae necăjit, bojdâcăind până în mijlocul ogrăzii. Da ce să păţesc? – urmă apoi mai răspicat. Numai voi s-aveţi grijă să nu-mi ticluiţi vr o poznă până ce ne întoarcem noi... Să fii cu ochii în patru la pologul ăla din livadă, să nu-l laşi să vi-l mănânce top câinii!...

Mai boscorodi el vreo trei vorbe, apoi îşi scoase pălăria de paie zdrenţuită, îşi făcci cruce, închit>îndu-se ca la mătanie, şi rosti domol:

— Doamne-ajută L.

Pe urmă îşi îndesă pălăria în cap, tuşi de două-ori, scuipă ascuţit şi se întoarse către feciorul său, care aşteptă somnoros deoparle:

— Hai, băete, să pornim, să nu întârziem!...

Femeia, luminându-le din prag cu felinarul, adiogă şi ea cu mintea ei cea proastă:

— Aşa, aşa, grăbiţî-vă, să nu vi se întâmple ceva... Dumnezeu să v ajutel...

Dar Nicolae mo mai auzi. Ieşise repede din curte şi o apucase cu paşi voiniceşti pe uliţa ce se întindea ca un râu albeneţ printre casele pitite, în noaptea de păcură. În urma lui feciorul tândălea ca un mânz trudit ciulind urechile şi uitându-se când în dreapta, când în stânga, par că i-ar fi fost frică să nu se năpustească cineva asupra lor.

În colţul ulicioarei ce duce la gară, felinarul funinginii împrăştia o lumina gălbuie, mucezi lă. Umbrele pervazurilor se tolăneau răşchirate ca degetele unei mâini uriaşe şi se prăpădeau îndată în beznă.

— Taci că-i bine! – răsuflă Nicolae, oprindu-se o leacă

subt felinar.

— Oare n-o îi trecut? – bâlbâl feciorul, ca să zică şi el ceva.

— Da de undei Doar l-am fi auzit şuierând! – făcu bătrânul cu mândrie, urnindu-se rar înainte.

Oară era pustie toacă. Numai într-un ochiu de fereastră clipocea flacăra bolnavă a unei lămpi de veghere. Cele trei perechi de şine licăreau ca nişte dungi de argint subt pâlpâirea luminii chircite.

— Bine că ne vedem aici, – blodogorl Nicolae Tabără, scârţâind prundişul peronului cu paşii săi apăsaţi. De-acu poate veni când i-o plăcea, că nu mi-i frică...

Dibuiră amândoi prin înlunerec, căutând vreun locşor unde să se adăpostească până va sosi trenul. Feciorul, mai îndrăzneţ se apropia de uşa sălii de aşteptare şi puse încetinel mâna pe clanfă. Eră încuiată. Zări în stânga uşii o bancă, o pipăi cu băgare de seamă, par ea s-ar fi gândit să se aşeze sau nu, statii o clipă la îndoială şi în sfârşit se lăsă alături pe lespedea de pealră dinaintea pragului. Bătrânul îşi lăsă sarcina pe bancă şi se cocoloşi şi el lângă fecior.

— Pe semne-i cam de vremior – se scânci feciorul într-un târziu cu glas potolit.

— Pe semne... Om aşteptă, ce să facem?, răspunse

Nicolae obosit.

Şi de-acum amuţiră amândoi. Priveau duşi încoace, încolo, se aşezau mai bine pe lespede şi gemeau înăbuşit în răstimpuri, par c-ar fi fost strânşi în curele.

Cerul se mai răzbunase. Pete vinete şterse, presărate rar cu stele, se deschiseră prin volbura neagră de nouri. Şi întunerecul prinse a se limpezi. De jur împrejur linii spălăcite, nehotărâte, tremurau în beznă. Coamele dealurilor din faţă, ca un tăiuş de ferestrău uriaş şi hodorogit, se desemnau din ce în ce mai lămurit pe pânzişul cenuşiu al văzduhului, iar deasupra lor coroanele plopilor bătrâni de pe ţărmul Someşului se ridicau negre, ca nişte mâini ameninţătoare. Gâlgâitul trudit al apei rătăcea prin aer ea tânguirile neînţelese ale unor oameni prăpădiţi de nevoi.

Flăcăul se cotoşmănt mai bine pe lespede, îşi aduse genunchii până la nas şi, cuprinzându-i cu amândouă braţele, bâigui scurt şi mustrător:

— Nu mai vine.

— Nu – tuşi Nicolae scotocind în chimir după lulea. Aprinse şi începu a păcăl alene, nepăsător, scuipând des şi ţâşnitor printre dinţi.

Gara cu magaziile ei sure prinse a se dezbrăcă de

întuneric. Un vânt aspru, tomna tec vâjâia prin porumbiştea dimprejur, scutură stăruitor olanele coperişelor. Iar peste linie, ascunsă subt sălciile zăvoiului, hruba de nuiele a hamalului răsări şi ea, trezită din somn, cu ochiul ei roşu, plâns şi ars de sărăcie.

Dinspre târg deodată se desluşi zgomotul unor paşi târâţi, greoi, însoţiţi de gemete înfundate. Feciorul ridică fruntea şi trase cu urechia:

— Vine cineva... zise înăbuşit.

Porţi|a zâplazului scârţâi prelung şi o babă gârbovită ca un gânj, cu faţa zbârcită ca o hribă uscată, se apropia de drumeţi.

— Oare n-am întârziat, oameni buni? – întrebă dânsa îngrijorată.

— Nu, lele, nu – murmură Nicolae cu pipa între măsele. Da până unde? adăugă apoi cu jumătate gura, în vremece baba se ghemul pe bancă gâfâind ca un dobitoc trudii.

— Până la Beclean, – răspunse ea piţigăiat, ştergându-şi obrajii cu mânecile cămăşii. Numai până la Beclean... A – vai de sufleielul meu ce-am alergat!... Mă temeam să nu întârziu, Doamne fereşte, de nâpraznicul ăsta de tren, că mi-s a părut că-l aud şuierând, când eram pe la biserică. Uuil Toată-s un pic de apă... Şi dumniavoastră-l aşteptaţi?

— Îl aşteptăm şi văd că nu mai vine...

— Vă duceţi departe?

— Ba nu... Până la Salva...

— Apoi ce să faci? Cată să ne sfărmăm şi să ne izbiui, dacă vrem să trăim în pârdalnica asta de lume... Aşa... Ce să facem?...

Şi iar mocniră, acuma lustrei, oftând şi gemând în răstimpuri, cum fac ţăranii când nu mai ştiu ce să vorbească.

După o bucată de vreme un felinar verde ieşi din cocioaba hamalului. Lumina gâtuită se bălăbănea necurmat, dispărea şi iar se vedea.

— Aha – tresări flăcăul – de-acii îndată soseşte.

Felinarul se mări din ce în ce şi pe urmă se desluşi şi chipul negru, bărbos al hamalului.

— Să dea Dumnezeu bună dimineaţa

— Făcu Nicolae trăgănat şi smerit seulându-se şi dându-se la o parte.

— Noroc – bombăni scurt hamalul.

— Oare vine de grabă, domnule?

— Întrebă şi baba apropiindu-se un pas spre hamal care înjură necăjindu-se să potrivească cheia în broasca uşii.

— Ce-mi tot dârlâeşti aici, babo? Ce-mi toci capul şi

dumneata? Nu cumva ţi-ai ţinea gura? – se răţoi deodată hamalul semeţ în sufletul său rânced, că poate certă şi el pe cineva care-i mai slab decât dânsul.

Apoi, încetul cu încetul, gara se desmorti. Prin săli, pe peron, luminile lămpilor începură a răspândi raze palide, cârcălite cari tremurau şi se îngrămădeau pe feţele încreţite ale celorce aşteptau. Pe ulicioară se auzeau tot mai des leopăiturile paşilor grăbiţi. Când şi când, uruitul roţilor unei trăsuri înjunghea văzduhul, se înteţea apropiindu-se şi se tăia brusc; urmă gâfâitul cailor trudiţi, vorbele repezi, aruncate din vârful limbii ale celorce sosiau.

Şi sala de aşteptare gemea de lume. Ţăranii cu feţele supte, cu umerii obrajilor ieşiţi în afară, cu barba şi mustăţile zbârlite se îmbulziau de-a valma printre muncitorii spâni, cu obrajii ca cenuşa, îmbrăcaţi în straie nemţeşti murdare şi ferfeniţite.

Apoi deodată, dîntr-o odaie vecină şeful gării ieşi somnoros, bosumflat, învăluit într-o mantă groasă, şi intră în birou trântind uşa. Se certase cu nevastă-sa fiindcă îl sculase mai devreme cu cinci minute, şi acuma era furios pe ţoală lumea. Printre oamenii din sală se răspândiră ca fulgerul şoaptele: „Biletele! Vine al ce dă bilete!... Haideţi

la bilete!” Şeful însă se plimbă plictisit, încoace şi încolo, cu ochii jumătate închişi, apoi se opri, se întinse de câtevaori de-i pocniră oasele, îşi aruncă privirea spre ceasornicul din perete şi se repezi pe peron unde prinse a trece în revistă pe pasagerii cari tropăiau din picioare zgribuliţi şi rebegiţi de frig.

Însâârşit, geamul ghişetului se deschise şi pe marmora soioasă începură a zingăni banii aruncaţi în pripă. Nicolae Tabără cu feciorul său se umeriră şi dânşii cu zor către rampă, strângând în pumnii încleştaţi paralele umezite de sudoare. Dar un vardist coşcogea se râpşti la ei aţinându-le calea:

— Unde vă burduşi|i, he? Nu puteţi aşteptă până vă vine rândul?... Ei, drăcia dracului!...

Îl înşfăca pe Nicolae scurt de guler şi-l bruftui îndărăt, apoi, întorcându-se către un dotiin îmbrăcat bine, se ploconi zâmbind:

— Poftiţi, domnule, poftiţi înainte!...

...Din depărtare un şuier prelungit şi răguşit spintecă aerul.

— Vine, vine! – fierbea lumea neliniştită îmbâcsindu-se în ruptul capului spre ghişet.

— Fă-ţi bunătate, domnule, şi ne dă două până la Salva,

că ne lasă aici maşina! – stărui Nicolae Tabără din dosu! rampei întinzând mâna cu gologanii peste capetele oamenilor.

— Gura, prostule! – îl împunse şeful morocănos aruncânuu-i o privire cruntă şi dispreţuitoare, apoi închise repede ferestruica.

Ţăranii se înholbară uluiţi unul la altul.

— Cre că nu ne dă? – se auziră printre dânşii câteva voci pline de spaimă, în vremece o buduhaiţă de femeie limbută strigă în gura mare?

— O bată-l scârba să-l bată, că mânios l-a făcut Dumnezeu!

Şeful însă se dusese numai la aparatul telegrafic unde bocăni de douăori, apoi iar se întoarse la geam.

Iar trenul se apropia mâncând pământul. Scârţâitul sfâşietor al roatelor, pufăitul obosit al locomotivei se contopiau într-un răzbunuit surd, aspru, care creştea mereu. Apoi repede intră în gară şi se opri brusc. Conductorul sări jos cel dintâi şi urlă hodorogit.

— Nâsăud... o minutăăăl

Câţiva călători coborâră grăbiţi luptându-se să străbată printre cei de pe peron, cari năvăliră furtunatec asupra va «goanelor.

— Unde mergeţi, proştilor! – răcni conductorul către ţăranii cari alergau zăpăciţi în sus şi-n jos neştiind unde să se urce. Nu acolo mă! Mai ia vale, prostule, mai la vale-s vagoanele pentru boi!

Conductorul strigă şi zâmbea mulţumit în sine că a spus o glumă minunată. Când şi când aruncă priviri pline de înţeles unui domn bondoc care se uită la dânsul şi-l ascultă cu un surâs de admiraţie pe buze...

La ghişet lumea se rărise de-a binele Abia vreo câţiva ţărani bătrâni şi slăbănogi mai forfoteau şi se înghesuiau parvar fi stat pe jăratic. Nicolae cu feciorul şi cu baba, care acum se ţinea de dânşii ca scaiul de oaie, alergau neîncetat de la un capăt al rampei la cellalt, priviau rugători în răstimpuri la vardislul care le răspundea prîntr-o încruntare din sprâncene şi la şeful care ţăcănea biletele şi măsură cu suliţe de dispreţ când din întâmplare, îi cădeau înaintea ochilor. La urma urmelor însă ajunseră şi ei la ferestruică.

— Două până la Salva – zise Nicolae pleoştit, numărând gologanii unsuroşi pe tabla albă de marmoră.

— Altă dată să le înveţi minte, mojâcule – îi sâsâl şeful aruncându-i biletele.

— Tartă domnule, iartă-ne şi nu ne năpăstui – bâlbâi

bătrânul umilit. Că noi suntem proşti, păcalele noastre... Pesemne aşa ne-a lăsat Dumnezeu, proşti şi năcăjiţi şi nepricepuţi, păcatele noastre... Da dumneavoastră trebuie să fi-[i mai iertători, că sunteţi oameni învăţaţi şi...

— Hai, pleacă d aici prăpăditule, pleacă să nu te aud Hecărind! Mi-e scârbă şi-mi vine rău când vă văd – izbucni şeful cu glas dogit şi strâmbând din nas, apoi trânti geamul şi scuipă cu greaţă.

Nicolae Tabără stătu o clipă nemişcat, clătină încetinel din cap, întrebălor şi nedumerit, pe urmă ieşi sprinden urmat de fecior şi de babă. Când ajunseră pe peron auziră glasul ascuţit al conductorului.

— Oataaa!

Se repeziră tustrei înainte, spre locomotivă, apoi la mijlocul drumului îşi luară seama şi se întoarseră.

— Urcă-te, mă, urcă-te bătu-te-ar

Dumnezeu să te bată, prostule! – zbârnăl prin aer vocea aspră a conductorului.

Nicolae se avântă pe scările unui vagon în ale cărui ferestre zărise capete de ţărani. Se căţără de clanţă şi o smuci cu putere, dar uşa nu îngădui. Şi trenul şuieră prelung şi începu a bubui şi a fosăi.

— Urcaţi-vă, mă, urca|i-vă! – fulgeră din nou conductorul

bâţâind din mână şi din picioare.

Bătrânul se dădu repede jos şi se azvârli la altă uşă, în vremece trenul prinse a înainta vuind, iar baba se bocea amarnic frângându-şi mâinile. În clipa aceea însă conductorul se năpusti ca un viespe asupra lui Tabără, îl înhâţă de după cap, îi trânti un pumn în ceafă şi-l îmbrânci pe scări la vale... Feciorul cu baba stăteau deoparte ca doi pociumbi şi se uitau cu ochii sticliţi de spaimă.

— Vă sculaţi mai de vreme, putregai ale, şi nu mo coşiţi, îl rea ţi-ai dracului să fiţi! – le mugi conductorul dispărând înir un vagon.

Nicolae Tabără se prăvăli grămadă cu obrazul în prundiş şi sângele îl pridiidi pe gură şi pe nas. Şi aşa rămase un dram bun de vreme, neclintit ca un mort. Creerii îi hâiau, iar sufletul îi sângeră şi-l durea mai straşnic ca ranele feţei. Apoi se ridică încetinel, clătindu-se pe picioare, îşi şterse sângele cu poala cămăşii şi aruncă o privire mută în urma trenului, care se perdea în ceaţa zorilor. Un val amar de vorbe îi răsări în suflet, dar buzele lui crampoţite de abia putură rosti oftând:

— Nu v ajute Dumnezeu sfântul!...

Printre nourii bolbocaţi în văzduh, la răsărit, o trâmbă de lumină cireşie se zvârcolea şi se înteţea. Tabără îşi avântă

povara în spinare şi porni încet înainte pe o cărare spinoasă, cu capul plecat, cu inima urnită, iar feciorul şi baba, tăcuţi şi îngânduraţi, îl urmară pârjol... Din noianul negru de nouri însă, soarele scăldat în sânge îşi înălţă biruitor capul şi împ roş că în feţele drumeţilor o beteală de raze purpurii...

FILIBflŞ

1

— Aide, Filibaş, – zise directorul, un om acru cu cioc şi cu ochelari, către aprodul Ion Filibaş întinzându-i un plic mare, galben, cu eticheta ministerului – să-mi cauţi din fundul pământului pe domnul şef Sulea şi să-i dai plicul ăstal.. Ai înţeles?...

Aprodul se închină adânc, luă plicul, bâlbâi de mai multe ori „da, domnule director”, apoi, cu o privire blândă şi rugătoare par c-ar fi cerut erlare pentru îndrăzneală, întrebă cu glasul răguşit de respect:

— Aştept vreun răspuns, domnule director?...

— Nimic – mormăi directorul mângâindu-şi ciocul cu amândouă mâinile şi adăugând pe urmă mai răspicat: Nimic, ai înţeles?... Ei, aide pleacă la repezeală!...

Filibaş coborî sprinten scările, dar în stradă se opri o leacă să răsufle. Privi lung în sus şi în jos pe Calea

Victoriei, la trăsurile ce alergau în goană spre şosea, la ceasornicul din vârful unei case şi-şi zise căscând: „Fire-ar al dracului de şef să fie...” Apoi scoase din buzunarul pantalonilor o batistă pestriţă şi-şi şterse oftând gâtul şi fruntea.

Eră o zăpuşeală nemaipomenită. Razele soarelui aproape de asfinţit frigeau coperişele caselor, se înfigeau în pereţi, în frunzişul copacilor pleoşti|i se prin grădini. Străzile şi trotuarele par că se înmuiaseră de fierbinţeală. Oamenii umblau a lene, suflând greu şi făcându-şi vânt în răstimpuri, cu pălăriile sau cu batistele.

Aprodul, pornind tacticos în jos, se gândi că domnul şef Sulea stă tocmai în strada Franemazonă.

— E departe rău – îşi zise îndesându-şi şapca pe ceafă – o să iau

Filibaş tramvaiul că nu-i scump şi mă dor picioarele... E numai un ban şi jumătate...

Dar ajungând în Calea Grivifei îşi trase şapca pe ochi şi se gândi că ar fi o prostie să cheltuiască. Vreme are berechet, picioarele nu-l dor. Cu* tramvaiul e mult mai cald decât pe jos, căci în tramvai e îmbulzeală. Mai bine o să bea o ţuică cu un ban ca să se răcorească şi mai şi economiseşte cinci parale...

Mergea încet, legănându-se şi gâfâind ca o raţă. Asudă tare şi-şi scotea deseori şapca să-şi şteargă chelia. Eră scurt şi gros, cu o burtă din pricina căreia nu-şi vedea decât vârfurile ghetelor. Avea ochi albaştri, dulci, care păreau a zâmbi necontenit, şi nasul cu nările largi şi înfundate de păr. Barba-i era castanie, încâlcită, presărată cu câteva smocuri de fire albe şi-i ajungea până la al doilea nasture al tunicii.

207

În strada Franemazonă află de la proprietâreasă că Sulea n-a dat pe-acasă de vreo două zile, că e în urmă cu chiria pe o lună şi jumătate, că în fiecare seară vine acasă cu trăsura, dar de chirie nu se sinchiseşte, că scandalizează pe ceilalţi chiriaşi aducând dame în casă şi că, în sfârşit, trebuie să fie cam ţicnit, deoarece vorbeşte

singur şi dă din mână şi pune noaptea să-i cânte gramofonul.

Filibaş era ostenit şi avea şi el poftă de vorbit Şezii şi spuse proprietăresei că are şapte copii, că la toamnă împlineşte cincizeci şi trei de ani, că pe fata cea mai mare, care-i foarte cuminte şi frumoasă, a cerut-o un funcţionar de la poliţie, dar mă-sa iva vrut s-o dea fiindcă auzise că funcţionarul e beţiv şi bătăuş, că dânsul e în serviciu de douăzeci şi cinci de ani şi toţi superiorii l au avut drag şi l au cinslit, numai Sulea îl persecută, că om mai fără suflet şi mai tiran ca Sulea n-a pomenit, că îl amendează în fiecare lună fără nicio vină şi nu se gândeşte că bieţii copilaşi îi mor de foame, şi că el crede că Sulea n-o să ajungă bine căci prea e ţanţoş şi înfumurat

Proprietăreasa îl ascultă cu luare-aminte, clătină din cap, îl compătimi şi zise că şi dânsa crede că o să-l bată D-zeu pe şef, apoi îi dădu un pahar cu apă şi-l petrecu până la poartă.

— Bună femeie – îşi zise Filibaş

Filibaş 209

gândindu-se că, dacă Sulea nu e acasă, trebuie să fie negreşit în Strada Verde la avocatul Ştefan Popescu, care e prietin cu şeful şi care are o nevastă oacheşă, tânără şi

drăgăstoasă.

Pe drum îi pării rău că a ocărit pe şef. Câine-i Sulea, nici vorbă, dar n-ar fi trebuit să-l ocărască. Te pomeneşti că proprietăreasa, limbută cum este, i-o spune că va înjurat şi atunci o să dea de dracul. Şeful şi altfel are pică pe dânsul şi-i lot făgăducete c o să-l dea aâară, dar mi-te când ar mai auzi că va vorbit de rău.

— Bine-i să ai lacăt la gură – mormăi el întristat şi iuţindu-şi paşii.

Trecând prin strada Lipscani deodată zări pe Sulea în faţa unei vitrine, răzimat în baston, cu gura căscată ia nişte manechine îmbrăcate în rochii-pantaloni. Faţa-i era plictisită par c-ar fi fost bolnav sau n-ar fi avut parale. De altmintrelea era un bărbat de vreo treizeci de ani, cu un corp pe care nicio haină nu putea să stea bine, cu mustaţa roşcată şi tunsă englezeşte, cu buzele groase şi umede, cu barba lată şi totdeauna albă de pudră, şi cu monoclu. Se credea foarte frumos şi se lăuda tam-nesam că are succes la femei, Avea un baston cu mânerul de argint pe care îl cumpărase cu trei franci la o licitaţie de la Muntele de Pietate, dar despre care dânsul spunea că l a căpătat drept amintire de la un prietin al său, picior celebru la Paris.

— Pomeneşti lupul şi lupul la uşă – se gândi Filibaş încetinându-şi paşii şi scotocind după scrisoare. Apoi se apropia cu şapca într-o mână şi cu plicul în cealaltă.

— Vă salut, domnule şef...

Sulea se întoarse repede, speriat, auzind glasul lui Filibaş. Nu dăduse după amiaza pe la birou şi-i era frică să nu fi venit vreo inspecţie. Se uită repede împrejur şi se reculese numai decât căci văzu cum câţiva trecători curioşi cască gura la el şi la aprodul ce stătea descoperit.

— A, Filibaş?... Ei? – făcu dânsul serios, apropiindu-se de aprod.

Filibaş stătea ca pe cuie, se mută mereu când pe un picior, când pe cellalt şi nu ştia cum să înceapă. Îşi alunecă privirea peste faţa gravă a şefului şi-i veni în minte că tot aşa face şi când îl amendează.

— V’am adus o scrisoare din partea domnului director – îngăimă în sfârşit întinzându-i plicul şi răsuflând par că ar fi scăpat de o povară foarte grea.

Şeful aruncă ochii la adresă şi, văzând eticheta, păli. Învârti plicul între degete ca şi când n-ar fi îndrăznit să-l desfacă şi prin minte îi fulgeră neîntrerupt: „M’am dus dracului!” Căută totuşi să se stăpânească şi întrebă cu o tremurare în glas şi cu dorin (a de-a află astfel cel puţin cu

o clipă mai târziu cuprinsul scrisorii:

— Domnul director era la minister când ai plecat?

— Da – răspunse repede şi hotărât aprodul, dar apoi gândindu-se că poate răspunsul acesta nu e pe placul şefului, începe ti să bâigu iască: Adică... nu ştiu sigur... poate să fi plecat...

Sulea îl privi lung, încruntă din sprâncene şi zise domol:

— Tare eşti prost, Filibaş... Cum dracu poţi fi aşa de prost?

Filibaş zâmbi bucurându-se că a scăpat cu atâta, iar şeful rupse plicul cu băgare de seamă şi aruncă o privire înăuntru. Şi atunci Filibaş văzu că faţa lui Sulea se înseninează deodată, că ochii îi licăresc, iar colţurile gurii i se lărgesc aşa, încât îi dezvăluie dinţii.

— Mare câine eşti, bată-te Dumnezeu – se gândi aprodul zâmbind, par că ar fi vrut să arate că şi el lă parte la bucuria şefului. Dar acu mi se pare că te-am îmblânzit...

Sulea scoase scrisoarea din plic cu degetele tremurând şi numără repede bancnotele ce erau înfăşurate într ânsa gândindu-se cu plăcere: „Şi tocmai n-aveam niciun ban şi nu mai ştiam de unde să împrumut... Ce. Om cumsecade, ce om!” Pipăi cu lăcomie hârtiile, se uită cu drag la Filibaş şi prinse a sorbi rândurile în care directorul îi spunea că-i

trimite cele două sute de lei ce i-a împrumutat dăunăzi, îi mulţumeşte şi, dacă n-are ceva mai bun de făcut, îl roagă să iea masa diseară cu dânsul şi cu nevastă-sa.

— Mă duc, neapărat mă duc!... murmură Sulea. Poate să facem şi un pocheraş şi să mai ciupesc ceva!... Ce om cumsecade, ce om!...

Fitibaş începu a râde. Apoi zărind iar pe Filibaş, îl bătu pe umăr şi-i zise fără să-şi poată stăpâni bucuria:

— Bravo, Filibaş, bravo! Mulţumesc... Eşti băiat cumsecade. Mersi!...

Se întoarse zăpăcit să plece spre Calea Victoriei, dar după ce făcu doi paşi, veni iar spre aprod şi-i întinsa mâna prieteneşte:

— Bravo, bravo şi mersi, Filibaş! – strigă simţind că ar fi în stare să şi sărute pe omul care i-a adus, tocmai când era mai necăjit, paralele ce le crezuse pierdute.

Filibaş, dintru ntâiu, se dădu înapoi par că n-a fi putut crede că şeful acesta să-i întinză lui mâna. Roşi şi prinse a râde ca un prost. Îşi şterse palma de dunga pantalonilor şi blodogori fără să ştie ce zice, ca un copil căruia i se face o bucurie la care nu se aşteptase niciodată:

— Vă salut, domnule şef...

În clipa următoare simţi cum nişte degete uscate, osoase, dar totuşi moi şi catifelate îi strâng uşor mâna. Îl trecu un fior de plăcere. Mişcă din picioare, se închină şi rânji iar, mai prost şi mai roşu. I se părea că inima îi creşte, i se umflă şi bate tot mai repede, mai repede, încât i-e frică să nu plesnească. Buzele li tremurau făcând să-i

tremure şi barba, iar fruntea i se umplu deodată de năduşeală.

— Îmi dă mână îi trecea necontenit prin crecri. Înii dă mâna... Şeful mi-o strânge... Aoleu, ce-i asta?

Şeful se mai gândi că poate ar îi bine să-i dea şi un bacşiş. Omul ăsta merită neapărat un bacşiş... Dar pe urmă îi veni în minte că trebuie să se bărbierească şi trebuie să dea bărbierului francul. Îi mai zise odată foarte călduros:

— Foarte bine, Filibaş... Las că nici eu n-am să te uit...

Apoi o apucă repede pe trotuar în sus, fluierând vesel şi învârtind bastonul între degete.

Filibaş rămase locului nemişcat şi uluit privind cu mirare şi cu evlavie în urma şefului. I se părea însă şi acuma că visează. Par că tot nu-i venea a crede, că Sulea, Sul ea cel straşnic, care îngrozise pe toţi inferiorii de la minister, i-a strâns lui într-adevăr mâna.

— Se poate?... Ei, nu se poate, nu se poate l...

Dar în mâna dreaptă simţea şi acuma atingerea aceea ciudată şi prin spinare îi trecu iar un fior de plăcere. Se uită ia lumea ce trecea pe lângă dânsul grăbită, fără să-i iea în seamă şi în gândul lui întrebă:

— Aţi văzut cum mi-a întins mâna?...

Ei, ce ziceţi?... Aţi văzut?...

Şi i se părea că te|i oaim nii zâmbesc la dânsul şi-l felicită şi-i spun c au văzut.

— Câine, câine – murmură gândindu-se la Sulea cu o dragoste plină de respect – dar câine bun... Mă, să-mi dea el mâna aşa din senin, în mijlocul străzii, în faţa lumii!... Mare lucru!...

Îşi puse şapca în cap şi privi mirat după Sulea care tocmai atunci se urcă înir o trăsură. Şi se pomeni deodată că începe să-i fie drag şeful şi-i pare rău că până adineaori l a urât şi va ocărit.

— E un om de zahăr, orice s-ar spune – se gândi dânsul pornind vesel şi mândru spre casă, căci acuma era târziu să se mai întoarcă pe la birou – vrea şi el să se arate rău şi ţipă şi înjură, de, ca orice om necăjit şi cu griji, dar are o inimă bună... prea bună...

Se întinse din şale, îşi răsuci mustaţa şi păşi mai apăsat, ca de obicei. Se simţea mai mare cel puţin cu un cap ca toţi ceilalţi muritori. Pe faţă îi plutea un văl de fericire şi de mândrie. I se părea că are mii de franci în buzunar deşi şlia bine că n-are decât un leu şi o băncuţă. Mâna dreaptă n-o mişcă deloc, o ţinea tot aşa cum o ţinuse atunci când i-o strânsese şeful şi i se năzărea că îl mângâie mereu degetele acelea uscate şi catifelate a căror atingere îi umpluse sufletul de nădejde. Fluieră şi el vesel, vrând să maimuţărească pe Sujea, şi din când în când izbucnea în hohote înăbuşite de râs şi dădea din mâini ca un nebun. La oameni prinse a se uita cu milă şi cu dispreţ, gândindu-se: — Ce nătăfleţi mai sunt şi ăştia!... Iaca, ei nici nu bănuiesc măcar că numai adineaori am dat mâna cu domnul şef... Şi ce-ar face ei dac ar şti!

Îşi închipuia că s-ar descoperi toţi şi l-ar bate cu flori ca pe Vodă... Dar oamenii credeliu că e beat, îl compătimeau sau îl înjurau în gând şi se fereau de dânsul.

2

Mergând spre casă Fijibaş se gândi necontenit la şef şi căută să-şi aducă aminte toate lucrurile care i-ar putea dovedi că Sulea are inimă bună, ca astfel să-i fie şi mai drag. Mult bine nu-i făcuse Sulea, totuşi ţinea minte foarte

lămurii că odată, cum necum, a spart sticla de apă din biroul şefului şi a făcut o apă ríe şi o halima de-i era şi lui ruşine. Atunci (îşi aduce aminle, pa că numai ieri s-ar fi întâmplat) toţi căţeluşii din birou au sărit la dânsul şi Tău certat şi l au înjurat de l au făcut de două parale. Domnul şef Sulea însă, nu se găsea în birou. Când a venit la urmă şi a aflat ce-a fost, nu i-a zis nicio vorbă de ocară, nu l a amendat şi nici nu Pa pus măcar să plătească paguba, cum ar fi făcut bunăoară oricare altul. Nu» S-a uitat numai la fărimălurile de sticlă, apoi la aprod şi pe urmă s-a aşezat la masă ş a trimis să-i aducă un şvaţ. Filibaş n-ar îndrăzni tocmai să jure pe sfânta cruce, dar crede mult acuma, că şeful a plătii sticla din buzunarul lui nevrând să-l puie pe dânsul la greutate, căci ştia că are şapte copii şi e calic vai de sufleţelul lui.

— Aşa-i omul bun – sfârşi Filibaş în sine – la un caz de adică tot nu te lasă să pieri...

Acum se gândi un minut la nevastă-sa care o să plângă de bucurie când va află că şeful i-a strâns mâna, şi la vecinul său, la vizitiu, care o să strâmbe din nas necrezător şi o să înjure, apoi iar se întoarce la Sulea şi la slujbă.

— Păcătos am fost şi eu nu-mi fie de deochi – îşi zise

gândindu-se cu părere de rău la amenzile ce i le pusese în cârcă şeful. Omul prost e osândit să fie păcătos. Ş’apoi să te mai miri că boierii sunt răi! Numai bieţii de ei ştiu câte neajunsuri au după urma noastră... Ce boclucuri i-am făcut şi eu, Dumnezeu să mă ierte. Mare minune că nu in a dat afară demult. Sunt bătrân şi uituc... De-ar fi fost altul în locul lui, hehe, de când îmi dădea răvaş de drum!... Dar lui pe semne i-e milă şi de copii...

Ii veniră în minte rând pe rând toate greşelile ce le făcuse în aceşti doi ani din urmă de când îl cunoaşte pe Sulea şi găsi că şeful într-adevăr a avut dreptate să fie supărat şi să-l amendeze.

— Da, a fost niţel prea straşnic şi dânsul, dar, dacă te gândeşti bine, am meritat şi eu pedepsele... De-acu însă s-a isprăvit. Ne-am împăcat... Bine c a dat Dumnezeu de ne-am împăcat! Degeaba, nţi-i lucru firesc să fii rău cu şeful. Cine are puterea taie şi spânzură. Da ce să fii rău, când poţi să fii bine?...

Dar apoi îşi aduse aminte că alaltăieri Sulea iar l a amendat cu cinci lei, pentru că n-a fost la uşă când Pa strigat, şi îşi zise că acuma, dupăce s-au împăcat, trebuie să-l ierte. Şi o să-l şi ierte, fără îndoială, mai ales că mâine o să-l pândească şi, când o fi singur în birou, o să-l roage

frumos de iertare. Ştie că la început o să facă nazuri, să bată cu pumnul în masă şi să ţipe, dar pe urmă tot o să-l ierte, îi va spune că are şapte copii şi şeful se va înduioşă, îi va prinde mâna şi-i va zice: „El, bravo, Filibaş! Fiindcă eşti băiat cumsecade, te iert. Dar altă dată să nu greşeşti, ai înţeles? Căci altmintrelea să ştii că că nu te avaiisez!”...

Pe Filibaş îl podidiră lacrimile de bucurie şi prinse iar a da din mână şi a râde. Iar când ajunse în colţul stradei în care stătea, nu se mai gândea decât că mâine-poimâine o să fie înaintat. Şi adică la urma urmelor, de ce nu Tar înaintă? Acu s-au împăcat, nu mai e nicio piedică. Şi are douăzeci şi cinci de ani de serviciu. Asta nu-i glumă. Douăzeci şi cinci de ani! O viaţă de om. Şi leafă tot puţină, şasezeci de lei pe lună. Cum să trăiască din şasezeci de lei? Să plătească chirie scumpă, să hrănească nouă guri, să îmbrace nouă oameni. Nu se ajunge. Bine, până acuma a mers cum a mers, erau certaţi şi nu se putea. Dar acu nu mai merge. Trebuie să-l înainteze. Şi chiar merită să-l înainteze. De servit a servit, de la birou n-a

Filibaş lipsit nicio zi, cinstit a fost, de furat n-a furat, de înşelat n-a înşelat pe nimeni. Ei, atunci cum să nu-l înainteze?...

Trecu pe la o băcănie. Prăvăliaşul îi era prieten, pentru că era singurul negustor care îi mai dădea pe datorie. Dar fiindcă datoria i se urcase la cincisprezece lei şi treizeci de bani, de vreo săptămână încoace Filibaş îl ocolea. Acuma îi era sete şi ar fi vrut să bea o ţuică. Dădu să intre; în prag însă îşi aduse aminte de datorie, îi fu ruşine şi se gândi s-o tulească. Pe urmă îşi zise că nu e lucru cinstit să ocoleşti pe creditori. Băcanul ar putea crede că nu vrea să-i plătească şi de aceea nu-i mai intră în prăvălie. Cel mai nimerit e să intre, să zică „buna ziua” şi să bea o ţuica. Astăzi, de altmintrelea, merită să bea şi şampanie, căci s-a împăcat cu şeful, în sfârşit poate chiar să spuie şi băcanului, că Sulea i-a făgăduit să-l avanseze şi că acuma o să-i plătească în curând toată datoria până într-un ban. Asta numai ca să nu creadă că are de-a face cu o haimană.

221

Intră mândru în prăvălie. Băcanul îl primi cu braţele deschise. Îşi închipuia că Filibaş a pus mâna pe parale şi vine să-i plătească.

— Ehe, lume nouă ’n băcănie veche! Demult n-ai mai dat pe la noi, nene?... Ei, ce mai veste-poveste? Cum o duci cu serviciul? Şeful tot câine, tot câine?...

Filibaş îi întinse trufaş mâna şi rosti tare şi răspicat:

— Aşa să ştii, că mâna asta a strâns-o adineaori şi domnul şef!...

— [’auzi colo! – strigă băcanul făcându-se că se miră. Şeful?... Va să zică... Ei, bravo, asta-mi place!...

Aprodul strânse din buze cu dispreţ, scuipă şi porunci:

— Ia să-mi dea o ţuică!

— O [urcă, băiete! – ţipă repede băcanul, apoi întorcându-se repede iar către Filibaş, urmă: Pauzi, nene! Şi zici că vorbeşti serios? Par că tot nu-mi vine a crede... Păi dacă-i aşa, e bine de tot, ce?

— Se vede cât de colo că d-ta nu mă cunoşti, domnule – zise Filibaş grav. Eu n-ani obiceiul să glumesc. Eu sunt om bătrân şi funcţionar şi nu vorbesc fleacuri. Şi când spun cevă, să ştii că-i aşa cum spun... Ei, vezi, aşa am vorbit şi cu domnul şef cum vorbesc cu d-ta, El a zis una, eu alta, uite-aşa. Pe urmă mi-a strâns mâna şi ne-am despărţit...

— Uite, aşa-mi place şi mie – glasul băcanul plescăind cu limba, şi urmărind cu privirile necontenit pe băieţii de prăvălie ca să nu mănânce sau să dosească ceva. Nu ţi-am

spus eu totdeauna că-i om cumsecade, dar nu ştiţi cum să-l luaţi? Dar şi d-ta eşti mare pişicher. Bine trebuie să-l fi picnit de ţi-a dat mâna! De unde până ieri-ataltăieri te stingea în amenzi, astăzi stă la taclale cu d-ta şi-ţi strânge mâna! Ei, degeaba, eşti şmecher şi s-a isprăvit!...

Băcanul râse şiret şi-l lovi cu dosul palmei peste burtă. Filibaş puse paharul la gură, se uită cu ochi zâmbitori la băcan, dădu |urca de duşcă, strâmbă din nas şi plescăi din limbă în semn că băutura a fost bună şi tare, îşi şterse mustăţile şi pe urmă vorbi lingându-şi mulţumit buzele:

— Dacă n-aş fi fost şmecher, crezi c aş fi putut-o duce douăzeci şi cinci de ani în slujbă? E, aşa trebuie să te învârteşti în via [a, altmintrelea nu merge!...

Un ţăran care stătea alături şi târguâă îşi scoase repede pălăria din cap şi se uită pe furiş cu respect la domnul acesta ce ştie să se învârtească în viaţă.

Apoi Filibaş ieşi încet din prăvălie, fără să mai plătească ţuica, mângâindu-şi barba şi mustăţile. Dar pe trotuar îşi aduse aminte că a uitat să spuie băcanului de avansare. Îi strigă deci din stradă părându-i bine că astfel îl aud şi trecătorii:

— Iaca, nici nu-ţi spusei! Ştii că mi-a făgăduit să mă avanseze? Ei, ce zici? Bun băiat, nu?...

— Minunat! – răspunse băcanul, din uşă, frecându-şi mâinile la gândul că în sfârşit lotuş o să poată scoate ceva de la Filibaş. Minunat!...

3

Filibaş plătea cincisprezece lei chirie unei ovreice în Calea Florească pentru o odaie şi o sâliţă din fundul curţii. Odaia nu era mare, dar era toarte dărăpănată şi atât de joasă încât vizitiul, om mai înalt, ajungea cu mâna la tavan. Fiindcă însă Filibaş nu avea prea multă mobilă, încăpea destul de bine ţoală familia. El cu nevasta şi cu cei doi copii mai mici dormeau în Ir un pat, fata cea mare şi trei copii în altul, iar băiatul, căruia tatăl său îi zicea „cal bătrân” şi care avea şaptesprezece ani, dormea jos căci el nu trebuie să fie mofturos. Sâlî (a o împărţea cu vizitiul cu care stătea uşă ’n uşă şi care nu avea decât trei copii, – cel mai mare de patru ani, iar cel mai mic de opt luni. Vizitiul avusese leafă bună la tramvaie, dar de vreo trei săptămâni nu mai era în serviciu: Îl dăduse afară pentru că bătuse pe un pasager. Îl chiemă Mihail Ionescu şi avea mâinile mari şi noduroase, trupul scurt şi picioarele foarte lungi, aşa că, cu tunica-i scurtă, cafenie, părea un cocostârc plouat. Purtă mustaţa răsucită şi pomadată, căci tatăl său fusese ungur; el însă nu mai ştia ungureşte decât vreo câteva

înjurături. Se iâtea că e socialist şi căută să aducă vorba totdeauna de boieri ca să-i poată înjură pe ungureşte. Nevastă-sa murise din facere şi de-atunci dansul nu poate suferi pe doctori. Cu Filibaş stătea în fiecare seară la taifas şi vorbeau de rău pe superiori. La leafă însă totdeauna se certau, deoarece atunci Filibaş nu-i mai dădea voie să înjure pe boieri.

Filibaş intră în curte fluierând, cu şapca pe-o ureche.

— Ei, nevestico, gata masa? – strigă tare şi mândru, oprindu-se în săliţă aşa ca să-l audă şi vizitiul care stătea cu uşa deschisă şi cu luleaua în gură, posomorât şi mânios căci se certase cu ovreica din pricina copiilor. – Să nu uiţi, nevestico, să pui la masă şi o lecuţă de vin, căci astăzi am cheF să beau un păhărel... Ce dracu! Cât trăim să trăim bine că pe urmă cine ştie ce-o mai fi!...

Îşi scoase şapca şi se şterse de sudori uitându-se pe furiş la vizitiu. Şi văzând mutra blegită a prietenului său îi veni în minte că mâine-poimâine o să-l avanseze şi prinse iar a râde cu atâta poftă, încât îi tremura burta. Îşi puse în gând să se facă beat ca să-l invidieze şi mai mult vizitiul.

Nevasta lui Filibaş era o femeie trecută, cu obrajii tăbăciţi şi încreţiţi, cu nasul scurt şi cu barba ascuţită, deşirată şi murdară par că nu s-ar fi primenit şi nu s-ar fi

spălat de când s-a măritat. Auzind glasul bărbatului ieşi în uşă, bătu în palme cu necaz şi ţipă:

— Aoleu, pare-mi-se c ai nebunit, bărbate, ori că vrei să-ţi baţi joc de mine!... Ţie-ţi arde de vin şi eu nu-mi văd capul de sărăcie şi nu ştiu de unde să mă mai împrumut şi ce să fac ca să pot găsi o bucăţică de pâine pentru gurile astea mici şi flămânde...

— Ce pâine, Mariţo, ce pâine? – făcQ Filibaş necăjit că nevastă-sa nu se sfieşte a se căi în gura mare. Cu cozonac am să vă hrănesc de-acu ’nainte, ai înţeles? Cu cozonaci... Ei, îţi place? iac1 aşa vreau eu, uite-aşa! Ai înţeles?

Acasă, cu nevasta şi cu copiii, lui Filibaş îi plăcea să vorbească aşa cum vorbesc cu dânsul superiorii la birou. Dar acuma strigă şi mai tare ca de obicei, căci voia să-l audă toţi vecinii şi să se minuneze.

Nevasta rămase o clipă cu gura căscată, apoi îşi făcu cruce şi-şi scuipă în sân:

— Ai nebunit, Ionică, aoleu c ai nebunit! Vai de capul tău!...

Bărbatul se încruntă şi era cât p acl s-o i-a la înjurături, dar se gândi totuşi că femeia n-are de unde să ştie ce noroc a dat peste dânsul şi, proastă cum este, nici nu e în stare să ghicească. Şt se potoli. Scoase din buzunar

francul şi băncuţa ce le căpătase bacşiş de la un boier din provincie care avusese nişte daravere pe la minister, şi le întinse nevestei:

Filibaş

— Aide, nu mai torâi ca o neroadă... Du-te şi adă vin că astăzi trebuie să beau şi să mă îmbăt... Pentru că văd că d-ta, cucoană, eşti mai proastă cum erai când m a pus dracul de m am însurat cu tine şi nu poţi pricepe cu mintea ta cea de vrabie că eu nu vorbesc de dacă I Ai înţeles? Astăzi vreau să fac chef, fiindcă de azi înainte sunt avansaţi Ei, acu ai înţeles?... Sunt a-van-sat?... Ş'acu mai cârcneşte dacă-[i dă mâna, poftim!...

Începuse să grăiască mai domol, dar ta sfârşit se pomeni că iar strigă. Îi era necaz că femeia n-a fost de faţă când i-a dat şeâul mâna ca să ştie să-l respecteze cum se cuvine.

Când auzi nevasta de avansare începu să tremure şi să schimbe feţe-feţe. Îi venea să leşine. Se holbă mută la bărbat, aici credea, aici nu credea, şi-şi mototolea întruna şorţul cu mâinile-i uinede. Pe urmă prinse a clipi repede din gene şi bâlbâl, râzând şi plângând în acelaşi timp:

229

— Of, dare-ar Cel de Sus să-ţi fie gura de aur, că numai bunul Dumnezeu ştie cât am răbdat şi am suferit în vremurile astea de scumpete amară 1 Of, of, sufleţelul meul Că viaţa-i tot mai scumpă şi leafa puţină şi copiii

mulţi – Şi lăptarului îi trebuie parale, şi găzarului îi trebuie, şi zarzavagiului îi trebuie, şi...

Luă banii din mâna lui Filibaş şi ieşi repede plângând şi făcându-şi cruce de bucurie şi înşirând cu glas înlăcrimat pe toţi creditorii cari aşteaptă parale şi-i fac bucluc în fiecare zi.

Filibaş mai stătu un minut în sală furând cu coada ochiului pe vizitiu, apoi intră tuşind ţanţoş în odaie şi se aşeză la masă. Copiii nu erau pe-acasă; cei mici se jucau undeva, pe la vecini, cei mari nu se întorseseră din oraş. Filibaş, oftă, se gândi la şef, bătând cu degetele darabanaua pe masă, pe urmă strigă deodată:

— Acasă eşti, Mi hai?

Dincolo, vizitiul nu răspunse, tuşi, se sculă încet şi trecti în casa aprodului cu luleaua între dinţi şi cu mâinile în buzunarele pantalonilor.

— Aşa, neică, ce să stai colo singur ca un cuc...

Vizitiul mormăi „bună seara” şi se aşeză pe marginea unui pat. Încetul cu încetul însă i se dezlegă limba şi, întâiu

Filibaş şi mai întâiu, povesti lui Filibaş din fir în păr cum s-a certat cu ovreica, adăugând că dacă ar fi în slujbă sau ar avea parale, numai decât s-ar mută căci i s-a scârbit cu obrăzniciile şi cu cârtirile propriefăresei. Apoi tăcu, spormont tutunul din lulea, scuipă şi întrebă:

— Şi va să zică te avansează?

— Păi – răspunse scurt şi mândru Filibaş, dar pe urmă totuşi începu să-i spuie amănunjit cum i-a strâns şeful mâna, că au glumit şi au râs ca doi prieteni, buni, că la despărţire i-a zis c o să-şi puie în cumpănă toată greutatea lui de şef şi o să-l avanseze de la zintâiu. Vorbea încet, ca un părinte către copii, şi nici prin gând nu-i trecea că minte.

— Să fie într-un ceas bun – murmură vizitiul cu pizmă. Iaca eu de geaba am muncit şi mi-am sfărâmat ciolanele. M'au dat afară pungaşii şi m au lăsat pe drumuri cu o droaie de copii!... Aşa-i dreptatea în ţara asta, uite-aşal..

231

— De – zise grav Filibaş – trebuie să ştii de unde să apuci via (a şi cum s-o suceşti! Nu-i lucru uşor să trăieşti în ziua de azi! Hehe, e greu de tot! Trebuie să munceşti ca un câine, să pul osul, Să te vânzoleşit, altfel te mănâncă fript calicia!

Tăcu o clipă, apoi adiogă şi mai grav cu aluzie la greşeala vizitiului:

— Şi trebuie să te porii bine, bine ca o fată mare, altmintrelea s-a dus dracului şi cinste şi slujbă. Cu hărfueli şi cu bătăi nu poţi face serviciu, degeaba!... Capul plecat nu-l taie sabia, asta s-o ştii de la mine!...

Vizitiul scoase luleaua din gură şi zise liniştit:

— Adică cu n-am fost plecat? Şi ce mi-a folosii? M'au dat afară? M'au dat. Mă lasă să-mi moară de foame copilaşii? Mă Iasă. Puteam să mă port oricum, tot aşa aş fi păţit. Dacă stăpânul e porc de câine, degeaba te căzneşti!...

Înjură ungureşte, scuipă, îşi înţepeni luleaua în cellalt colţ al gurii, apoi mai mormăi ceva şi tăcu. Filibaş râse silit şi glăsul:

— Acu nu mai e nevoie să vorbim de chestia d-tale. Vinovat îi fi fost, asta fără doar şi poate, că, ce Doamne, nu te dă nimeni afară aşa tam-nesarn. Şefii sunt oameni cumsecade, degeaba spui d-ta, dar slujbaşii sunt ai dracului. Asta s-o ştii de la mine!...

— Câini, sunt, nu oameni cumsecade – zise vizitiul sculându-se. Câini fără suflet!... Acu vorbeşti şi d-ta pentru că ţi-a aruncat colo un ciolan, dar ieri par că nu vorbeai aşa, ai? Ieri îl înjurai şi...

— Ba să mă ierţi – căută Filibaş, supărat, să-l întrerupă.

Dar vizitiul se aprindea din ce în ce şi, apropiindu-se de aprod, urmă tot mai cu foc:

— Când te amendă ţipai, că el e rău şi d-ta eşti bun. Acu te-a încântat cu vorbe şi numai decât eşti gata să spui că el e bun şi d-ta eşti râu... Ehe, oameni ca d-ta mai rar! D-ta te încânţi lesne că eşti prost şi te poate purtă de nas orice gogoman ca pe un copil. Dar mie să nu-mi vii cu palavre că eu ştiu ce-i lumea şi cum sunt boierii. Să te vază lat de foame şi n-o să-ţi arunce o bucată de pâine. Mai degrabă ţi-o da o funie să te spânzuri, ehe!...

Vizitiul se înfuriase cumsecade. Învârtea pumnii subt nasul lui Filibaş, se roşise ca racul şi-şi mută mereu luleaua dîntr-un colţ al gurii în cellalt. Filibaş, la început, se pleoştise, dar, când văzu că vizitiul dă din mână, se înfurâă şi dânsul şi începii să urle:

— Astea sunt prostii domnule, ai înţeles? D-ta eşti un om de nimic şi d aia te-au dat afară! Oamenii de teapa d-tale ar trebui băluţi în vergi ca să le treacă de-a mai înjură şi a bârfi, asta ar trebui!...

Apucă pe vizitiu de un nasture al hainei, şi-l zgâlţir cu furie par c-ar fi vrut să-l silească a în [elege că e om de nimic şi trebuie bătut în vergi.

— Vergi îţi trebuie d-tale, ai înţeles? Atunci nu te-ai mai luă la bălae cu oamenii şi nu ai înjură zor-nevoie pe superiori!...

Vizitiul se zborşi şi mai rău auzindu-l urlând pe Filibaş. Dar mai mult îl necăjea că o să-i rupă nasturele.

— Lasă-mă în pace, domnule – zise dânsul – nu mă zgâlţii că nu sunt sluga d-tale!...

— Nu te las – răcni Filibaş fără să ştie ce nu lasă. Eşti un mişel şi un ticălos şi înjuri pe toată lumea! Eşti o canalie, o...

Vizitiul se smuci să-şi scape nasturele din mâna lui, dar Filibaş, crezând că vrea să-l lovească, îl înhăţă şi mai strâns şi prinse ai câră cu dreapta la pumni peste cap. Mai întâiu vizitiul se speria şi dădu să scape din mână|e potrivnicului, dar nu izbuti. Atunci se întărâtă şi ei şi-i trânti un genunchiu în burtă. Filibaş căzu deadura pe duşumele urlând întruna:

— Eşti o canalie, domnule, un pungaş, un hoţ!... în puşcărie ai să ajungi, nu în serviciu! Canaliei...

Tocmai acuma sosi şi nevasta de la băcănie cu vin şi cu mezeluri. Auzi gălăgia de departe şi, îndată ce intră în curte, prinse a ţipă ca din gură de şarpe:

— Aoleu! Săriţi că-l omoară! Săriţil..

În curând vecinii dădură năvală pe la ferestre, copiii vizitiului începură a plânge, iar proprietăreasa strigă pe-afară că numai vizitiul e de vină, că el se ceartă cu ţoală lumea şi c o să-l dea afară că-i face de râs casa şi-i sperie chiriaşii. Vizitiul însă, care în vremea aceasta trecuse în odaia lui, bombăni:

— Să-ţi fie ruşine a minţi şi a te lăudă ca un netot, că eşti om bătrân!...

Nevasta lui Filibaş era în sală, îl auzi şi-i urlă amenințându-l:

— Las că te ştie lumea cine eşti, afurisitule? Ţi-e necaz că-l avansează, ai?... Dupăce te primeşte omul în casă şi te hrăneşte mai săi şi cu bătaie la dânsul, pocitule şi holbatulel...

Filibaş se sculase de jos şi ieşise în curte să povestească vecinilor ce s-a întâmplat. Toată lumea era de partea lui şi toţi îl ocărau pe vizitiu şi spuneau că are necaz pe Filibaş pentru că îl avansează. Iar Filibaş strigă:

— Cum să înjure o haimana ca dânsul pe domnul şef? Ce are el cu domnul şef? Fire-ar al dracului de boanghină L.

4.

Filibaş se sculă mai de dimineaţă ca de obicei. Voia să

fie! a minister de vreme, să-l găsească şeful la uşă şi să vadă că nu şi-a luat nasul la purtare cu toate că i-a strâns mâna. Eră tras la fa|a căci se culcase târziu. Se certase cu vizitiul până după miezul nopţii. Părea însă şi mai fericit ca ieri. Umblă sprinten de ici colo şi avea mare poftă să împărtăşească tuturor bucuria ce i se zvârcolea în inimă. Astă-noapte, dupăce se aşezase în pat, stătuse multă vreme de vorbă cu nevastă-sa şi găsiseră că nu se poate ca şeful să nu-l înainteze. Ba chiar şi visase că va avansat şi s-a îmbătat turtă de bucurie.

Se învârtea mereu pe lângă ceilalţi aprozi, deschidea gura să le povestească întâmplarea cu şeful, dar îi era şi frică şi ruşine ca nu cumva să creadă că vrea să se laude, îşi închipuia că tovarăşii lui, ca şi vizitiul, ar crăpă de necaz şi, sau nu l ar crede, sau l ar luă peste picior.

Dar la urma urmelor tot nu se putu stăpâni. Înima îi era prea plină, trebuia să şi-o uşureze. Întră în vorbă cu un aprod tânăr, ras de mustăţi şi tuns până la piele. Forfotiră de greulăţile vieţi până ce ajunseră la superiori. Când veni vorba de Sulea, tânărul scuipă şi înjură căci 11 amendase şi pe el cu doi lei fără să fi avut atâta vină măcar cât e negru supt unghie.

— Nu se poate om mai ticălos ca dobitocul ăsta – săsâl

dânsul uitându-se în toate părţile ca nu cumva să-l audă vreunul din protejaţii lui Sulea şi să-l pârască.

Filibaş simţi că i se gâdilă limba. „Trebuie să-i spun – se gândi – nu pot lăsă să creează de rău pe un om atât de cinstit şi bun la inimă... Ei, trebuie să-i spun!” Zâmbi cu bunătate, tuşi clătinând din cap şi zise:

— Ei, nu, băete, nu-l cunoşti pe domnul Sulea. Tu eşti tânăr şi nu te-ai izbit de viaţă. Ascultă-mă, pe mine că sunt om bătrân şi cu douăzeci şi cinci de ani de serviciu! Nu-l cunoşti... deloc nu-l cunoşti!... Şeful e un om de zahăr, auzi, de zahăr!...

Tânărul rămase o clipă uimit. Par că nu putea crede că se găseşte cineva să ia apărarea lui Sulea.

— La să mă, nene – îngăimă sfios gândindu-se că poate Filibaş e spionul şefului şi vrea să-l tragă ’n cursă. D-ta eşti cel dintâi suflet de om care te apuci să-l lauzi. Păi dacă-i aşa de bun de ce m-a amendat pe mine? De ce te-a amendat pe d-ta? De ce face zile fripte tuturor? De ce?

Se uită drept în ochii lui Filibaş. Ochii acestuia însă erau plini de bunătate, de încredere proastă de fericire. „Nu-i spion – îşi zise tânărul – e prost, dar nu-i spion!”

— Sunteţi necopţi, băete, ascultă-mă pe mine. Ce amenzi? Par că au a face amenzile când e vorba de inima

omului? Inima-i inimă şi-amenda amendă. Şi inima lui e de aur!...

Şi-i povesti cu cuvinte dulci, cu amănunte în Horite cum va întâlnit ieri, cum i-a dat mâna, cum... în sfârşit, tot, tot şi pe urmă adăugă triumfător:

— Ei acu ce zici?

Tânărul aprod îl privi cu milă şi-i răspunse foarte simplu:

— Zic că eşti prost, nene... Iartă-mă că ţi-o spun în faţă, deşi mi-ai putea fi tată!... Adică d-ta crezi în făgăduclile lui mincinoase şi te încânţi că ţi-a dat mâna?... Aolică măre! Crezi d-ta că el o să-şi mai aducă aminte de toate astea? Şi pe urmă ce înseamnă că |i-a dat mâna? ia spune, ţi-a iertat amenda?...

— O să mi-o este, fără îndoială – zise Filibaş cu convingere.

— Ei aş!... Păi mie nu mi-a dat mâna şi secretarul general? Şi nu mi-a făgăduit câte n lună şi ’n stele? Şi cu ce m am ales?... Ba era să mă şi dea afară...

Filibaş nu mat zise nimic. Se întoarse încet şi se duse la uşa biroului lui Sulea ca şi când ar fi căutat acolo adăpost şi apărare împotriva celor ce vor să-i destrame fericirea. Îi părea rău că s-a spovedit băiatului. Ar fi fost mai bine să fi tăcut, să vază toţi cum o să-l primească şeful când o să

vie. Atunci de bună seamă, n-ar mai fi cârtit şi nu i-ar mai fi făcut sânge rău.

Tânărul însă se grăbi să spuie numai decât şi celorlalţi ce i-a povestit Filibaş. Unul câte unul veniră toţi aprozii la dânsul să-l întrebe dacă-i adevărat şi să-i zică pe urmă că e un dobitoc dacă se încrede în palavrele lui Sulea. Necredinţa tovarăşilor se aşeză ca un ghimpe în sufletul lui Filibaş. Simţea că se năruе ceva în jurul lui, se năruе mereu şi el nu e în stare să scape de primejdie. Încercă să se liniştească zicându-şi că aprozii îl pizmuesc, dar ghimpele, cu toate acestea, pătrundea tot mai adânc, mai adânc.

— Se poate?... Ei, nu se poate, nu se poate!...

Începea să-şi dea seama că a minţit când a spus că şeful i-a făgăduit să-l avanseze. Nu i-a făgăduit, da, dar negreşit a vrut să-i făgăduiească sau s-a gândit să-i făgăduiască. Şi deodată îşi aduse aminte de amenzile ce l le croise şeful, de ocările şi înjurăturile ce i le aruncă de câte ori îl vede, de ameninţările lui că o să-l dea afară, şi se înfricoşa. Simţea că se zăpăceşte de tot. Gândurile îi alergau prin creeri tot mai neînfrânate, se învălmăşeau, se alungau. O clipă credea că îl avansează, apoi că-l dă afară, şi iar că-l avansează. Se răzimă de pervazul uşii şi-şi duse mâna la

fruntea care-i ardea. Nu mai ştia ce să înceapă. Închise ochii. Îl cuprinse o moleşeală mare. Îi era somn, par că n-ar fi dormit de-o săptămână. Rămase aşa, cu ochii închişi, gândindu-se mereu la Sulea, la avansare, la vizitiu, la nevastă, la aprozi... Dejur împrejur stăpânea tăcerea aceea care se lăfăieşte prin toate coridoarele birourilor, o tăcere întreruptă când şi când de tusete, de paşi repezi, de râsele înnăbuşile, de câte-un ţipăt al superiorilor, dar care, dupăce te obişnuieşti cu dânsa, pare grea ca plumbul. Şi, încetul cu încetul, gândurile lui Filibaş iar se limpeziră. Acuma iar nu mai avea îndoieli că n-o să-l avanseze. I se părea că vede pe Suâea venind şi strângându-i mâna şi spuindu-i că o să aibă grijă de dânsul. Şi, gândindu-se, suflă greu ca şi când ar fi avut o piatră pe piept Eră iar fericit şi vesel...

— Dormi, porcule? – li vui deodată în urechi un glas răguşit. Nu ţi-e ruşine?... Aide, cară-te d aci!...

Filibaş tresări fript, se şterse repede la ochi şi bâlbâl dându-se înapoi:

— Nu dormeam, domnule şef, trăiţi... Nu dormeam... Mă gândeam...

— Mai ai obraz să şi minţi?... Ei, las* că te învăţ eu...

Sulea se pusese la pocher cu directorul şi pierduse toţi

banii. Ochii îi erau roşiţi de nesomn, fa|a boţită. Aruncă o privire încruntată spre aprod, apoi se întoarse repede şi intră în birou, în vremece Filibaş murmură tot mai domol şi mai jalnic:

— Mă gândeam la necazuri, trăiţi, mă gândeam la necazuri.

Câteva uşi se deschiseră în pripă şi într ânsele apărură capete curioase. Aprozii se uitară la dânsul batjocoritor şi ochii lor par că ziccau: „Ei, vezi, dobitocule?” Filibaş stătea încremenit. Buzele-i tremurau, iar în gând se întrebă:

— Ce-i asta?... Ce-i asta?...

I se părea c a visat şi prinse iar a se frecă la ochi. Dar apoi se hotărî să-şi facă cevă de lucru în birou şi să vază dacă înir adevăr Sulea fusese acel care Pa huiduit. Se strecură în ceti ne 1 ca o umbră şi se duse aţă la sticla cu apă. Cu coada ochiului însă se uită spre birou. Văzci pe Sulea scotocind furios printre hârtii şi-l auzi mormăind:

— Pretutindeni praf şi murdărie... Nemaipomenit...

Filibaş luă sticla. Mâinile îi tremurau. Porni în vârful degetelor spre uşă şi mergând parcă vedea mereu faţa veselă de ieri a şefului şi în mâna dreaptă par1 că simţea atingerea dulce şi moale a degetelor lui. Când atinse clanţa îl zări Sulea şi-l opri:

— Filibaş!... la vino ’ncoacel...

Aprodul se întoarse şi se apropia de masă.

— Ce-i asta? – zise şeful cu glas foarte liniştit, arătând cu o mână praful de pe masă, iar cu cealaltă potrivindu-şi monoclul.

Filibaş făcu. Se uită lung la masă, în ochii şefului, apoi la mâna lui cea dreaptă. Văzii că mâna e subţire, că pielea e albă, numai la încheieturile degetelor e roşă şi că e brazdată cu vine groase, albastre spălăcite. Dar de altfel e mână ca şi a lui şi ca şi a altor oameni. Îi era frică să nu scape sticla şi o strânse cu toate degetele.

— Şi crezi tu că o să mai rabd murdăria asta şi pe viitor? – urmă Sulea cu acelaşi glas liniştit. Crezi tu că biroul meu e grajd în care nu se curăţă decât odată pe săptămână? Ei, nu, dragul meu! Eu n-am nevoie de trântori. Nu, hotărât. A ajuns cuţitul la os. Acu s-a isprăvit şi cu răbdarea mea... Fii bun deci şi-ţi strânge catrafusele şi te că că băneşte de pe-a ci, da? Eu nu mai vreau să te văz de azi înainte!... Din partea mea n-ai decât să te faci bancher, sau ce-ţi place, dar cu mine să nu mai dai ochi... Aşa. Va să zică ne-am înţeles?... Să-ţi strângi catrafusele!...

Filibaş vrii să se roage Îrumos de iertare, dar nu putu zice decât: „Am şapte copii, domnule şef, trăiţi...” Şi Sulea

deodată începu să (pe ea un nebun:

— Ei, şi ce-mi pasă mie dacă ai? Eu sunt de vină că ai copii?... Şi dacă ai de ce eşti trântor? De ce sâorăeşti şi dormi

În loc să lucrezi? Aci nu se doarme, mişelule, aci se munceşte!... Afară, ticălosule, afară!...

Îl luă de spate şi-l duse până la uşă. Filibaş ieşi şi închise uşa cu băgare de seamă ca să nu facă zgomot. Înima i se zbătea în piept ca o pasăre rănită. Îi veni în minte nevasta care o să plângă, vizitiul care o să râdă de dânsul. Şi deodată i se păru că a căzut de undeva, dîntr-o înălţime mare, şi cade, cade mereu fără să se poată agă (a de cevă şi fără să ajungă odată la pământ. Se răzimă de pervazul uşii şi ochii i se umplură de lacrimi.

CUPRINSUL

Dinlele. 5
Lacrima 41
Culcuşul 55
Ofilire 85
RMulala 99
Nevasta 129
Golanii 145

Cântec de dragoste... * 175
Proştii 189
Filibaş 205